

www.teacher.org.np

शिक्षक

मूल्य रु २०/-

जेठ २०६८

- टीपीडी: कक्षामा पुगे त राम्रो !
- नानीहरूको मन बुझ्ने सरल जूक्ति
- विद्यार्थीको प्रतिभा कसरी चिन्ने ?
- दरवन्दी मिलानको नयाँ मापदण्ड

‘हामी म्याडम
रामी म्याडम !’

‘ग्रेड टिचर’ पुष्पा लम्साल
सरस्वती निमावि कोहलपुर, बाँके

स्थानीय पाठ्यक्रम: लागू गर्न सके लाभैलाम

Real विश्वासको साथ जिन्दगी रमाउँछ !

नेपालको न. १ फ्रुट जूस

HACCP
CERTIFIED

उत्कृष्ट QUALITY को REAL छ...
HEALTHY अनि TASTY...

ज्ञान-विज्ञान शैक्षिक सहकारी
संस्था लिमिटेडका लागि
अध्यक्ष दीपक थापा द्वारा
प्रकाशित

सम्पादक
राजेन्द्र दाहाल

सल्लाहकार सम्पादक
केदार शर्मा

सहायक सम्पादक
सुदर्शन घिमिरे

वरिष्ठ संवाददाता
बाबुराम विश्वकर्मा

संवाददाता
प्रमोद आयाम

ले-आउट
विपेन्द्र घिमिरे

कार्यालय
ज्ञान-विज्ञान सहकारी
संस्था लिमिटेड
(शिक्षक मासिक)
मचागा:
(मच्छिन्द्रमार्ग), जावलाखेल,
ललितपुर, पो.ब.नं. ३९१,
ललितपुर, फोन: सम्पादकीय-
५५४३२५२, व्यापार/विज्ञापन-
५५४८९४२
ग्राहक गुनासो (उपत्यका
मात्र)- ४२६५६८६,
फ्याक्स: ५५४९९९६
इमेल: mail@teacher.org.np.
वेब: www.teacher.org.np,
मुद्रण: जगदम्बा प्रेस,
हात्तीवन, ललितपुर

जिप्रका लपु दनं ५३/०६५/०६६

कापाको पशुपति माविका प्रअ टेकबहादुर
बराल विद्यालयको करेसावारीमा ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको देनः स्कूलले फलाउँछन् मकै !

रिपोर्ट

पृष्ठ २८-३८

बहसः अमेरिकी शिक्षकको काम र तलब

अमेरिकाका शिक्षकको तलब उत्तिकै
योग्यता भएका अन्य पेशाका मानिसको
भन्दा १४ प्रतिशत कम छ ।

पृष्ठ ८०-८२

समाचार

१३-१७

दरबन्दी मिलानको नयाँ मापदण्ड ■ सरकार
नयाँ शिक्षकका माग उही ■ आयोग नियमावलीमा
अर्को संशोधन ! ■ पोशाक भत्ता जानै बाँकी ■
सदर चिडियाखानाबारे वृत्तचित्र ■ युनियनमा तीन
नयाँ सदस्य ■ बर्दियाको अभ्यास ज्ञापा पुग्यो ■
एसएसआरपी: कार्यान्वयनमा चुनौती ■ दुई विद्यालयले
पाए सहयोग ■ लिम्बुवान शिक्षक संघ गठन

स्तम्भ

विषय-सन्दर्भ २, हेराइ र बुझाइ ३, प्रतिक्रिया र सुझाव ४, मनका कुरा ८, जिज्ञासा र जवाफ ५८, फुर्सद ६०

अन्य सामग्री

- टीपीडी: कक्षामा पुगे त राम्रो ! १८
मावि शिक्षकको तलब: रू.२५००
तर पढाइ कहिल्यै रोकिँदैन !
गोपाल गडतौला, २२
सामुदायिक निमाविले
देखाएको अनुकरणीय बाटो
कृष्ण अधिकारी, २४
स्थानीय पाठ्यक्रमः
सम्भावना र चुनौती
दीनानाथ गौतम, ३५
अरूको नक्कल अनुचित
राजकुमार बराल, ३८
आफू खाऊँ, सन्तानलाई
पनि बाँकी राखिदिऊँ !
डा. तीर्थबहादुर श्रेष्ठ, ४४
विद्यार्थीको मन बुझ्ने एउटा सरल विधि
ठाकुरप्रसाद पौडेल, ४६
विद्यार्थीको प्रतिभा र
क्षमता कसरी चिन्ने ? ४८
पदवियोगले निम्त्याएको बिचल्ली
गाउँले बलदेव ५४
Power of Music ! ५६
दिव्यज्ञान: व्यक्ति र समाज ६४

शिक्षकको ग्राहक बन्दा आधिकारिक व्यक्तिबाट मात्र बन्नुहोस् । पत्रिका प्राप्त
नभएमा फोन नं. ९७२९५८००४८ मा तत्काल जानकारी गराउनुहोला ।

मकै फल्यो: विश्वास जाग्यो

शापाका १५ वर्षीय किशोर आसेर उराव यसपटकको शिक्षक का हिरो हुन्। उनले नवौं कक्षामा पढ्दापढ्दै उन्नत ढङ्गले मकै खेती गरेर सबैलाई छक्क पारेका छन्। तर, यो कृषिप्रधान भनिने मुलुकमा मकै खेती गरेकाले मात्र उनलाई हामीले हिरो मानेका होइनौं। हाम्रा दृष्टिमा उनले मकैको मात्र होइन, विश्वासको समेत खेती गरेका छन्।

आसेर मात्र हिरो होइनन्। उनलाई माटोमा विश्वास जगाइदिने उनको स्कूल पनि हिरो हो, उनका शिक्षकहरू पनि हिरो हुन्। यी हिरोहरू नै मुलुकलाई आभूषित र सम्पन्न बनाउने हिरा हुन्। हाम्रो यस पटकको मुख्य आलेखमा नाम आएका वा नआएका मुलुकभरका यस्ता हिराहरू अमूल्य छन् किनभने यिनीहरूले सरकारले व्यवस्था गरेको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई आफ्नै बुतामा थोरै भए पनि सिर्जनशील ढङ्गले लागू गरेर सार्थक तुल्याएका छन्।

स्थानीय पाठ्यक्रम मूलतः स्थानीय सम्भावना र आवश्यकतालाई हेरेर तयार गरिएको स्थानीय ज्ञान र सीप समेटिएको व्यावहारिक शिक्षा हो। आजको समाजमा आत्मनिर्भरताका लागि ज्ञान र सीपको ठूलो महत्त्व छ। स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास राम्रोसित गरिएको छ, विश्वासपूर्वक पढाइएको छ र सम्भव भएसम्म प्रयोगात्मक कक्षा सञ्चालन गरेर किशोर-किशोरीलाई आवश्यक सीपहरू सिकाइएको छ भने त्यसले विद्यार्थीमा विश्वास जगाउन सक्छ। काममा विश्वास भएपछि ऊ मिहिनेत गर्न थाल्छ र उत्पादनशील हुन्छ। अन्ततः ऊ आत्मनिर्भर, सम्पन्न र प्रतिष्ठित हुन्छ। स्वाभिमान यहीबाट जन्मिन्छ। आफ्नो माटो, आफ्नो सीप र आफ्नो पौरखलाई उत्पादनशील बनाउने शिक्षा र सीप पाएका भए अहिले यति धेरै नेपाली सामान्य तलबमा कठोर श्रम गर्न विदेश जाने थिएनन्।

नेपाल असीमित सम्भावनाहरू भएको देश हो। हाम्रो हावापानीको विविधता, हाम्रा हिमालहरूको उचाइ, हामीकहाँ पाइने जीवजन्तु र वनस्पतिहरूको सङ्ख्या, हाम्रो सांस्कृतिक विशिष्टता, हाम्रो मुस्कान, हाम्रो वीरता, हाम्रा मैदान र फाँटहरूको व्यापकताले संसारमा नेपालले नाम कमाएको छ। हामीसित अपार स्रोत र सम्पत्तिहरू छन्। तर त्यति हुँदाहुँदै पनि हामी 'छैन र केही हुँदैन' भन्ने मानसिकताबाट किन ग्रसित छौं ?

यसको मुख्य कारण हो, हामीले आफ्ना स्रोत र सम्पत्तिहरूप्रति विश्वास गर्न जानेका छैनौं। आफूलाई अलिअलि विश्वास भए पनि हामीले यस बारेमा आफ्नै बालबालिकामा विश्वास जगाउन सकेका छैनौं। फलतः नेपालको युवापुस्ता पर टल्किएको बालुवालाई पानी

भन्ठानेर दगुरिरहेको मृग जस्तो भएको छ, जसलाई नजिकै केही पाइन्छ भन्ने विश्वास छैन। विश्वास नै नभएपछि कसैले श्रम र सीप खर्च गर्दैन। स्रोतको सदुपयोग नहुनु भनेको व्यक्तिको, समाजको र अन्ततः मुलुकको क्षति हो।

मुलुकले यस्ता धेरै क्षति बेहोरेको छ र यस्तै यस्तै कारणहरूले गर्दा अहिले हाम्रो समाज विश्वासको सङ्कटमा छ। व्यक्तिले व्यक्तिलाई, संस्थाहरूलाई, संस्थापनाहरूलाई र नियम कानूनहरूलाई ढक्क भएर विश्वास गर्न नसकेको कुरा हामी सबैले अनुभव गरिरहेका छौं। 'यहाँ के हुन्छ र?' हाम्रो सबभन्दा चल्तीको थैगो भएको छ। अविश्वास र अनास्थाको फेशन चर्केको छ। अर्थ न बर्थको विद्रोही चेतले हाम्रो रचनात्मकता र उत्पादकत्वलाई ध्वस्त बनाएको छ। हामी मुखले त देश देश भन्छौं, तर देशप्रतिको अविश्वासको चरम सीमा मान्छेका महत्त्वाकाङ्क्षाहरूमा प्रतिविम्बित भएको छ। विदेश जान, त्यो पनि सकेसम्म उतैको हुन चाहनेहरूको हूल प्रतिदिन बढिरहेको छ।

अमेरिका जान डीभी चिटठाको फर्म भर्न, अष्ट्रेलिया र क्यानडामा पीआर खोज्न लाखौं खर्चिनेहरूमध्ये अधिकांशलाई उताको फिलिमिली र पैसाले तानेको छ। तर, सामान्य ज्यालामा केही समयका लागि आफ्नो श्रम बेचन विदेश जान चाहनेहरू उहाँ धेरै पाइन्छ भन्ने कुरामा विश्वास भएर मात्र जान लागेका होइनन्। उनीहरू त आफ्नो देशमा भविष्य नदेखेर जान खोजेका हुन्। काम गर्ने मानिस होइन, मलामी समेत नपाइने स्थिति भइसकेको छ, गाउँमा।

तर, सम्भवतः आसेर उराव विदेश जाँदैनन्। उनले माटोलाई विश्वास गर्न सिकेका छन्। आफ्नो माटोमा जरा गाडेको विरुवा लरतरो हुरीले हल्लिँदैन। आसेर उराव जस्ता आँखामा सपना र पाखुरामा बल भएका लाखौं नवयुवालाई रोजगारी दिने क्षमता यस मुलुकमा छैन। उनीहरूलाई अर्ध-शिक्षित बेरोजगार बन्न नदिने एउटा उपाय स्थानीय पाठ्यक्रमको निष्ठापूर्ण निर्माण र त्यसको पठनपाठन पनि हुन सक्छ।

हामी विश्वास जगाउन सक्ने ठाउँमा छौं। कसैले राम्रा कुरा खोजेर र तिनका बारेमा लेखेर विश्वास जगाउन सक्छौं, कसैले राम्रा कुरा पढेर र पढाएर। तर सक्ने ठाउँमा हुँदाहुँदै पनि हामी आफ्नो माटोप्रति र आफ्नो देशप्रति विश्वास जगाउन प्रयास गरिरहेका छैनौं भने हामीले विचार गर्नु पर्छ कतै हामी अन्जानमै मानिसलाई अविश्वासहरूको खाडलमा जाकेर दासताको वजारमा धपाउने दलालहरूलाई त सघाइरहेका छैनौं ?

छुरीको धार र बिँड

रामकृष्ण परमहंस (सन् १८३६-१८८६) का चेला विवेकानन्द (सन् १८६३-१९०२) गुरुपत्नी शारदा (शारदमणि मुखोपाध्याय) लाई पनि उत्तिकै मान्थे। सन् १८८३ मा अमेरिकाको शिकागोमा आयोजित विश्व धार्मिक संसद् (पार्लियामेन्ट अफ द वर्ल्डस् रिलिजन्स)मा आफ्नो सहभागिताको कुरा चलेपछि उनले गुरुमाको अनुमति लिन चाहे। शारदाको आश्रममा गएर विवेकानन्दले शिकागो भेलामा जाने अनुमति मागे।

विवेकानन्दको कुरा सुनिसकेपछि शारदाले भान्सामा गएर छुरी ल्याउन भनिन्। विवेकानन्दले छुरी ल्याएर गुरुमालाई दिए। गुरुमाले हातमा छुरी लिएर मुस्कुराउँदै विवेकानन्दलाई भनिन्, “ल ! तिमी उत्तीर्ण भयौ। जाऊ, सफल भएर आऊ !”

विवेकानन्द छक्क परे र सोधे, “माँ ! यो कस्तो परीक्षा थियो र म उत्तीर्ण भएँ ?” गुरुमाले भनिन्, “तिमीले छुरी कसरी मेरो हातमा दिन्छौ भनेर मैले हेर्न खोजेकी थिएँ। तिमीले छुरीको धार आफूले समातेर

मलाई बिँड समाउन दियौँ। म यसमै सन्तुष्ट भएँ। यदि तिमीले बिँड आफूले समातेर धार समाउन मलाई दिएको भए सम्भवतः म तिमीलाई त्यो भेलामा जाने अनुमति दिने थिइँनँ।”

यसै पनि विवेकानन्द विद्वान् र विवेकशील त छुँदैथिए। गुरुमाको यस भनाइमा अन्तरनिहित भाव उनले बुझिहाले। साथै त्यस दिन उनले सहकार्य, सद्भाव र शिष्टाचारको थप पाठ पनि सिके।

A Complete Solution for School and Montessori

Bringing Excellence to child

BIBHUSHI INTERNATIONAL

MULTIPURPOSE COMPANY PVT. LTD.

(Opp. Chahana International Academy)
Sast Talle, Kapan, Kathmandu, Nepal
Tel: +977-1-4812514, 2297165
E-mail: bilmcprivatetd@gmail.com

DEALERS
Paschimanchal Montessori Training Centre, Butwal
P.J. Enterprises, Bharatpur, Chitawan
Vicky Stationers, Indrachowk, Kathmandu

Authorised distributor of: Playgro Toys India P. Ltd; Kinder Creative Toys P. Ltd. India; Tower Toys & Games P. Ltd. India.

प्रतिक्रिया र सुझाव

कक्षामा मोबाइल: राम्रो विश्लेषण

कक्षामा मोबाइलको उपयोग र दुरुपयोग (शिक्षक, चैत २०६७) सँग सम्बन्धी सामग्री अत्यन्त रोचक र शिक्षकहरूका लागि उपयोगी छ। कतिपय विषयवस्तुको शिक्षणमा मोबाइल प्रयोग गर्न सकिन्छ तर यसलाई शिक्षण सामग्रीको रूपमा विकास गर्न सकिएको छैन। परिणामतः मोबाइलले शिक्षण क्रियाकलापमा बाधा पुऱ्याइरहेको छ।

एउटा विद्यालयले वा एउटा शिक्षकले मात्र कक्षामा मोबाइल निषेध गर्न सम्भव छैन। प्रत्येक विद्यालय र शिक्षकले प्रयास गरेमा यो असम्भव भने हुँदैन। राज्यबाट नै कक्षामा मोबाइलको प्रयोग निषेध गर्नु उचित हुन्छ। तत्कालीन उपचारको रूपमा कक्षाकोठामा शिक्षक, विद्यार्थीको मोबाइल 'साइलेन्स मोड'मा राख्ने निर्णय

गर्न सकिन्छ। कक्षा शिक्षकको हैसियतले मैले गत शैक्षिक वर्षदेखि नै ८ कक्षामा मोबाइल 'साइलेन्स मोड'मा राख्ने निर्णय लागू गरेको छु र त्यो सफल भएको मेरो अनुभव छ।

चक्रपाणि गौतम
बालकन्या उमावि, कोटवारा, सल्यान

के पो सस्तो छ र !

पहिलो पटक शिक्षक मासिकको २०६७ फागुन अड्ड हेर्न पाएँ। स्तरीय, सामयिक र सान्दर्भिक लाग्यो। महँगो त हुन्छ नै, आज के पो सस्तो छ र !

शिक्षा ऐन नियमावलीको सामयिक संशोधन हुने परम्परा केही ढिलो त छुँदैछ, अरु कार्यान्वयन कति ढिलो ढिलो। जेहोस्; पाका शिक्षकको थाकेको मनमा अलिकति भए पनि अब आशाको दियो बल्ला नै।

डा. विद्यानाथ कोइरालाको 'खाने तालिम र बन्ने तालिम' अत्यन्त चित्तकर्षक लाग्यो। देवकोटाको निबन्ध 'अब आफू पढे जस्तो। भित्रको ऊर्जा खर्च गर्ने कि नगर्ने? स्वतालिम! आफ्नो संस्कार, संस्कृति र भूपरिवेश अनुकूलको?

अर्थात् शिक्षक नियुक्ति हुँदाका बखत विद्यालय शिक्षा सेवामा तपाईं के-के सिकाउन सक्नुहुन्छ? भनेर किन सोधिदैन? पश्चिमा विद्वान्का सिकाइ कथाहरू कण्ठ गर परीक्षामा जाऊ। मीठा जवाफ देऊ। उत्तीर्ण। परिवेशीय चिन्तन, दर्शन र आवश्यकतामा अबको पुस्तालाई डोऱ्याउने कि नडोऱ्याउने? पूर्वीय चिन्तन पनि कुन मानेमा कम छ? स्किनर, प्लाभलभ आदि खोजन अन्यत्र जानुपर्दैन यही छन्। संयोजनको खाँचो छ; बस् !

नरेन्द्र अधिकारी
जालपा प्रावि, खाँदवारी-८, संखुवासभा

रहर पुग्यो !

शिक्षक, फागुन २०६७ मा प्रकाशित हरिभक्त कटुवालको रहर ले मेरो कविता पढ्ने रहरलाई न्याय दिलायो। सामाजिक विकृतिको कटु-यथार्थ टपक टपेर उहाँ सर नामको कविताको माला उन्नुभएकोमा इन्द्रकुमार श्रेष्ठलाई पनि धन्यवाद। तर यो माला उसैको गलामा मात्र पुगोस् जसका लागि समर्पित छ।

पवित्रा बुढा
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, बगर-१, पोखरा

गणितको जिज्ञासा

कक्षा आठका ३० जना विद्यार्थीले १०० पूर्णाङ्कको गणित विषयमा प्राप्त गरेको अड्ड यसप्रकार छ-
१०-१० को वर्गान्तरमा बारम्बारता तालिका बनाउनुहोस्।

३५	४६	७५	७८	८०	१०	०	४५	१००	४०
१००	२०	०	३३	४५	६५	३२	३४	२५	८८
४३	५६	८०	१००	४५	२१	१०	६५	८८	६५

निम्न माध्यमिक तह गणित अन्तर्गत कक्षा आठको तथ्याङ्कशास्त्रमा अवर्गीकृत तथ्याङ्कलाई दिइएअनुसारको वर्गान्तरमा विभाजन गरी बारम्बारता तालिकामा प्रस्तुत गर्न सिकाइने पाठ्यवस्तु राखिएको छ। माथिको तथ्याङ्कलाई १०-१० को वर्गान्तरमा विभाजन गर्दा निम्नानुसारका जम्मा १० वटा वर्गान्तरहरू बन्न जान्छन्:

०-१०, १०-२०, २०-३०, ३०-४०, ४०-५०, ५०-६०, ६०-७०, ७०-८०, ८०-९० र ९०-१००

दुई वर्गान्तरहरूको सीमामा रहेको कुनै पनि सङ्ख्यालाई कुन वर्गान्तरमा राखेर वर्गीकृत गर्ने भन्ने सम्बन्धमा दुईवटा विधिहरू प्रचलनमा छन्: 'तल्लो सीमा समावेश गर्ने' र 'माथिल्लो सीमा समावेश गर्ने'। जसमध्ये हाम्रो विद्यालय तहको पाठ्यक्रमअनुसार तल्लो सीमा समावेश गर्ने विधिबाट सिकाइने गरिएको छ, जुन तुलनात्मक रूपमा व्यावहारिक पनि छ। जस्तो: ३० लाई २०-३० को वर्गान्तरमा नराखी ३०-४० को वर्गान्तरमा राख्ने। जसअनुसार ० लाई ०-१० को वर्गान्तरमा, १० लाई १०-२० को वर्गान्तरमा गर्दै राख्ने गरिन्छ। तर यसरी राख्दै जाँदा १०० लाई कुन वर्गान्तरमा समावेश गर्ने, जबकि ९०-१०० को वर्गान्तरमा ९० लाई मात्र राख्न मिल्छ, १०० लाई राख्न मिल्दैन। यदि १०० लाई ९०-१०० को वर्गान्तरमा राख्न 'माथिल्लो सीमा समावेश गर्ने' विधि अपनाउने हो भने सो वर्गान्तरमा ९० लाई समावेश गर्न मिल्ने। यसरी राख्दै जाँदा ०-१० को वर्गान्तरमा पनि १० लाई मात्र राख्न मिल्ने भयो ० लाई त्यहाँ अटाउन सकिँदैन। यस्तो अवस्थामा कसरी सो तथ्याङ्कलाई बारम्बारता तालिकामा राख्न सकिँला? गणितका शिक्षक साथीहरू र विद्वान् विज्ञ गुरुहरूबाट यो समस्या समाधान गर्ने उपाय प्राप्त हुनेछ भन्ने आशा गरेको छु।

बालकुमार जमरकट्टेल, गणित शिक्षक, नवयुग माध्यमिक विद्यालय, जैसिदेवल, काठमाडौं

औचित्य के ?

शिक्षक को फागुन अङ्कमा प्रकाशित शिक्षा नियमावली संशोधनसम्बन्धी समाचारमा केही कुरा अस्पष्ट लागे । जस्तो- पहिलेको शिक्षा नियमावलीले प्रअ तथा शिक्षकको भूमिकालाई छान्छान्छाको शैक्षिक उपलब्धिसँग जोडेको थिएन । तर अहिले कुनै शिक्षकले पढाएको विषयमा लगातार तीन शैक्षिक सत्रसम्म ५० प्रतिशतभन्दा कम विद्यार्थी उत्तीर्ण भएमा शिक्षकमा कार्य क्षमता अभाव भएको मानिने व्यवस्था गरिएको रहेछ । त्यस अनुसार विद्यालयको कक्षा ३ र ५ का विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षामा ३० र कक्षा १० मा १५ प्रतिशतभन्दा कम भएमा प्रअ र शिक्षकलाई जिशिले पहिलो पटक सचेत गराउने, दोस्रोपटक एक र तेस्रो पटक दुई ग्रेड तलब रोकन सकिने भएको छ । तर हाम्रा सरकारी विद्यालयमा सबै विषयमा उत्तीर्ण हुने विद्यार्थीको सङ्ख्या अत्यन्त न्यून छ । चार विषय लागेका विद्यार्थी समेत उत्तीर्ण गरिन्छ । त्यसमाथि सरकारले नै कक्षा १ देखि ८ सम्म उदार कक्षोन्नतिको नियम बनाएको छ । यसरी एउटा नियमले कसैलाई फेल नगर भन्ने अनि अर्को नियमले कसैलाई फेल गर्चौ भने कारवाहीमा पछ्यौ भन्नुको औचित्य के हो ?

मनोज खतिवडा

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर-४, मोरङ

नेपालको अग्लो रूख

‘वनको ज्ञान र विज्ञान’ (शिक्षक, माघ २०६७) मा डा. तीर्थबहादुर श्रेष्ठले

रूखहरूको उचाइ सम्बन्धमा उल्लेख गर्नुभएको रहेछ । उहाँले नेपालका रूखहरूको अधिकतम उचाइ ३० देखि ४० मिटर मात्र रहेको उल्लेख गर्नुभएको छ । तर, वास्तविकता अर्कै निस्कियो । रुकुम जिल्ला काँक्री गाविस-६ लुकुम गाउँको धुपी सल्ला (चित्रमा उक्त रूख र गाउँ) (स्थानीय भाषामा सिउ) सुरिलो, अग्लो र सदावहार रूख हो । यो बाह्रमास फलिरहन्छ । यो रूख ५५ मिटरदेखि ६५ मिटरसम्म अग्लो छ (धरहरा ५८.२८ मिटर) ।

रजिधन घर्ती

सिद्धचौर उमावि, लुकुम, रुकुम

मर्छ; मर्देन !

पुजारी मर्छ, पूजा मर्देन
भिखारी मर्छ, भीख मर्देन
मान्छे मर्छ, नाम मर्देन
ज्ञानी मर्छ, ज्ञान मर्देन
मूर्ख मर्छ, मूर्खता मर्देन
लोभी मर्छ, लोभ मर्देन
अत्याचारी मर्छ, अत्याचार मर्देन
भेटिने मर्छ, भेट मर्देन
धोका दिने मर्छ, धोका मर्देन
विद्यार्थी मर्छ, विद्यालय मर्देन
शिक्षक मर्छ, शिक्षा मर्देन
मर्ने मरिरहन्छन्
शिक्षक मासिक मर्देन ।

प्रमोदकुमार दास

दीपेन्द्र निमावि, रिस्कु-६, उदयपुर

वैकल्पिकको चिन्ता

शिक्षकका समस्याको समाधान पहिल्याउन १६ पुस २०६५ मा शिक्षा मन्त्रालयका सह-सचिव जनार्दन नेपालको संयोजकत्वमा गठित कार्यदलले प्रतिवेदन तयार पारेपछि शिक्षक-सरकारबीच विभिन्न बुँदाहरूमा सहमति पनि भयो । त्यसमा एउटा बुँदा थियो- ‘शिक्षक सेवा आयोगबाट लिइएको २०६१/६२ को आन्तरिक प्रतिस्पर्धात्मक (अस्थायी शिक्षकहरूको निमित्त मात्र) परीक्षामा वैकल्पिक उम्मेदवारको रूपमा उत्तीर्ण भई हालसम्म शुद्ध रिक्त दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकहरूलाई कानुनमा व्यवस्था गरेर स्थायी नियुक्ति दिने ।’ यसले

विश्वविद्यालयका प्राध्यापकहरूबाट अध्यापन गराइने यस काठमाडौँ शिक्षा क्याम्पसमा

एम.एड.(अङ्ग्रेजी, नेपाली, स्वास्थ्य, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन र पाठ्यक्रम)

बी.एड. एकवर्षे र तीनवर्षे (अङ्ग्रेजी, नेपाली, स्वास्थ्य, गणित, जनसंख्या, सामाजिक, शैक्षिक प्रशासन र सुपरिवेक्षण)

+२ (शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन र कम्प्युटर विज्ञानका कक्षा सञ्चालन भइरहेको छ ।

तीनथाना, काठमाडौँ, फोन: ४३१९८४३)

नयाँ वर्ष २०६८ को शुभकामना सहित क्याम्पसको वार्षिकोत्सव वैशाख १५, साँफ ४ बजे । सम्बन्धित सबैलाई निमन्त्रणा ।

- ✓ विभिन्न विषयका विशेषज्ञहरूद्वारा छुट्टै स्रोत कक्षाको व्यवस्था गरिएको ।
- ✓ वेबसाइट तथा नोटिसबोर्डमार्फत सूचना प्रदान र आधुनिक प्रविधिबाट अध्यापन ।
- ✓ कक्षा सञ्चालन साँझ ४ देखि ८ तथा प्रशासन दिनको १ देखि साँझ ८ बजेसम्म ।
- ✓ एम.एड. प्रथम वर्षको भर्ना आरम्भ वैशाख १७ गतेबाट ।

काठमाडौँ शिक्षा क्याम्पस

रामशाहपथ, भूकूटीमण्डप चोक, काठमाडौँ (पद्मोदय उमाविको भवन)

फोन: ०१-४२३०२४०, ९८५१०११६४६, ९८४१३२५००, ९८४१२६५५४४

नोटिस बोर्ड नं.: क्याम्पस विशेष सूचना (१६१८०१४२३०२४०)

विद्यार्थी विशेष सूचना (१६१८०७०७३०२४१)

उक्त नं. हरूमा नेपालभरिका लोकल फोनबाट सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

E-mail: kscram@ksc.edu.np, URL: www.ksc.edu.np

पहिलो सामुदायिक
शिक्षा क्याम्पस

प्रतिक्रिया र सुझाव

हाइकु

बालबालिका
देशका कर्णधार
अनौठो शिक्षा

शिक्षक आए
सबैले हात थाप
विद्यार्थी है

एक वर्षमा
साठी दिन आउँछन्
योग्य शिक्षक

अटुट नाता
शिष्य र शिक्षकको
कहानी मात्रै

नैतिक शिक्षा
कतै सिकाइँदैन
देश विग्रियो

गोविन्दगोपाल खतिवडा
परमानन्द संस्कृत उमावि,
देवघाट-२, तनहुँ

वैकल्पिक सूचीमा परेका शिक्षकहरूको मन हरियो तुल्याएको थियो। तर अहिलेसम्म समस्या ज्यूँका त्यूँ छ। यता शिक्षक सेवा आयोगले विज्ञापन खोल्ने चर्चा छ। तर, त्यसअघि वैकल्पिक सूचीमा परेकाहरूलाई स्थायी नियुक्ति दिएर व्यवस्थापन गरिनुपर्छ अन्यथा; वैकल्पिक शिक्षकहरू खिन्न हुने छन्।

मुक्तिनाथ पाठक

जनता उमावि, पकडिया, बढनिहार, पसां

अभिलाषा

शिक्षक मासिकले नेपालका विद्यालय, उच्च विद्यालयको अवस्था र विविध शैक्षिक घटनाक्रम आदिलाई स्वच्छ, सफा ऐनाको रूपमा प्रस्तुत गर्ने गरेको छ। यसमा प्रस्तुत हुने विभिन्न विषयवस्तु प्रेरक र समयसापेक्ष छन्। त्यसमध्ये 'गुरु' को बारेमा र गुरुबाट प्रेरित सफल 'चेला'को बारेमा प्रस्तुत हुने लेखबाट आन्तरिक सन्तुष्टि र खुशी प्राप्त हुन्छ। किनकि नेपालका विद्यालयहरूमा पढाउने शिक्षकहरूको अवस्था पहिलेदेखि नै दयनीय भएको देखिन्छ। स्कूल पुगेदेखि आफूलाई त्यत्तिकै व्यस्त राख्नुपर्ने, विद्यार्थीहरूको

अभिभावकको भार बोकी निस्वार्थ रूपमा विद्यार्थीहरूको जीवन गन्तव्यमा सफलतापूर्वक पुऱ्याउने एउटा निश्चल मिहिनेती गुरु समाजकै सफल चालक हुन्।

आफूले सिकाएको विद्यार्थीको सफलतामा प्रत्येक सच्चा गुरुले लाखौं रुपैयाँले किन्न नपाइने आत्मसन्तुष्टिको आनन्द पाउँछ।

नेपालका विद्यालय क्षेत्र एवं शिक्षा क्षेत्रको सामाजिक ऐना शिक्षक कलेजको पनि ऐनाको रूपमा प्रस्तुत भएको हेर्ने अभिलाषा छ।

इश्वरीमैया श्रेष्ठ, धापाखेल-१ 'क'

सफलतामा शिक्षक को योगदान

शिक्षासम्बन्धी विभिन्न सान्दर्भिक र समसामयिक लेख-रचना, कक्षाकोठामा गरिने शिक्षण विधि, शिक्षासम्बन्धी नियम, शिक्षकका अनुभवलगायत विविध शैक्षिक सामग्रीहरू नियमित रूपमा पस्कदै आएको शिक्षक मासिक शिक्षा क्षेत्रमा काम गर्ने र शिक्षाप्रति चासो राख्ने सबैका लागि उपयोगी सावित भएको छ। शिक्षकहरूको लागि त यो असल मित्रको रूपमा रहेको छ। म प्रायः शिक्षक पत्रिका पढ्ने गर्छु।

करिब 800 सय निजी विद्यालयमा अनिवार्य पुस्तकका रूपमा समावेश गरिएको

- तलेजु - सचित्र बाल व्याकरण कक्षा १
- तलेजु - सचित्र बाल व्याकरण कक्षा २
- तलेजु - सचित्र बाल व्याकरण कक्षा ३
- तलेजु - सचित्र बाल व्याकरण कक्षा ४
- तलेजु - सचित्र बाल व्याकरण कक्षा ५
- तलेजु - सरल निम्नमाध्यमिक व्याकरण कक्षा ६
- तलेजु - सरल निम्नमाध्यमिक व्याकरण कक्षा ७
- तलेजु - सरल निम्नमाध्यमिक व्याकरण कक्षा ८
- तलेजु - सरल माध्यमिक व्याकरण कक्षा ९
- तलेजु - सरल माध्यमिक व्याकरण कक्षा १०
- तलेजु - निम्नमाध्यमिक नेपाली व्याकरण, अभिव्यक्ति र अभ्यास कक्षा ६, ७, ८
- तलेजु - माध्यमिक नेपाली व्याकरण, अभिव्यक्ति र अभ्यास कक्षा ९ र १०

कक्षा १ देखि १० सम्मका विद्यार्थीहरूका लागि
तलेजु प्रकाशन

काठमाडौं, फोन ४२५२९६६, ४२२९२६८

लेखकद्वय
डा. कृष्णहरि बराल
नेत्र एटम

खासगरी २०६६ को माध्यमिक द्वितीय श्रेणीको लागि २५% आन्तरिक प्रतिस्पर्धाको तयारीको समयमा मैले नियमित *शिक्षक* मासिक तथा पुराना अङ्कहरूको सङ्ग्रह अध्ययन गरेको थिएँ। त्यस प्रतिस्पर्धामा प्रथम क्रमाङ्कमा उत्तीर्ण हुनुमा यस पत्रिकाको पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको मैले ठानेको छु। यसले मेरो मा.तृ. शिक्षक पदमा स्थायी हुँदाको स्थानलाई कायम राख्न पनि मद्दत पुगेको महसुस गरेको छु। पाठ्यक्रमका हुबहु शीर्षकहरू यसमा प्रकाशन हुँदैनन्। तर सहायक सामग्रीको रूपमा यसले सहयोग गर्छ। खासगरी आफ्नो विचारलाई तार्किक रूपमा पुष्टि गर्न यसले सहयोग पुऱ्याउँछ। यसबाट शिक्षकको व्यक्तित्व विकास गर्न, पेशागत क्षमता अभिवृद्धि गर्न, शिक्षण कार्यमा सुधार गर्न सहयोग पुग्छ।

शिक्षक मासिकले ग्रामीण भेकका शिक्षकका समस्यालाई पनि उत्तिकै महत्त्व दिनुपर्छ। शिक्षा क्षेत्रमा भएका विकृति र विसङ्गतिहरू उजागर गर्ने क्रम जारी राख्नुपर्छ। प्रत्येक पछिल्लो अङ्क अरु स्तरीय बनाउँदै लैजानुपर्छ। प्रा.वि. तहदेखि माथिल्लो तहसम्मलाई उपयोगी हुने कुनै न कुनै सामग्री प्रत्येक अङ्कमा राख्नुपर्छ। प्रत्येक अङ्कमा कुनै न कुनै विषयको शिक्षण सामग्री दिएर सबै विषयहरूलाई क्रमशः समेट्नुपर्छ। यसो गरिएमा यसको महत्त्व अरु बढ्ने देखिन्छ। यस पत्रिकाले आगामी दिनमा आफ्नो उचाइलाई निरन्तर बढाउँदै लैजाओस् भन्ने शुभेच्छा दिँदै सबै शिक्षक साथीहरूलाई *शिक्षक* पत्रिकासँग सङ्गत गर्न पनि अनुरोध गर्छु।

शरदचन्द्र खनाल
महेन्द्र मा.वि., गुणादी
वाराही कलेज, दमौली, तनहुँ

विचरो शिक्षक

कर्तव्य पथमा लम्किरहन्छ
अध्यापनलाई नै पहिलो दायित्व ठान्छ
साँफ-विहान फुसदमा कोचिड चलाउँछ
भौतिक निर्माणमा पसिना बगाउँछ
कुलदेवता, इष्टदेवता सब आफ्नै स्कूललाई ठान्छ
विचरो शिक्षक! साह्रै महान् छ।

सँगै पढाउने साथीले विद्यालय छोडे
राजनीति गर्दागदै सँगैसाथी जोडे
हेर्दाहेर्दै शिक्षामन्त्री भइछोडे
पुराना सँगैसाथी सबै तोडे
शिक्षकलाई दबाउन निर्देशन छोडे
विचरो शिक्षक! आन्दोलन तोडे।

अभिभावकदेखि मन्त्रीसम्म सबले थर्काउने
स्रोतव्यक्ति र विनिले उसैलाई मर्काउने
तीसौं वर्षसम्म एउटै श्रेणीमा गोरु कैँ जोताउने
बढुवा र तक्मा मन्त्रीले आफनालाई लगाउने
पाटीलाई चन्दा चाहिँदा शिक्षकलाई फकाउने
विचरो शिक्षक! चन्दा दिँदै पाटी बचाउने।

शिक्षा दिनु आफ्नो कर्तव्य ठानी
वालवालिका सबलाई आफ्नो मानी
सहनशीलता र लगनशीलताको रहेछ खानी
शिक्षकलाई नबुक्ने दुनियाँ अज्ञानी
विचरो शिक्षक! यही हो जिन्दगानी।

पुरुषोत्तम रिजाल
जनजागृति प्रावि, खैरीचन्दनपुर, बर्दिया

Giving you a whole new perspective in school and children entertainment activities.

Happy Kids

"Happy Kids" - A brand that provides you the ultimate children's play equipments you're looking for

Please visit us for schemes & offers

APLUS
Business Link Pvt. Ltd.

GPO Box : 282, Shanti Basti, Naya Bato,
Ring Road, Lalitpur, Nepal
Tel : +977-1-5539352, 5550465, Fax : +977-1-5523997
www.aplusbusinesslink.com

Authorised Distributor
BABYLAND The Children Store, Pokhara, Tel : 061-540563

‘घर अपायक हुनुका फाइदा’

शिक्षक मासिक तथा अन्य मिडियामा वारम्बार सुनिने गरिन्छ- ‘घर अपायक शिक्षण जागिर अभिशाप हो।’ म घर अपायक शिक्षण पेशामा संलग्न भएको दशक वितिसक्यो। जिल्ला उही भए पनि ५/७ घण्टाको पैदल दूरी, डेरा लिएर बस्ने पर्छ। मेरो ठम्याइमा शिक्षण जागिर घर अपायक हुनु नै फाइदा हो। मैले घरपायक भएका केही शिक्षकहरूको शैक्षिक हविगत राम्ररी अनुभव गरेको छु। विद्यालय आउँदा घरायसी व्यस्तताले गर्दा धूलो, हिलोसरी भएर, कन्सिरीमा भैसीको पुच्छरको डाँठले हिकोएको गोबरको टाटा, पेन्टको एउटा बाहुला तल र अर्को माथि, सर्तको माथिल्लो टाँकघरमा तल्लो टाँक लगाएर, विहानभरि काम गरेर थकान मेटाउनको लागि विद्यालय आउने सहकर्मीहरू प्रायः हामी सबैले भेट्छौं। हातमा नाम्लो, कचिया, कोदालो च्यापेर आउने; गाउँघरमा कचहरी, सभा, श्राद्ध, रुद्री, बाटो खन्ने, विवाहको टिकोटालो गर्ने दिन जस्ता बहाना बनाएर विद्यालयमा पातलो उपस्थिति जनाउने शिक्षक साथीहरू पनि उत्तिकै हुन्छन्। कहिलेकाहीं त विद्यालयमा पढाइरहेको समयमा यस्तो निम्ता सम्म आउने गर्दछ- “फलानोका खसी काट्ने, पानी उम्लिसक्यो, तुरुन्त आइदिनुपर्‍यो।”

माथि उल्लिखित व्यवधानहरू प्रायः गरेर शिक्षकको घरपायक जागिरका उपज हुन्। थोर-बहुत योग्य र चेतनशील शिक्षकहरू माथिको सूचीमा नपर्न पनि सक्नुहुन्छ; तर ग्रामीण सामुदायिक विद्यालयका बहुसङ्ख्यक शिक्षकका साक्षा दिनचर्याहरू यस्तै हुने गर्दछन्। हामी जस्ता घर अपायक शिक्षकहरू कम्तीमा पनि फुसदिलो समयमा पत्रपत्रिका पढ्न पाउँछौं। भोलिको विषयवस्तु एकपटक हेर्छौं, मनमनै भए पनि पाठयोजना बनाउँछौं। सधैं जिज्ञासु, ताजा र उत्साही बनिरहन सक्छौं। विदाको दिन र विहान-बेलुका सफाइमा विताउँछौं र आफूलाई अद्यावधिक बनाइरहन्छौं। हो, घर अपायक शिक्षक हुँदा आर्थिक बचत खासै हुँदैन; तर पनि जागिर खाएको अनुभूति भने हुन्छ। घरगाउँमा भन्दा पराई ठाउँमा सम्मान पाइने हुनाले मानसिक सन्तुष्टि पनि बढी नै हुन्छ। ‘नजिकमा

काटाकाट, टाढा हुँदा चाटाचाट’ भन्ने नेपाली उखान कै महिना, पन्ध्र दिनमा घर जाँदाखेरि परिवारमा पनि पाहुना कै मानिने र रमाइलो भलाकुसारी हुने गर्छ। कति मज्जा छ अपायक जागिर !

मेरो विचारमा सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर खस्कुनुका धेरै कारणहरूमध्ये घरपायक जागिर पनि एक हो। मैले प्रशस्तै देखेको छु- ग्रामीण क्षेत्रका सामुदायिक विद्यालयका केही शिक्षकहरू दाँत फरेर थोते हुन्जेल अनिवार्य अवकाश पर्खेर पेन्सनमा प्रतिशत बढाई मात्र रहन्छन्। उनीहरूको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको कुरै नगरो; विचरा लौरो टेकेर धन्न विद्यालयमा अनुहारसम्म देखाउँछन्। यदि उनीहरूको घर अपायक जागिर हुँदो हो त उनीहरू २० वर्ष पुगेपछि राजिनामा दिएर घरपरिवारमा रिटायर्ड जीवन विताउँथे। उनीहरूको स्थानमा नयाँ जोस, जाँगर र उत्साह भएको युवा शिक्षक भित्रिन्थ्यो। जहाँ अर्कै नयाँ शैक्षिक वातावरण बन्थ्यो।

सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर खस्कुनुको अर्को तत्व विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई दिएको अधिकारको दुरुपयोग हो। अधिकांश विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू नाता सम्बन्ध विशेष, राजनीतिक पक्षपोषणवाट नियुक्ति भएका हुन्छन्। उनीहरू स्थानीय वा घरपायक शिक्षकहरूका आफन्त या एउटै राजनीतिक आस्थाका र कम्तीमा पनि छरछिमेकी त अवश्य हुन्छन्। उनीहरूले घरपायक अथवा स्थानीय शिक्षकहरूलाई बढी संरक्षण गर्छन्। बाहिरी शिक्षकले स-साना कमजोरी गर्दा पनि औंला ठड्याउँछन्। त्यसैले पनि घर अपायक शिक्षक सधैंभरि आफ्नो कर्तव्यमा तल्लीन भइरहन्छन्। यसको अर्थ सबै घरपायक शिक्षक अल्छी र अयोग्य भन्ने चाहिँ कदापि होइन। घरपायक भएर पनि मिहिनेत र इमानदारी प्रदर्शन गरी आदर्श शिक्षक बन्न सफल पनि थुप्रै हुनुहुन्छ। तर पनि भाग्य वा नियति भनौं, मलाई चाहिँ घर अपायक जागिरमा नसा यसरी बस्यो बरु जागिर छोड्छु तर...।

मोहन पौडेल

सरस्वती उमावि, जाँडाखर्क, खोटाङ

अनुरोध: मनका कुरा स्तम्भका निम्ति देशभरबाट धेरै शिक्षक मित्रहरूले आफ्ना लेख, रचना पठाइ रहनु भएको छ। प्राप्त सबै रचना तत्काल प्रकाशित गर्न हामी सक्षम छैनौं। तथापि शिक्षकका भावना र विचारलाई अत्यधिक सम्मान र महत्त्व दिने हाम्रो घोषित नीति भने कायमै छ। यसर्थ, यो स्तम्भका निम्ति लेख, रचना पठाउनु हुने शिक्षक मित्रहरूलाई धैर्यपूर्वक केही महिना प्रतीक्षा गरिदिनु हुन सादर अनुरोध गर्दछौं। किनभने कतिपय रचना ३/४ महिना पछि पनि सान्दर्भिक र प्रकाशनयोग्य ठहर्न सक्छन्। - सं.

अस्थायी, त्यसमाथि घर अपायक मेरो भोगाइका ३२ वर्ष !

व्यावसायिक माध्यमिक विद्यालयमा ४०० पूर्णाङ्कको बागवानी विषय लिई अध्ययन गर्दा मैले शिक्षक बन्ने कल्पना गरेको थिइनँ। कृषकको छोरो भएको कारण तत्काललाई पढ्न सजिलो र भविष्यमा जे.टी./जे.टी.ए. बन्न पाइने ठानेर उक्त विषय लिएको थिएँ। तर टेष्ट पास भएपछि सजिलै 'मार्साब' बन्ने अवसर हात लाग्यो। घरको आर्थिक अवस्था दयनीय त छँदैथियो। घरबाट २५ कोस टाढा गएर 'मार्साब'मा दर्ज भएँ। ३२ वर्षे शैक्षिक दानको यो दौरानमा मैले थुप्रै आरोह-अवरोह पार गरें। सेवा अवधिमा कैयौं शैक्षिक आन्दोलनहरू भए। ती सबैमा सरिक भएँ- पेशागत हकहित र सुरक्षाको निमित्त। पञ्चायती व्यवस्थामा मण्डले शिक्षकहरूको विगविगी तथा उनीहरूकै सुराकी र धम्कीका कारण पञ्चायतइतर शिक्षकले कैयौं हैरानी खेप्नु पन्थो। प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना नभई शिक्षक हकहित सुरक्षित हुँदैन भन्ने मान्यताका साथ काम गर्दा तलब समेत रोक्का भयो। पञ्चायती व्यवस्थाको अवसानपछि केही नयाँ आशाका किरणहरू पलाए। तर २०४६ पछि पनि एकपछि अर्को सास्ती खेप्नुपन्थो। शिक्षक सेवा आयोगहरू खुले, प्राथमिक विद्यालयको हकमा, प्रावि शिक्षक छनोट समिति जिल्लामा गठन हुने र स्थायीको सम्पूर्ण प्रक्रिया त्यही समितिले पूरा गर्ने निरन्तरता कायम भयो। प्रजातन्त्रको पुनर्वहालीपछि राजनीतिक प्रतिशोध र्णु विकराल बन्दै गयो। त्यसबाट शिक्षक संघ/सङ्गठनहरू पनि अछुतो रहन सकेनन्। एकअर्कामा निषेधको सिद्धान्त हावी भयो। सङ्घर्षशील जीवनको लामो इतिहास पार गरिसकेकाले होला राजनीतिक रूपमा होस् वा नातावाद, कृपावाद, चाकरी, चाप्लुसी, घुसखोरी इत्यादि पदावलीप्रति नजिक नभएकै कारण जिल्लाबाट सञ्चालित छनोट परीक्षामा करिब २०० जना शिक्षकको विज्ञापन हुँदा पनि म त्यो 'लिफ्ट'मा अटाउन सकिनँ। थुप्रै नयाँ अनुहारका नाम त्यहाँ लिफ्टेड भए। छनोट समितिका सदस्यहरूका नामथर परिवर्तन भए/गराइए। कसैका नाम घिउ के.सी., कसैका तिलहरीनाथ, कसैका पैसारा। यस्तै-यस्तै नामथरले सम्बोधित लोभी-पापी पदासीन शैक्षिक पदाधिकारी र तिनलाई विगाने खोलेहरूका कारण आज म र म जस्तै थुप्रै मेरा मित्रहरू ३२-३४ वर्षे अस्थायी शिक्षकका दर्दनाक पीडाहरू भोग्दैछौं। त्यति मात्र हैन; सेवा आयोग परिणाममा पनि कैयौं पटक 'टि-पेक्स' प्रयोग गरिए। अन्तरवार्तापछिको

रिजल्टमा टि-पेक्सबाट मेरो नाम पनि छोपिन पुग्यो। पछि गएर शिक्षक सेवा आयोग आफैँ थाक्यो। सरकारी नीति तिल्मिलायो। कहिले स्वतः स्थायीको हवाइ फुक्यो, कहिले प्रक्रिया पुन्याएर स्थायी गर्ने भनियो। मजाले खेलायो अस्थायी शिक्षकहरूलाई सरकारले; विरालोले-मुसो खेलाएछै।

शिक्षकमा नियुक्ति हुँदा म २० वर्षको ठिटो थिएँ। कलिला रेखी परेका जुंगा र भर्खर खाता बस्न थालेका

दाहीले मेरो भौतिक शरीरलाई शोभायमान बनाइरहेको थियो। नानीबाबुहरूलाई कखरा र ए.बी.सी.डी रटाउँदा-रटाउँदै जुंगा फुलिसकेछ, कपला सेताम्य भएछ। ३२ वर्ष पहिला क,ख रटाएका मेरा ती नानीबाबुहरूले पेन्सनपट्टा बनाइसकेछन्। ब्याङ्कमा तलब फिक्न जाँदा उनीहरूको हातमा पेन्सनपट्टा देखा म आफ्नै शरीरलाई नियाल्छु; अनि नाँचानाँचै आफ्नो खुट्टातिर हेरी रुन थालेको मयुरकै हुन्छु।

'चोरी चकार नगरी चतुन्याई हुन्न, दंगा फसाद नगरे इज्जतै रहन्न' भैरव अर्थालका यी व्यङ्ग्यात्मक पङ्क्ति आजभोलि फलकली याद आउँछन्। यी गुण नभएकै कारण घरपायक सुरुवाको

निमित्त जिल्लाका वोक्त्रे भलाद्मी र शिक्षा अधिकारीलाई एकान्त होटल र रेस्टुराँमा लगेर वियर र मासुको स्वाद चखाइन्। त्यही भएर होला विकट गाउँको विद्यालयमा मकैको भात, सिस्नो र जुकासँग नछुटिने मिठो साइनो जोडिएको छ। उमेर छुँदा त गाह्रो लाग्थेन; तर ५३ वर्षे रोगी शरीर लट्ठी टेकेर ६-१० घण्टाको उकालो-ओरालो, भञ्ज्याड र खहरे खोलाहरू पार गर्न कठिन हुन थाल्यो। मानिसमा मानवीय संवेदना पनि हराउँदै गएछ, आफू सँगसँगै पढेका साथीहरू शिक्षा अधिकारी भए। जिल्ला शिक्षामा काम गर्ने करिब ६० प्रतिशत कर्मचारी जिल्लावासी र आधाभन्दा बढी नातेदार छन् तर 'यसले दुःख पाएको छ; नजिक पायक पर्ने ठाउँमा ल्याउनुपर्छ' भन्ने सोच कसैको पलाएन। 'छन् गेडी सबै मेरा, छैनन् गेडी सबै टेडा !'

अब अन्त्यमा एउटै आशा छ, हाम्रो साथी यो शिक्षक मासिकमार्फत प्रश्न गर्छु, "सरकारले अस्थायी शिक्षकहरूको लागि 'गोल्डेन ह्याण्ड सेक' कहिलेदेखि लागू गर्छ है ?" 📖

भवानीप्रसाद रेग्मी, अस्थायी शिक्षक
प्रावि राँका, सल्लेरी, दैलेख

अवकाश प्राप्त शिक्षकका काम

अवकाशपछि समय कसरी कटाउने ? दिन कसरी बिताउने ? काम न काजको पो होइन्छ कि ! बिहानदेखि बेलुकीसम्म दौडधुप गर्नु परेको आफ्नो बानीलाई कसरी खुम्च्याउन सकिनेला ? साथीभाइ, इष्टमित्र, घरपरिवार सबैको बोझ पो भइन्छ कि ! दुई, तीन वा चार दशकको व्यस्त जीवनपछि एकाएक दायित्वविहीन हुँदा मनमा यस्ता आशङ्का पैदा हुनु स्वाभाविक हुन्छ । पदमा बहाल रहँदा विद्यालयको सम्पूर्ण व्यवस्थापन मिलाउनुपर्ने, सहयोगी साथीहरूलाई यथोचित जिम्मेवारीमा राख्नुपर्ने, सबै पक्षसँग समन्वय गर्दै सहकार्यका हातहरू फैलाएर संस्थाको विकासमा निरन्तर प्रयत्नरत रहनु भनेको निश्चय पनि एक चुनौतीपूर्ण कार्य थियो । तर अवकाशपछि आफ्नो मात्र भूमिका निर्धारण गरी आफूलाई व्यवस्थित गर्नु पर्दा धेरै हल्का भएको अनुभव हुँदोरहन्छ ।

शिक्षण पेशा समाजको माया, ममता र सहयोगमा स्थापित हुने पेशा भएकाले आफू पदमा रहँदा आर्जन गरेको सामाजिक मर्यादा, आदर र सम्मानबाट पाइने आनन्द, सन्तुष्टि र सन्तोष संसारको कुनै पनि बजारमा खरिद गर्न नपाइने खालको हुन्छ । अवकाशप्राप्त शिक्षकसँग सम्पत्ति कम हुन्छ, तर उसले यस्तो बहुमूल्य प्रतिष्ठा, इज्जत र सद्भाव आर्जन गरेको हुन्छ; जसको मूल्य नै हुँदैन ।

आफू पदमा रहँदा डर, धाक र धम्की देखाएर थर्काएको भरमा प्राप्त सम्मान पदमुक्त भएका दिन चकनाचुर हुने तर इमानदारीपूर्वक काम गर्ने शिक्षकको भने समाजमा प्रभाव र लोकप्रियता ज्यूँका त्यूँ रहन्छ । तसर्थ कार्यरत शिक्षकहरू समाजमा आफ्नो प्रभाव छाड्न लागिपर्नु राम्रो हुन्छ । हामीले शिक्षण पेशालाई निजामती जागिरसँग तुलना गर्नु नै हुँदैन । हाम्रो पेशा कति महत्त्वपूर्ण र गहन रहेछ भन्ने कुरा अवकाशपछि राम्रोसँग अनुभव गर्न सकिन्छ । विद्यार्थीका बीचमा हाईहाई हुने, शिक्षकहरूको माऊमा लोकप्रिय बन्ने अनि अभिभावकहरूको अगुवाई गर्ने मौका यो संसारमा शिक्षक बाहेक शायद नै अरु कसैलाई जुला ! त्यसैले शिक्षक साथीहरू ! आफ्नो पेशाप्रति गर्व गरौं र सम्मानित हुनेतर्फ लागौं । शुभ-काममा बियाँलो नगरौं !

आज हाम्रो आफ्नै कारणले नानाभाँतीका आरोपहरू व्यहोर्नु परिरहेको छ । चोक, चौतारी, सभा-सम्मेलन, हाटबजार चारैतिर शिक्षकप्रति आलोचनात्मक स्वरहरू गुञ्जिरहेका छन् । शिक्षकहरूले आफ्नो कर्तव्य निर्वाह गर्न सकेनन् । दायित्व बुझेनन् । दलका पुच्छर बने । खेताला शिक्षक भए । आफैं चिट चोर्ने र चोराउने भए । नक्कली प्रमाणपत्रधारी, कामचोर, नाफाखोर, दलाल, व्यापारी आदि विशेषणहरू हाम्रो अगाडि जोडिने गरेका छन् । यति मात्र नभई लाभका पछि दौडने, यो भएन र त्यो भएन भनी गनगन मात्र गर्ने, हेपाहा, लाठीधारी, आफूलाई आफैंले

जान्ने-बुझे ठान्ने, रिसाहा, ठग, नपढ्ने नपढाउने, जँड्याहा, जुवाडे जस्ता फुँदाहरू पनि 'शिक्षक' शब्दका अगाडि जोडिने गरेका छन् । तर यस्ता निकम्माहरूको सङ्ख्या हाम्रो पेशामा धेरै छैन । तैपनि, निकम्माहरूले प्रदर्शन गरेको बहुरङ्गी चर्तिकलाका कारण समुच्च शिक्षण पेशा नै बदनाम भएको छ । शिक्षकका पेशागत संस्थाहरूले पनि यस्ता पाखण्डीहरूलाई दिएको सदस्यता खारेज गर्न अबेर नगरौं ।

अवकाशप्राप्त शिक्षक साथीहरू पनि आ-आफ्नो गाउँ, बस्ती र टोल-छिमेकमा शिक्षण पेशालाई नै कलङ्कित पार्ने नालायकहरूलाई नाङ्गेफार पार्ने अभियानमा लागौं । हामीले आजीवन पसिना बगाएको पेशालाई बदनाम हुनबाट जोगाऔं । यस्तो परोपकारी र पुण्य कार्य गर्न अग्रसर बनेौं । अब हामीले कसैको डर मान्नुपर्ने अवस्था रहेन । कसैको विरोध गर्दा अथवा यस्ता भ्रष्टहरूलाई खुइल्याउँदा घरपायकको जागिर गुम्छ कि, दुर्गममा सरुवा भइन्छ कि, घटुवा होइन्छ कि भन्ने भय पनि त अब हामीसँग रहेन ! अतः निर्भीकसाथ यस्ता सामाजिक कार्यमा जुट्न ढिलाइ नगरौं ।

हाम्रा विद्यालयहरू आन्तरिक द्वन्द्वबाट ग्रसित छन् । द्वन्द्व, फे-फगडा, रिसइवी, मतमतान्तर र कलह प्रगतिका बाधक हुन् । द्वन्द्वग्रस्त विद्यालयले कदापि उन्नति गर्न सक्दैन । हामी अवकाशप्राप्त शिक्षकहरूले आ-आफ्ना वा पायक पर्ने विद्यालयमा देखापरेका यस्ता र अन्य किसिमका द्वन्द्वहरू न्यूनीकरण गर्न प्रयत्न गरौं । विद्यालयमा देखापरेका द्वन्द्वहरू घटाई पठनपाठन कार्यलाई गति दिन सकियो भने यसबाट आत्मसन्तोष प्राप्त हुन्छ । आत्मसन्तोष स्वस्थ र दीर्घ जीवनको सहयोगी हो ।

वारम्बार विज्ञापन गर्दा पनि दलीय भागवण्डा नमिलेर कैयन् विद्यालयहरूमा शिक्षक नियुक्ति प्रक्रिया सफल हुन नसकिरहेको अवस्था छ । अधिकांश विद्यालयहरूमा राजनीतिक किचोलाकै कारण विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन हुन नसकिरहेको हुन्छ भने कैयन् विद्यालयहरूमा शिक्षा ऐन विपरित राजनीतिक भागवण्डाकै आधारमा खेताला अभिभावकबाट व्यवस्थापन समिति बनेका छन् । कतिपय विद्यालयहरूमा मनपरीढुङ्गले आफ्नालाई प्रधानाध्यापक बनाइएबाट द्वन्द्व चर्केको छ । शिक्षक नियुक्तिमा पनि यस्तै नौटङ्गी प्रदर्शन गरिएको छ । राजनीतिक हस्तक्षेपकै कारण आज विद्यालयहरूमा गतिला शिक्षकको अभाव खटकिएको छ । राजनीतिक दलहरू विद्यालय सपान भन्दा पनि आफ्नो स्वार्थसिद्धिका लागि विगान कम्मर कसेर लागिपरेका छन् । यी र यस्ता वग्रेलती समस्याहरूप्रति हामी फुर्सदिला अवकाशप्राप्त शिक्षकहरूले ध्यान दिन सके पक्कै पनि समस्याहरू घट्ने थिए भन्ने लाग्दछ ।

कृष्णप्रसाद ढकाल

पूर्व प्रअ तथा निवर्तमान अध्यक्ष, नेपाल शिक्षक युनियन

निजी र सरकारी स्कूलः परिणाम हैन, प्रकृति हेराँ

निजी विद्यालयका शिक्षकको भन्दा सरकारी विद्यालयका शिक्षकको तलब बढी र उनीहरूले समय-समयमा विभिन्न तालिमहरू पाउने भए पनि निजी विद्यालयकै शिक्षा स्तरीय छ भन्ने कुरा सर्वत्र सुन्न पाइन्छ। यस्तो चर्चा शिक्षक मासिकको भदौ (२०६७) अङ्कमा पनि छापिएको पाएँ। त्यो पढ्दा मलाई साह्रै नराम्रो लाग्यो। सरकारी र निजीमा शिक्षाको गुणस्तर कसरी फरक भयो भन्ने मैले आफ्नो तर्क यसरी लेखेको छु। निजी विद्यालयमा शिक्षक नियुक्ति गर्दा उम्मेदवारहरूबीच प्रतिस्पर्धा गराई स्वयम् विद्यालय सञ्चालकले नै विद्यार्थीहरूको अध्ययनलाई आधार मानेर शिक्षक नियुक्ति गर्दछन्। शिक्षक नियुक्ति गर्दा तिनलाई कुनै प्रकारका राजनीतिक दबावले छुँदैन। यसरी नियुक्त भएका शिक्षक पनि शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकहरूतिरबाट कुनै प्रकारका गुनासाहरू आउने बित्तिकै निष्कासित हुन बेर लाग्दैन। तर सरकारी विद्यालयमा शिक्षक नियुक्ति गर्दा विज्ञापित मितिभित्र पर्न आएका निवेदकहरूबीच प्रतिस्पर्धा गराइन्छ। तर छनोट समितिले योग्य व्यक्ति छान्नुको सट्टा ठूला-बडाका आफन्त वा विभिन्न राजनीतिक दलसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिन्छन्। त्यहाँ योग्य व्यक्तिको कुनै महत्त्व हुँदैन। यसरी योग्यको सट्टा अयोग्य व्यक्ति सरकारी विद्यालयमा शिक्षकको रूपमा भित्रिने सम्भावना धेरै हुन्छ। एकपटक सरकारी शिक्षक नियुक्त भइसकेपछि जति गुनासा आए पनि त्यस्तो शिक्षकलाई विद्यालयले निष्कासन गर्न सकेको कहिल्यै देखिँदैन।

अर्को कुरा निजी विद्यालय धेरैजसो सुविधासम्पन्न ठाउँहरूमा मात्रै सीमित हुन्छन्। तिनले छोराछोरीहरूलाई पढाइदिएबापत अभिभावकहरूसँग शुल्क लिने गर्दछन्। कुनै दिन बालबालिका विद्यालय जान मानेनन् भने स्वयं अभिभावक आफैले बालबालिकालाई विद्यालयसम्म पुऱ्याउने

जान्छन्। यता सरकारी विद्यालय नेपालका जतिसुकै दुर्गम ठाउँमा पनि स्थापित छन्। अझै दुर्गम ठाउँमा विद्यालयहरू वस्तीवाट निकै टाढा भएका कारण बालबालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना भए पनि नियमित रूपमा विद्यालयमा उपस्थित हुँदैनन्। पढ्न नगएका दिन अभिभावकहरूले बालबालिकालाई विद्यालय पुऱ्याउने होइन; घरायसी काममा प्रयोग गर्ने गर्छन्। निजी विद्यालयले विभिन्न कारणहरूले गर्दा विद्यालय बन्द हुन जाँदा उक्त दिनको पढाइ अर्को दिन पूरा गर्ने गरेको देखिन्छ तर सरकारीमा त्यस्तो हुँदैन। अब यस्तो अवस्थामा निजीको तुलना सरकारी विद्यालयसँग गर्न खोज्नु कतिको औचित्यपूर्ण होला? तर पनि, तल लेखिएका कुराहरू लागू गर्ने हो भने निजी विद्यालयभन्दा सरकारी विद्यालयको गुणस्तर कम हैन, बरु बढी हुन सक्छ भन्ने मेरो बुझाइ छः

- विद्यालयलाई राजनीतिक केन्द्र बनाउन नपाइने।
- शिक्षक नियुक्ति गर्दा आफन्त भन्दा योग्यलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने।
- राम्ररी पढाउन नसक्ने वा नपढाउने शिक्षकलाई निष्कासन गर्नुपर्ने।
- बालबालिकालाई स्कूल नपठाई घरायसी काममा लगाउने अभिभावकलाई कारवाही गर्नुपर्ने।
- विद्यालयमा खाजाको व्यवस्था गर्नुपर्ने।

वीरेन्द्र महतो

बाल विकास प्रावि, बागफाल, धियाल-१, मकवानपुर

के तपाईंको फोन छैन ? एस.टी.डी./आई.एस.डी. छैन ?
चिन्ता नलिनुहोस्, तपाईंका लागि

EASY CALL

Any phone Any where

1650

रु.२००/-, रु.५००/-, रु.१,०००/-

प्रिपेड कलिड कार्डहरू प्रयोग गर्नुहोस्।

नेपाल टेलिकम

राष्ट्रिय जनगणना २०६८, असार ३ देखि १३ गतेसम्म हुँदैछ।

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा महिला, पुरुष, बालबालिका, युवायुवती, वृद्धवृद्धा कोही नछुटौं, कोही नदोहोरिऔं। अक्सर बसोबास गरेकै स्थानबाट आफ्नो विवरण लेखाऔं।

नेपाल सरकार
राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय
केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

बालबालिका रमाउने विद्यालय नै बालमैत्री

गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्द्धनका लागि बालबालिकाको रुचि, क्षमता र आवश्यकता अनुसार शिक्षा आर्जन गर्ने बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु पहिलो शर्त हो। विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई उच्च बनाउन घरपरिवार, समुदाय तथा विद्यालयको वातावरण बालमैत्री हुनुको विकल्प छैन। विद्यालयमा सांस्कृतिक, सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक तथा जातजाति आदि विविध पृष्ठभूमि भएका बालबालिकाको प्रतिनिधित्व हुन्छ। यसप्रकारको विविधतामा बालमैत्री विद्यालयको व्यवस्थापन निश्चय नै चुनौतीको विषय हो। तर असम्भव चाहिँ होइन। बालमैत्री विद्यालय बनाउन निम्न पक्षहरूलाई समेट्न बिसन्तुहुँदैन।

भौतिक पूर्वाधार: विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार बालमैत्री विद्यालयका लागि आधारस्तम्भ हो। विद्यालय भौतिक रूपमा स्वच्छ, स्वस्थ र साधनस्रोत सम्पन्न चित्ताकर्षक भएमा स्वतः गुणस्तरीय शिक्षालाई प्रवर्द्धन गर्दछ। विद्यालय भवन, कक्षाकोठा, पुस्तकालय, फर्निचर, खेल्ने चौर, खानेपानी, शौचालय, प्रयोगशाला, छात्रावास, चमेना गृहलगायतका सामग्रीहरू विद्यार्थीको उमेर क्षमता अनुसार आकर्षक एवं लैङ्गिक र अपाङ्गमैत्री हुनुपर्दछ।

शिक्षण विषय र विधि तथा मूल्याङ्कन: पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक विद्यार्थीको मानसिक तथा शारीरिक उमेर एवं उनीहरूको चाहना र दैनिक दिनचर्यासँग सरोकार राख्ने आधारमा चयन गरिनुपर्दछ। शिक्षण विधि बालबालिकाको मातृभाषाको पृष्ठभूमि समेतलाई अध्ययन गरेर यकिन गरिनुपर्छ। अतः शिक्षकले पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तकका साथै विद्यार्थीको पृष्ठभूमिलाई पनि पढ्नुपर्दछ जसले विद्यार्थीको वैयक्तिक विभिन्नता अनुसार शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापको तर्जुमा गर्न सहज बनाउँछ। शैक्षिक सामग्रीको यथोचित प्रयोगले शिक्षणसिकाइमा जीवन्तता ल्याउँछ। शिक्षकले आफूले पढाउने विषयको विषयगत लक्ष्य निर्धारण गरी पठनपाठन सञ्चालन गर्दा उपलब्धिस्तर अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ। कतिपय अवस्थामा विद्यार्थी समेतलाई शैक्षिक सामग्री सङ्कलन र संरक्षणमा प्रयोग गर्नाले उनीहरूमा अपनत्व र आत्मविश्वासको विकास हुन्छ। 'बालबालिकाले केही जान्दैनन्' भन्ने पुरातनवादी सोचलाई निरस्तसाहित गर्दै उनीहरूबाट पनि धेरै कुरा सिक्न सकिन्छ भन्ने सकारात्मक सोच राखेर उनीहरूको अनुभवलाई समेत समेटेर शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गर्नु बालमैत्री विद्यालयको पूर्व शर्त हो।

विद्यार्थीको योग्यता, क्षमता र उपलब्धिस्तरको प्रगति यकिन गरी सोही अनुसार भावी योजना बनाउन परीक्षा र मूल्याङ्कनको अहम् भूमिका हुन्छ। परीक्षा वस्तुनिष्ठ, पारदर्शी र निष्पक्ष हुनुपर्छ। प्रत्येक विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरको विश्लेषण गरी आवश्यक सल्लाह सुझाव स्वयं विद्यार्थी र अभिभावकलाई दिन चुक्नुहुँदैन। त्यस्तै विद्यार्थी उपलब्धिलाई प्रमुखता दिएर शिक्षक, प्रधानाध्यापक, व्यवस्थापनलगायतका सबै सरोकार पक्षको कार्यक्षमताको मूल्याङ्कन गर्दा बालमैत्री विद्यालय बनाउन अरु सघाउ पुग्छ। विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर

र बालमैत्री विद्यालय एक-अर्काका परिपूरक हुन्।

बालबालिका, अभिभावक र समुदायको सहभागिता: विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउन बालबालिकाको सक्रिय सहभागिता पहिलो प्राथमिकतामा पर्नुपर्दछ। विद्यार्थी वर्तमानका साफेदार र भविष्यका कर्णधार हुन् भन्ने यथार्थलाई बिसन्तुहुँदैन। विद्यालयलाई साधन-स्रोत सम्पन्न बनाउन अभिभावक र समुदाय तथा सरकारी गैरसरकारी संघसंस्थाको सद्भाव र सहयोग जुटाउनुको विकल्प छैन। अधिकांश बालबालिका ६ घण्टा मात्र विद्यालयमा बस्छन्। बाँकी १८ घण्टा घरपरिवार र समुदायमा बिताउँछन्। तसर्थ त्यहाँको वातावरण पनि बालमैत्री हुनु नितान्त आवश्यक हुन्छ। पारदर्शिता, सहभागितामूलक निर्णय प्रक्रिया, विकेन्द्रित जिम्मेवारी आदिले विद्यालयप्रति अपनत्व भावनाको विकास भई मैत्रीपूर्ण वातावरण सिर्जना गर्न टेवा पुग्छ।

स्वस्थ र अनुशासित वातावरण: स्वस्थ, स्वच्छ वातावरणमा मात्र बालबालिकाको शारीरिक तथा मानसिक विकास सन्तुलित रूपमा हुन्छ। कक्षाकोठा, धारा, शौचालय, खेल्ने चौर, बाटो नियमित सरसफाई तथा फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरिनुपर्दछ। शिक्षक/स्टाफको स्वस्थकर बानी-व्यहोराले बालबालिकाको बानी-व्यहोरामा पनि सकारात्मक प्रभाव पार्दछ। सामाजिक, धार्मिक संस्कार-संस्कृति, मानवीय सद्भाव र सहयोग तथा भ्रातृत्वको भावनालाई उच्च प्राथमिकता दिएर नवीनतम ज्ञान र सीपबाट सु-सज्जित भई सफल जीवनयापन गर्न सक्षम नागरिक उत्पादनका लागि अनुशासित शैक्षिक वातावरण अपरिहार्य हुन्छ। विद्यालयमा अनुशासित वातावरण कायम राख्न व्यावहारिक आचारसंहिता तथा त्यसको सहज रूपमा परिपालन गर्ने निष्पक्ष परिपाटी अवलम्बन गरिनुपर्दछ। अनुशासनको नाममा गरिने मानसिक तथा शारीरिक यातनालाई पूर्णरूपमा वर्जित गर्दै लोकतान्त्रिक मूल्य-मान्यता अनुरूप कक्षा तथा विद्यालय सञ्चालन गर्ने संस्कारको विकास गरिनुपर्दछ। शिष्ट, सदाचार, सौहार्द एवं नम्र बानी-व्यहोरालाई प्रोत्साहित गर्ने मानवीय वातावरण हुनुपर्दछ। 'बच्चरोलेभन्दा बचनले चिरेको घाउ गहिरो हुन्छ' भन्ने यथार्थलाई बिसन्तुहुँदैन। विद्यार्थीको आत्मसम्मानमा ठेस पुग्ने व्यवहार गरिनुहुन्न। विद्यालयले अख्तियार गरेका नीति कतिको प्रभावकारी भए, भविष्यमा कस्तो सुधार ल्याउनुपर्ला भन्ने उपायहरू खुट्याउन निरन्तर अनुगमन गरिनुपर्दछ।

शिक्षाका नीति, नियम र योजना विद्यार्थीलाई सर्वोपरि मानी उनीहरूको हितलाई केन्द्रविन्दुमा राखेर बनाउनुपर्दछ। सौहार्द वातावरण भएमा बालबालिका विद्यालयबाट भागेर घरमा होइन घरबाट भागेर विद्यालयमा जान्छन्; जसलाई बालमैत्री विद्यालयको महत्त्वपूर्ण सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ। सचेत अभिभावक, समर्पित शिक्षक, कुशल व्यवस्थापक तथा अनुशासित विद्यार्थीबाटै बालमैत्री विद्यालयको सपना साकार हुने हो।

बाबुकाजी कार्की
जिजिअ, काठमाडौं

दरबन्दी मिलानको नयाँ मापदण्ड

शिक्षा मन्त्रालयले पुनः एकपटक सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक दरबन्दी मिलानको प्रयास आरम्भ गरेको छ। मन्त्रालयले १२ चैत २०६७ मा यससम्बन्धी कार्ययोजना स्वीकृत गरेको छ। उक्त कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्नका लागि शिक्षा विभागले २० वैशाख २०६८ मा क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयमार्फत ७५ वटै जिल्ला शिक्षा कार्यालयलाई निर्देशन दिएको छ।

दरबन्दी मिलानका लागि न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा आवश्यक शिक्षक सङ्ख्या कायम राख्ने र न्यूनतम विद्यार्थी नपुगेमा त्यस्ता स्कूललाई अर्को स्कूलमा समायोजन गरिने भएको छ।

विद्यालय समायोजनका आधार

कक्षा	देहायको भन्दा कम विद्यार्थी भएमा		
	हिमाल	पहाड	तराई/उपत्यका
१-३	२१	३६	५७
१-५	३५	६०	८५
६-८	२१	३६	५७
९-१०	१४	२४	३८

शिक्षा विभागले पठाएको निर्देशन पत्रमा विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा शिक्षक दरबन्दी थप/घट गर्ने प्रस्ताव गरिएको छ। दरबन्दी मिलान गर्दा राहत कोटा र महिला परियोजनाका शिक्षकलाई पनि दरबन्दीकै रूपमा गणना गरिने भएको छ। पत्रमा कक्षा १-३ सञ्चालित विद्यालयमा ५० जनासम्म विद्यार्थी रहेमा कम्तीमा दुई वटा दरबन्दी कायम राख्ने र ६१ भन्दा बढी विद्यार्थी भई तीन दरबन्दी भएका स्कूलमा त्यसैलाई कायम राख्ने र हिमाल, पहाड र तराई/उपत्यकामा क्रमशः १२०, १३५ र १५० विद्यार्थी नभएसम्म थप दरबन्दी र अनुदान नदिन भनिएको छ।

कक्षा १-५ सञ्चालित विद्यालयमा न्यूनतम तीन दरबन्दी, १२०-१४५ विद्यार्थी सङ्ख्या रहेका विद्यालयमा चार र १५० भन्दा बढी भए पाँच शिक्षक कायम राखेर दरबन्दी मिलान गर्न लागिएको छ। तर हिमालमा २००, पहाडमा २५० र तराई/उपत्यकामा २५० विद्यार्थी नपुगेसम्म पाँचभन्दा बढी शिक्षक दरबन्दी/अनुदान नदिइने भएको छ।

त्यस्तै कक्षा १-८ सञ्चालित विद्यालयमा तीन प्रावि र चार वटा निमावि दरबन्दी कायम गर्न लागिएको छ। २४० वा सोभन्दा बढी विद्यार्थी भएको स्कूलमा ५ दरबन्दी भए त्यसलाई कायम राख्ने हिमाल, पहाड र तराई/उपत्यकामा क्रमशः ३२०, ३६० र ४०० विद्यार्थी नपुगेसम्म त्योभन्दा बढी शिक्षक नथपिने निधो गरिएको छ। यस्तै, कक्षा ९-१० सञ्चालित विद्यालयमा न्यूनतम पाँच र ९-१२ सञ्चालित विद्यालयमा ८ जना शिक्षक दरबन्दी कायम गरी दरबन्दी मिलान गरिने भएको छ।

यस्तै, कक्षा ६-१० सञ्चालित विद्यालयमा न्यूनतम ५ (४ निमावि र ५ मावि) जना शिक्षक दिइने र हिमालमा २४०, पहाडमा २७० र तराई/पहाडमा ३०० विद्यार्थी नपुग्दासम्म दरबन्दी नथपिने भएको छ। कक्षा ६-१२ मा चाहिँ न्यूनतम १२ (४ निमावि, ५ मावि र ३ उमावि) शिक्षक राख्ने योजना छ। तर; हिमाल, पहाड र तराई/उपत्यकामा क्रमशः ३२०, ३५० र ४०० विद्यार्थी नपुग्दासम्म त्योभन्दा बढी शिक्षक दरबन्दी थपिने छैन।

दरबन्दी मिलान नभएसम्म विद्यार्थीको अनुपातमा बढी शिक्षक सङ्ख्या रहेका स्कूलमा नयाँ नियुक्ति रोक्का गरी अनुपातभन्दा बढी भएका दरबन्दीलाई जिशिकाको 'पुल दरबन्दी'मा राख्ने र पछि शिक्षक सङ्ख्या कम भएका स्कूलमा वितरण गर्न शिक्षा विभागले निर्देशन दिएको छ। दरबन्दी कटौती गरेर अर्को स्कूलमा पठाउँदा कनिष्ठताको आधारमा राहत अनुदान, अस्थायी र स्थायी शिक्षकलाई प्राथमिकता दिइने भएको छ। दरबन्दी/कोटासहित शिक्षक सरुवा गर्दा उसको उमेर हेरी पायक पर्ने गाविस र नगरपालिकामा मिलाउन तथा स्नातकोत्तर उत्तीर्ण शिक्षकलाई सकेसम्म उमाविमा पठाउने व्यवस्था गर्न समेत निर्देशन दिइएको छ। शिक्षा विभागका निर्देशक डिल्लीराम रिमालले भने, "शिक्षक दरबन्दी/अनुदान वितरण र मिलान गर्न यो कार्ययोजना ल्याइएको हो। विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शिक्षक बढी भएका विद्यालयबाट शिक्षक नभएका विद्यालयमा दरबन्दी थप्नु यसको मुख्य लक्ष्य हो।" दरबन्दी मिलान गरी १५ साउन २०६८ भित्र यसको जिल्लागत विवरण पठाउन शिक्षा विभागले सबै जिशिकालाई निर्देशन दिएको छ। बलियो राजनीतिक इच्छाशक्तिको अभावमा विगतमा सफल हुन नसकेको मिलानको काम यसपटक कसरी सम्पन्न हुन्छ, त्यो हेर्न केही समय कुरे पुग्छ।

बालबालिकालाई असल बनाउने उपाय!!!

खराब आचरण र लतमा पुग्नु अघि नै बालबालिकालाई सुधार, सामाजिकीकरण गर्न र असल बनाउन कृष्णप्रसाद भण्डारीद्वारा लिखित 'बालबालिकालाई कसरी असल बनाउने' नामक पुस्तक सबै बजारमा उपलब्ध छ।

प्रकाशक
श्री गोदावरी बुक्स सेन्टर
बागबजार, काठमाडौं, फोन नं.: ४२३९१०७, ४२१९४८०

सरकार नयाँ शिक्षकका माग उही

नेपाल शिक्षक युनियन र शैक्षिक गणतान्त्रिक मञ्चका पदाधिकारीहरूले संयुक्त रूपमा नव वर्षको दिनमा प्रधानमन्त्री फलनाथ खनाललाई भेटी शिक्षक र शिक्षासम्बन्धी समस्या सम्बोधन गर्न आग्रह गरेका छन् ।

प्रधानमन्त्रीलाई बुझाएको मागपत्रमा अस्थायी शिक्षकको सेवा अवधि गणना हुने गरी आन्तरिक प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट स्थायी गरिनुपर्ने, विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी सृजना गरी निजामती कर्मचारीसहको सेवा-सुविधा पाउने गरी नियुक्ति गरिनुपर्ने, सबै राहत शिक्षकलाई स्थायी दरबन्दीमा रूपान्तरण गरी स्थायी गर्ने प्रक्रिया आरम्भ गरिनुपर्ने, माओवादी हिंसा शुरु भएयता पेशाबाट विस्थापित भएका शिक्षकहरूलाई पुनर्वहाली गरी सेवा/सुविधा दिइनुपर्ने, द्वन्द्वमा मारिएका शिक्षक तथा स्कूल कर्मचारीलाई शहीद घोषणा गरी शहीद परिवारलाई राष्ट्रसेवकसरहको क्षतिपूर्ति र सम्मान दिइनुपर्ने, बेपत्ता शिक्षकको स्थिति सार्वजनिक गरिनुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

त्यसैगरी, उमावि शिक्षक अनुदानलाई विषयगत तुल्याई सम्पूर्ण उमावि शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था गरिनुपर्ने, स्कूलका सबै शिक्षक तथा कर्मचारीलाई पोशाकको

व्यवस्था गरिनुपर्ने; समान योग्यता र एकै समयमा नियुक्ति भएर पदोन्नति नभएका प्राशि तृतीयको तलब पदोन्नति भई प्राशि द्वितीय बनेका शिक्षकको तलबभन्दा कम भएकाले समायोजन गरिनुपर्ने, शिक्षक बढुवालाई तहगत र श्रेणीगत तुल्याइनुपर्ने, शिक्षण सेवामा प्रवेश गरिसकेकालाई तालिमको व्यवस्था गरिनुपर्ने तथा शिक्षण लाइसेन्सलाई शिक्षक काउन्सिलमार्फत वितरण गरिनुपर्ने माग पनि गरिएको छ ।

शिक्षा मन्त्री गङ्गालाल तुलाधर समेतको उपस्थितिमा शिक्षक नेताहरूले प्रधानमन्त्री खनाललाई उक्त माग पेश गरेका थिए । प्रधानमन्त्री खनालले सरकारले शिक्षकका समस्या हल गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको जानकारी नेपाल शिक्षक युनियनका अध्यक्ष दिलबहादुर जोशीले दिएका छन् । अध्यक्ष जोशीका अनुसार ११ कात्तिक २०६६ मा शिक्षक संस्था र सरकारबीच भएको सहमति पूर्णतः कार्यान्वयन नभएकाले शिक्षकका माग पुनः प्रधानमन्त्रीसमक्ष पेश गर्नु परेको हो । ‘अब शिक्षक युनियनले शिक्षकका पेशागत समस्या हल खोज्ने मात्र होइन, शैक्षिक सुधार अभियानको नेतृत्व गर्नेतिर पनि ध्यान दिने अध्यक्ष जोशीले बताएका छन् ।

आयोग नियमावलीमा अर्को संशोधन !

८ माघ २०६७ मा संशोधन भएका प्रावधानहरू लागू हुन नपाउँदै शिक्षा सेवा आयोग नियमावली फेरि संशोधन गर्न लागिएको छ । ८ माघको संशोधनले प्रावि शिक्षक हुन स्वीकृत स्थायी शिक्षक दरबन्दीमा अस्थायी नियुक्ति पाएका शिक्षक बाहेकका उम्मेदवारको शैक्षिक योग्यता २०६८ वैशाख १ देखि प्रवीणता प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण र शिक्षाशास्त्र अध्ययन वा शिक्षक तालिम लिएको हुनुपर्ने मापदण्ड तोकेको छ । शिक्षामन्त्री गङ्गालाल तुलाधरले मन्त्रपरिषद्मा पेश गरेको संशोधन प्रस्तावमा यो व्यवस्था १ साउन २०६८ पछि मात्र लागू गर्ने प्रावधान राखिएको छ ।

आयोगको पाँचौं संशोधनमा शिक्षकको समयवद्ध पदोन्नतिको व्यवस्था गर्दा मापदण्ड पूरा गरेका शिक्षकले पछिल्लो तीन वर्षसम्म कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनबापत औसत ८० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी अङ्क हासिल गरेको हुनुपर्ने प्रावधान राखिएको थियो । अहिले त्यसलाई सच्याएर समयवद्ध पदोन्नति हुने शिक्षकले पछिल्लो एक वर्षमा औसत ५० अङ्क हासिल गरेको भए हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

शिक्षा मन्त्रालयका उपसचिव विदुर गिरीका अनुसार संशोधित प्रस्ताव शिक्षामन्त्री गङ्गालाल तुलाधरले मन्त्रपरिषद् बैठकमा पेश गरिसकेका छन् ।

पोशाक भत्ता जानै बाँकी

निजामती कर्मचारीसह शिक्षकलाई पनि पोशाक भत्ता उपलब्ध गराउने सरकारी निर्णय कार्यान्वयन हुनसकेको छैन । सामुदायिक विद्यालयमा विभिन्न थरीका शिक्षक रहेकाले कस्ता शिक्षकलाई पोशाक भत्ता दिने भन्ने सवालमा विवाद भएपछि यसको कार्यान्वयन नभएको हो । सरकारले गत मङ्सिरमा कर्मचारी र शिक्षकलाई पोशाक भत्ताबापत रु.७ हजार ५०० दिने निर्णय गरेको थियो ।

अर्थ मन्त्रालयले स्थायी शिक्षकलाई

मात्रै पोशाक भत्ताको निकास पठाउन शिक्षा मन्त्रालयलाई सहमति दिएको थियो । मन्त्रालयले शिक्षकका पेशागत संघ/संस्थाका प्रतिनिधिसँग छलफल गरेर पोशाकको रङ निर्धारण गर्न शिक्षा विभागलाई निर्देशन दिएको थियो । गत महिना विभागमा भएको छलफलमा पेशागत संस्थाका प्रतिनिधिले स्थायीलाई मात्रै पोशाक भत्ता दिने निर्णयको विरोध गर्दै राज्यकोषबाट तलब खाने सबै शिक्षकलाई भत्ता उपलब्ध गराइनुपर्ने माग राखेका थिए ।

नेपाल शिक्षक युनियनका अध्यक्ष दिलबहादुर जोशीले भने, “सरकारी स्कूलमा धेरै थरी शिक्षक छन् । कसैलाई दिने र कसैलाई नदिने विभेदकारी निर्णय हामीलाई स्वीकार्य छैन ।” कम्तीमा राज्यकोषबाट तलब खाने स्थायी, अस्थायी, राहत तथा पीसीएफ अनुदानका शिक्षक र कर्मचारीलाई समेत पोशाक भत्ता दिइनुपर्ने उनले बताए । युनियनका पदाधिकारीले २८ वैशाखमा शिक्षा मन्त्री गङ्गालाल तुलाधरलाई भेटी यसप्रति ध्यानाकर्षण समेत गराएका छन् ।

सदर चिडियाखानाबारे वृत्तचित्र

ललितपुरको जावलाखेलमा अवस्थित चिडियाखानामा के कति पशुपन्छी होलान्? वनमा स्वतन्त्र विचरण गर्ने उनीहरू चिडियाघरमा कसरी बसेका होलान्? यी जनावर वा पन्छीका के-कस्ता विशेषता, स्वभाव, गुण वा महत्त्व होलान्? कहिल्यै चिडियाखाना घुम्न नपाएका जो-कोहीका लागि पनि यस्तो कौतुहल हुन्छ। यिनका बारे पाठ्यपुस्तकमा पढाइ हुने भएपछि स्कूलका विद्यार्थीहरूलाई रुन् चासोको विषय बन्नु स्वभाविकै हो। कल्पनामा रमाउने केटाकेटीहरूले यस बारेमा आ-आफ्नै तरिकाले सपना पनि बुन्ने गर्छन्। तर हालै सार्वजनिक भएको यस सम्बन्धी वृत्तचित्रले चिडियाखाना सम्बन्धी कौतुहललाई एक हदसम्म मेटिदिनेछ।

विराटनगरमा एक पूर्व प्राथमिक विद्यालय सञ्चालन गरेर बसेकी मधु राईद्वारा निर्मित सदर चिडियाखानासम्बन्धी वृत्तचित्रमा चिडियाघरमा रहेका अधिकांश पशुपन्छी र तिनका हाउभाउलाई समेट्ने प्रयास गरिएको छ। शिक्षक मासिकको २०६६ चैत र २०६७ वैशाख अङ्कमा प्रकाशित डा. तीर्थबहादुर श्रेष्ठको चिडियाखाना सम्बन्धी आलेखमा आधारित भएर राईले यो वृत्तचित्र निर्माण गरेकी हुन्। “मैले पोहोरसाल नै भिडियो खिचेर मेरो स्कूलका बच्चालाई देखाएकी थिएँ। उनीहरूले खुब मनपराए।” राई भन्छिन्, “तीर्थ सरको लेख पढेपछि त चिडियाखानालाई हेर्ने दृष्टिकोण नै पाएँ। त्यसपछि मेरो स्कूलका छैँ काठमाडौँबाट टाढा रहेका र तत्काल आउन नसक्ने बच्चाहरूलाई राम्रो सामग्री हुनसक्ला भनेर यो भिडियो बनाएकी हुँ।” ‘हाम्रो चिडियाघर’ नाम दिइएको यो वृत्तचित्र करिब ३० मिनेट लामो छ, जसको निर्देशन तथा उद्घोषण उनकै छोरी भृकुटीले गरेकी हुन्।

शिक्षक का स्तम्भकार वनस्पतिविद् डा. श्रेष्ठ आफ्नो आलेखमाथि राईले भिडियो बनाएकोमा ओधी खुसी छन्। उनी भन्छन्, “प्रकृतिको प्रकृति बुझ्न किताब पढेर मात्र पुग्दैन प्रत्यक्ष

नै देखनुपर्छ। त्यसका लागि यो वृत्तचित्र सहयोगी होला।” हरेक जनावर र पन्छीको आ-आफ्नै ‘बडी ल्याङ्गुएज’ हुने भएकाले भिडियो हेर्दा वा चिडियाघर जाँदा त्यसलाई नछुटाउन उनको आग्रह छ।

युनियनमा तीन नयाँ सदस्य

नेपाल शिक्षक युनियनमा तीन नयाँ संस्था आवद्ध भएका छन्। यसरी आवद्ध भएका नयाँ संस्थाहरूमा अखिल नेपाल शिक्षक संघ, नेपाल विद्यालय कर्मचारी परिषद र संस्थागत विद्यालय शिक्षक युनियन छन्। युनियनको २० फागुन २०६७ मा सम्पन्न केन्द्रीय समितिको बैठकले ती संस्थालाई युनियनमा आवद्ध गर्ने निर्णय गरेको थियो।

यी संस्था थपिएपछि युनियनमा आवद्ध संस्थाको सङ्ख्या ८ पुगेको छ।

यसअघि यसमा नेपाल शिक्षक संघ, नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठन, नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक परिषद, नेपाल शिक्षक मञ्च र नेपाल क्रान्तिकारी शिक्षक संघ आवद्ध थिए। मुलुकभरिका शिक्षकहरूको एउटै शिक्षक युनियन बनाउने अभियानमा तीन संस्थाको पछिल्लो आवद्धताले महत्त्वपूर्ण अर्थ राख्ने युनियनका पदाधिकारीले विश्वास लिएका छन्।

माओवादी निकट शैक्षिक गणतान्त्रिक मञ्चले माओवादी निकट शिक्षक र

स्कूलसम्बन्धी संस्थाहरूलाई अलग्गै सङ्गठित गरेको छ। तथापि देशभरिका विद्यालय शिक्षकहरूको एउटै शिक्षक युनियन चाहिन्छ भन्ने आवाज पछिल्लो समय प्रखर भएको छ। युनियनको विधानमा पाँच जिल्लामा जिल्ला समिति गठन भएको, तीन हजार शिक्षक साधारण सदस्य भएको र कानूनबमोजिम दर्ता भएको शिक्षकको राष्ट्रियस्तरको संस्थाले प्रक्रिया पूरा गरी युनियनमा आवद्धता पाउने व्यवस्था छ।

बर्दियाको अभ्यास छापा पुग्यो

शिक्षक मासिकको गत माघ अङ्कमा प्रकाशित 'छ वर्षमा फेरिएको स्कूल' शीर्षकको बर्दियाको सामग्रीको प्रभाव छापामा परेको छ ।

बर्दियाको त्रिशक्ति प्राविले अवलम्बन गरेको 'ऐना हेरेर कक्षाकोठामा पस्ने' अभ्यासलाई छापाको सुरुङ्गास्थित सिंहदेवी निमाविले पढ्छुआएको छ । अहिले सिंहदेवी निमाविको चौरमा ठूलो ऐना राखिएको छ र त्यसको माथिल्लो भागमा 'म कस्तो छु' लेखिएको छ । त्यसको नजिकै बाल्टनमा पानी, तौलिया, तीनवटा काड्योको व्यवस्था गरिएको छ । ती सबैमा 'मलाई प्रयोग गर' लेखिएको छ । कक्षाकोठामा पस्नुअघि छात्रछात्रा आफ्नो अनुहार हेर्छन्, कपाल मिलेको छैन भने कोर्छन् र अनुहार सफा छैन भने धोएर तौलियाले पुस्छन् ।

यस्तो अभ्यासले स्कूलमा सरसफाइ चेतना बढाएको छ । प्रअ डम्बर फुयाल **शिक्षक** मासिकमा छापिएको बर्दियाको अभ्यास पढेर त्यसलाई आफ्नो स्कूलमा लागू गरेको बताउँछन् । शिक्षकहरूको

बर्दियाको शिक्षक

बैठकले स्कूलमा ऐना, तौलिया आदिको व्यवस्था गर्ने निर्णय गरेको थियो ।

यसअघि फोहोर अनुहार लिएर स्कूल आउने नानीहरूलाई शिक्षकले नुहाइदिने र मुख धोइदिने गरेका थिए । ऐना राखिएपछि छात्रछात्रामा आफूलाई सफा राख्ने प्रतिस्पर्धा नै चल्ने गरेको छ । विद्यालय आउनेबित्तिकै र टिफिन टाइममा आफूहरूले ऐनाको प्रयोग गर्ने

गरेको कक्षा चारकी छात्रा रक्षा घिमिरे बताउँछिन् । "सानो लगानी र प्रयासले छात्रछात्रामा मनोवैज्ञानिक परिवर्तन गर्न सक्दोरहेछ", प्रअ फुयाल थप्छन्, "सफा छात्रछात्राले कक्षाकोठालाई सृजनशील बनाउने अनुभव हुन्छ, एउटा स्कूलको राम्रो अभ्यास अर्को स्कूलमा लागू गर्ने हो भने सरकारी स्कूलको सुधार हुन धेरै समय लाग्दैन ।"

एसएसआरपी: कार्यान्वयनमा चुनौती

सरकार, शिक्षक र अभिभावकबीच बुझाइमा ठूलो भिन्नता रहेका कारण विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना (एसएसआरपी)मा उल्लेख भएका कार्यक्रमको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण भएको शिक्षा अधिकारी र शिक्षकहरूले औल्याएका छन् । शिक्षा विभागले ११ र १२ वैशाख २०६८ मा इलाममा

आयोजना गरेको छलफलका सहभागीले यस्तो धारणा राखेका हुन् ।

शिक्षा विभागका उपसचिव शिव उप्रेतीले विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमका बारेमा सरकार, स्कूल तथा शिक्षकको बुझाइमा एकरूपता नआएकाले यसको कार्यान्वयन जटिल बन्दै गएको धारणा

राखे । उनले भने, "एसएसआरपीको बारेमा केन्द्र र जिल्लाको बुझाइमा ठूलो खाडल रहेछ । छात्रछात्र भर्ना, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, टीपीडी, विद्यालय समुदायमा हस्तान्तरण, पीसीएफ, छात्रवृत्ति आदि जस्ता कार्यक्रम पनि सही ढङ्गले कार्यान्वयन हुन नसकेको पाइयो ।"

छलफलमा बोल्दै आदर्श उमावि इलामकी शिक्षक हेमलता उप्रेतीले एसएसआरपीका बारेमा सरकारले स्कूललाई राम्ररी सूचित गर्न जरुरी रहेको धारणा राखिन् । उनको भनाइ थियो, "कार्यक्रम राम्रोसँग नबुझी कार्यान्वयन गर्न सकिँदैन । केन्द्रले एउटा तरिकाले लागू गरेको भनेको हुन्छ, स्कूलले अर्कै तरिकाले कार्यान्वयन गर्छ, समस्या यही हो ।"

दुई विद्यालयले पाए सहयोग

वैशाखको पहिलो हप्ता सिन्धुपाल्चोक हेलम्बुको श्री छोलिङ्ग निमाविमा वेग्लै रौनक थियो। विद्यार्थी र शिक्षकहरू कुनै नयाँ कुरा उपहार पाउँदा खुसी भएरै उनीहरूमा खुसीको सीमा थिएन। विद्यालयमा स्वागतद्वार बनाइएको थियो भने विद्यार्थीहरू आगन्तुकलाई फूलमाला लिएर स्वागतका लागि लामबद्ध देखिन्थे। शैक्षिक सत्रको सुरुआतमै विद्यार्थीहरू विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशालाका सामग्रीसँगै शैक्षिक सामग्री पनि पाउने खबरले विद्यार्थीका साथै गाउँले समेत उत्साहित थिए। डेनिस शिक्षक सङ्गठनका प्रतिनिधि, स्वयंसेवक शिक्षक र अन्य पाहुनाहरूलाई विद्यार्थी र गाउँलेहरूले अवरि मालाले स्वागत गर्नुका साथै खादा ओढाएर न्यानो सत्कार पनि गरे।

सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको हेलम्बु गाविसको श्री देउराली निमावि र श्री छोलिङ्ग निमाविलाई डेनिस शिक्षक

सङ्गठनले विज्ञान प्रयोगशालाका उपकरण तथा शैक्षिक र खेलकुदका सामग्री दिएको हो। स्थानीय प्रतिनिधि जिम्ने लामाका अनुसार ती दुवै विद्यालयमा रु.४०/४० हजारको विज्ञान प्रयोगशाला सामग्री, रु.३० हजार बराबरको खेलकुद र शैक्षिक सामग्री दिइएको छ। प्रयोगशाला सामग्रीमा इलेक्ट्रोनिक्स माइक्रोस्कोप (सूक्ष्मदर्शक यन्त्र), ग्यास बनाउने उपकरण, डाइनामो, लेन्स र ग्लास लगायतका सामग्री छन्। डेनिस शिक्षक सङ्गठनले ती दुवै विद्यालयमा दुई/दुई जना डेनिस स्वयंसेवक शिक्षक एक महिनाका लागि उपलब्ध गराएको छ।

प्रयोगात्मक अनुभव लिन पाउने भएपछि विज्ञान प्रयोगशालाका सामग्री कहिल्यै देख्न नपाएका विद्यार्थीहरूमा खुसीको सीमा छैन। छोलिङ्ग निमाविमा कक्षा ७ मा अध्ययनरत विद्यार्थी तेन्जिङ्ग लामाले भने “हामीले प्रयोगशालामा के-के

जिम्ने लामा

कुरा हुन्छ, कसरी गर्ने भन्ने कुरा किताबमा मात्र पढेका थियौं, अब प्रयोग गरेर नै हेर्न पाइने भयो।”

यस वर्षदेखि कक्षा ८ सञ्चालन गरिएको छोलिङ्ग निमाविमा ८० छात्रछात्रा अध्ययनरत छन् भने देउराली प्राविमा ८० जना विद्यार्थी भर्ना भएका छन्।

गोविन्द लुईटेल, सिन्धुपाल्चोक

लिम्बुवान शिक्षक संघ गठन

लिम्बुवान क्षेत्रका शिक्षकहरूले आफ्नो अलग संस्था ‘लिम्बुवान शिक्षक संघ’ गठन गरेका छन्। १५ असार २०६७ मा इलाममा भएको त्यस क्षेत्रका शिक्षकहरूको भेलाले संघको प्रथम अध्यक्षका रूपमा डाकप्रसाद गौतमलाई चयन गरेको छ। गौतक संघीय लिम्बुवान राज्यपरिषद्का केन्द्रीय सदस्य पनि हुन्। गौतमले भने, “नाम मात्रै हेर्नो भने त लिम्बुहरूको शिक्षक संस्था जस्तो लाग्छ, तर यो संस्था यस क्षेत्रका सबै शिक्षकहरूको साझा संस्था हो।”

अध्यक्ष बाहेक संघका अन्य पदाधिकारी भने लिम्बु र जनजाति समूहकै छन्। संघको उपाध्यक्ष चित्रबहादुर मेयडवा (पाँचथर), महासचिव हिमाल लिम्बु (इलाम), सचिव भीष्म कन्दडवा (पाँचथर) र कोषाध्यक्ष बमबहादुर फागो (इलाम) छन्। सदस्यहरूमा डिल्लीराम सुब्बा (मोरङ), विष्णु

अध्यक्ष गौतम

तामाङ (सुनसरी), राजकुमार यक्याङदेन (पाँचथर) र श्यामनयन तुम्बाबो (पाँचथर) छन्। आफ्नो सङ्गठनले तत्काल जिल्ला समिति गठन र सदस्यता वितरण गर्ने नीति नलिएको अध्यक्ष गौतमले बताएका छन्।

देश संघीयतामा गइसकेपछि अहिले क्रियाशील शिक्षकका पेशागत संस्थाहरूले क्षेत्रीय तहका शिक्षकहरूको हकहित र

अधिकारका निमित्त काम गर्न नसक्ने भएकाले भविष्य हेरेर लिम्बुवान शिक्षक संघ बनाइएको अध्यक्ष गौतमको दाबी छ।

सरकारी स्कूलमा कार्यरत ‘कामचोर’ र ‘अक्षम’ शिक्षकलाई तत्काल विदा दिनुपर्ने, शिक्षक नियुक्ति केन्द्रीय निकायले खुल्ला प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट गर्नुपर्ने, राम्रो गर्ने शिक्षकलाई राज्यले पुरस्कार दिनुपर्ने तथा बदमास शिक्षकलाई दण्डित गर्नुपर्ने माग संघको छ। त्यस्तै एउटै शिक्षकले स्कूल र क्याम्पसमा पढाउन नपाउने, समयमा पाठ्यपुस्तक स्कूलमा पुऱ्याइनुपर्ने, लिम्बुवान क्षेत्रमा बालबालिकालाई मातृभाषामा पठनपाठनको व्यवस्था गरिनुपर्ने आदि माग पनि संघले राखेको छ। ‘समान शिक्षाको अवसर, वैज्ञानिक शिक्षाको आधार’ मूल नारा तय गरेको संघले शिक्षालाई केन्द्रीकरण नगरी नहुने धारणा पनि अधिसारेको छ।

टीपीडी कक्षामा पुगे त राम्रो !

कक्षामा पढाउँदा आइपरेका समस्याको सीधै समाधान खोज्न मद्दत गर्ने भएकाले शिक्षकको पेशागत विकास (टीपीडी) कार्यक्रमलाई शिक्षकले आफ्ना निम्ति उपयोगी भएको ठानेका छन्। तथापि टीपीडीलाई प्रभावकारी बनाउन यसको व्यवस्थापकीय पाटोमा धेरै सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ।

- तनहुँको दुलेगौडास्थित पञ्चमुनिदेव उमाविका प्रावि शिक्षक ध्रुव पौडेललाई गणित पढाउँदा आफूले विद्यार्थीलाई सजिलोसँग भिन्नको अवधारणा सिकाउन नसकेको महसुस हुन्थ्यो। तलको हर र माथिको अंश भनेर चिनाउनुमै भिन्न शिक्षण सीमित हुन्थ्यो। शिक्षक पौडेलकै शब्दमा यो उनको 'घोकन्ते सिकाइ'को नतिजा थियो। २-६ वैशाख २०६८ मा शिक्षकको पेशागत विकास (टीपीडी) नाम दिइएको तालिमबाट भने उनले भिन्न सिकाउने उपयोगी तरिका सिके। उनी भन्छन्, "कागजको टुकालाई पट्याएर भिन्न रूपहरू सजिलोसँग देखाउन सकिने रहेछ। अब म विद्यार्थीलाई यसरी नै सिकाउँछु।" टीपीडीले पौडेललाई साना नानीहरूलाई सिन्काको प्रयोगबाट जोडको अवधारणा पढाउने विधि पनि सिकाएको छ।
- गोरखा, घैरुडस्थित हिमालय माविका शिक्षक सीताराम

ढकाललाई नेपाली व्याकरणमा 'पदवर्ग' को शिक्षण गर्दा एउटै शब्द किन कहिले 'नाम' र कहिले 'विशेषण'का रूपमा प्रयोग हुन्छ भन्ने अन्यालले सताइरहन्थ्यो। तर, शैक्षिक तालिम केन्द्र, गोरखाले ५-८ वैशाखमा आयोजना गरेको नेपाली विषयको टीपीडी कार्यक्रमले उनको त्यो समस्या हल गरिदियो।

- तनहुँ, सतीस्वारास्थित जनसहयोगी माविका गणित शिक्षक राजु ढकाललाई 'ऐकिक नियम' पनि चित्रको प्रयोग गरेर सिकाउन सकिन्छ भन्ने थाहा थिएन। तनहुँमा १२-१६ वैशाखमा सञ्चालित टीपीडीमा बसेपछि उनले ऐकिक नियम पनि चित्रको सहयोगले पढाउन सकिने रहेछ भन्ने चाल पाए। राजु भन्छन्, "तालिमपछि गणितका अन्य पाठ पढाउँदा पनि चित्र र अरु शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग गर्ने जाँगर बढेको छ।"

निश्चयः प्रमोद आर्याम

तनहुँको थर्पु स्रोत केन्द्रको टीपीडी कार्यक्रममा सहभागी शिक्षक।

लामो अवधिको शिक्षक तालिमको सट्टा एक वर्षअघि लागू गरिएको शिक्षकको पेशागत विकास (टीपीडी) नामक नयाँ कार्यक्रमले शिक्षकहरूको शिक्षण कार्य सुधार्न केही न केही योगदान गरेको देखिन्छ। टीपीडीमा भाग लिएका अधिकांश शिक्षकले आफूले कक्षा शिक्षण गर्दा भोगेका समस्या समाधान गर्न टीपीडी सहयोगी भएको प्रतिक्रिया दिने गरेका छन्।

यसअघि सञ्चालित छोटो अवधिका शिक्षक तालिम मात्र होइन, १० महिने तालिमको सीप समेत कक्षाकोठामा पुग्न नसकेपछि शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रले टीपीडीको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न थालेको हो। यसमा मूलतः शिक्षकले कक्षाकोठामा पढाउँदा भोगेका समस्या सङ्कलन गरेर तिनको सीधै समाधान गर्न सिकाइन्छ। शिक्षाका अधिकारीहरू यो कार्यक्रमलाई 'मागमा आधारित शिक्षक तालिम'को रूपमा व्याख्या गर्छन्। विगतमा सञ्चालित शिक्षक तालिमहरू केन्द्रमा बनाइएको 'मोड्युल'मा आधारित हुने गर्दथे।

टीपीडी तालिम कक्षामा प्रशिक्षार्थी (शिक्षक) तथा रोप्टर प्रशिक्षकबीच प्रत्यक्ष अन्तरक्रिया र विषयवस्तुबारे सामूहिक छलफल समेत हुने भएकाले शिक्षकहरूमा आपसी सिकाइ अनुभव समेत आदानप्रदान हुन पाउँछ। गोरखा, बक्राडस्थित महेन्द्रशक्ति माविका नेपाली शिक्षक प्रकाश अर्याल भन्छन्, "विगतमा प्रशिक्षकले केन्द्रमा बनाएर ल्याएको नोट हाम्रा अगाडि पढ्थे। कक्षाकोठामा हामीले भोगेका समस्यामा खासै छलफल हुँदैनथ्यो। अहिले कक्षाकोठामा परेका समस्यामाथि छलफल गर्न पाइएको छ। त्यसैले यो तालिम तुलनात्मक रूपमा राम्रो र उपलब्धिमूलक छ।"

सरकारी तथ्याङ्क अनुसार, स्वीकृत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकहरूमध्ये ८८.२ प्रतिशतले १० महिने सेवाकालीन तालिम पाइसकेका छन्। टीपीडी कार्यक्रम तिनै शिक्षकमा लक्षित छ। शिक्षणका क्रममा आइपर्ने समस्यालाई स्थलगत रूपमै समाधान गर्ने र पेशागत दक्षता बढाउन शिक्षकहरूलाई निरन्तर उत्प्रेरित गरिरहने यसको उद्देश्य देखिन्छ। टीपीडीको तालिम प्याकेज १० दिनको छ। जसमध्ये पाँच दिन प्रत्यक्ष ('फेस टु फेस') छलफल र बाँकी पाँच दिन शिक्षकले स्वाध्यायनमा बिताउनुपर्छ। प्रत्येक शिक्षकले पाँच वर्षभित्र तीन पटक टीपीडी लिने अवसर पाउने छन्। शैक्षिक तालिम केन्द्र र अगुवा स्रोतकेन्द्रमा माध्यमिक तह तथा स्रोतकेन्द्रहरूमा आधारभूत तहका शिक्षकलाई टीपीडी तालिम दिने गरिएको छ। अघिल्लो वर्ष देशभरिका ३० हजार शिक्षकलाई टीपीडी कार्यक्रममा सहभागी गराइएको सरकारी आँकडा भेटिन्छ। यस वर्ष करिब ८२ हजार शिक्षक यसमा सहभागी हुने अनुमान शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रले गरेको छ।

कम छैनन् फ्रमेला

टीपीडीले शिक्षकको जाँगर जगाउन सहयोग पुऱ्याए

नधानिने 'निर्वाह खर्च'

इन्द्रदेवी निमावि, छिम्केश्वरी, तनहुँकी शिक्षक विमला रानालाई उनको 'तालिम हब' सत्रसय स्रोतकेन्द्रसम्मको आउजाउ खर्च मात्रै रु.१६० लाग्छ। तर, टीपीडी कार्यक्रममा आएवापत उनले दैनिक रु.१५० मात्रै पाउँछन्। त्यसमा पनि खाजा खर्च रु.३० कटाउँदा १२० रुपैयाँ मात्रै हातमा पर्छ। अर्थात् विमलाले पाएको तालिम भत्ताले उनको गाडीभाडा तिर्न पनि पुग्दैन।

माध्यमिक तहका शिक्षकले दैनिक रु.२०० निर्वाह खर्च पाउँछन्। माध्यमिक तहको तालिम सदरमुकाममा मात्रै हुने भएकाले यो तहका शिक्षकलाई अझ बढी समस्या छ। यसैबाट उनीहरूले यातायात खर्चसँगै बस्ने र खाने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ। टीपीडी तालिमका लागि विकट सिर्दीवासदेखि गोरखा सदरमुकाम आएकी बुद्ध आवासीय माविकी शिक्षक पार्वता देवकोटा भन्छिन्, "यहाँ होटलमा बस्नुपरेको छ। खाना खर्च आफैले धान्नुपर्छ। तालिम केन्द्रले दिएको रु.२०० ले के पुग्नु! यो त साह्रै कम भयो।" शैक्षिक तालिम केन्द्र, गोरखाका संयोजक भरतकाजी अर्याल शिक्षकको गुनासोलाई शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रमा पुऱ्याइए पनि 'माथिबाटै सुनुवाई नभएको' बताउँछन्।

प्रशिक्षार्थी शिक्षक मात्र होइन, रोप्टर प्रशिक्षकहरू पनि प्रशिक्षण दिएवापत आफूले पाउने पारिश्रमिकप्रति सन्तुष्ट छैनन्। आधारभूत तहका रोप्टर प्रशिक्षकले टीपीडीको प्रति सेसन (डेढ घण्टा) रु.१५० पाउँछन्, त्यसमा १५ प्रतिशत कर कट्टी गरिन्छ। तनहुँ, कमलाबारी स्रोतकेन्द्रका नेपाली विषयका प्रशिक्षक विश्वदर्शन पण्डित भन्छन्, "अर्को वर्षसम्म पारिश्रमिक बढाइएन भने निरन्तरता दिन हामीलाई पनि गाह्रो पर्नेछ।"

पनि यो कार्यक्रम समस्यामुक्त भने छैन। टीपीडी शुरु भएको एक वर्ष वितिसक्दा पनि शिक्षकलाई यसबारे राम्रोसँग बुझाउन सकिएको छैन। टीपीडीका लागि शिक्षकले भरेका माग फारमका केही प्रतिहरू हेर्दा पनि त्यस्तो कमजोरी फल्किन्छ। शिक्षण सिकाइका समस्यालाई मागका रूपमा उल्लेख गर्नुपर्ने भए पनि कतिपय शिक्षकले सन्दर्भ बाहिरका विषयवस्तुलाई समस्याको रूपमा उल्लेख गर्ने गरेका छन्। खैरेनी उमाविकी शिक्षक रमिला तिवारीले उदेनढुङ्गा स्रोतकेन्द्रमा पठाएको माग फारममा 'विद्यार्थी नियमित नआएको, कापी-कलम नल्याएको, कक्षामा खानेपानी सुविधा नभएको' जस्ता कुरा उल्लेख गरेकी छन्। उनको फारममा शिक्षणसम्बन्धी समस्या एउटै पनि परेको थिएन। यो समस्या अरू स्रोतकेन्द्रमा पनि देखिन्छ। तनहुँ, सत्रसयस्थित मित्रता उमावि स्रोतकेन्द्रका स्रोतव्यक्ति रामचन्द्र अधिकारी भन्छन्, "शिक्षकका मागलाई शुरुमा स्कूलमै पहिचान गरेर मात्रै स्रोतकेन्द्रमा पठाउन सबै प्रअलाई भनिएको हो। तर, त्यसमा प्रअले पनि त्यति चासो दिएका छैनन्।"

टीपीडी तालिमका लागि छनोट गरिएका प्रशिक्षार्थी शिक्षकको विषयगत सन्तुलन मिलाउन नसक्दा पनि समस्या देखिएको छ। जस्तो कि; सत्रसय स्रोतकेन्द्रमा ७-११ वैशाखमा नेपाली र अङ्ग्रेजी विषयको संयुक्त

पीसीएफ र निजी शिक्षक बञ्चित

तनहुँको सत्रसय स्रोतकेन्द्रअन्तर्गत ३८ विद्यालयमा आधारभूत तहका २३ जना निजी स्रोतका शिक्षकहरू कार्यरत छन्। तीमध्ये मर्स्याङ्दी निमाविका सन्दीप वाग्लेले मात्रै यस वर्ष टीपीडी तालिम लिन पाए। तर, उनी पनि सीधै छानिएका भने थिएनन्। स्रोतव्यक्ति रामचन्द्र अधिकारीका अनुसार शुरुमा छनोट गरिएका दरबन्दीका शिक्षक अनुपस्थित भएपछि उनको ठाउँमा वाग्लेलाई राखिएको थियो। जिल्लाका बाँकी १६ वटा स्रोतकेन्द्रमा पनि पीसीएफ र निजी स्रोतका अधिकांश शिक्षकहरू टीपीडीबाट बञ्चित छन्। स्थायी दरबन्दीदेखि निजी स्रोतसम्मका कार्यरत शिक्षकका लागि टीपीडी तालिम दिने सरकारी नीति छ।

शिक्षा कार्यालयका अधिकृतहरूका भनाइमा टीपीडीका लागि प्राप्त कोटाबाट दरबन्दी र राहत अनुदानका शिक्षकलाई मात्रै सीमित गर्नु परेकाले पीसीएफ र निजी स्रोतका शिक्षकलाई समेट्न नसकिएको हो। जिशिका, तनहुँबाट तालिमका लागि 'फोकल पर्सन' तोकिएका विनि विश्वराज आचार्य भन्छन्, "टीपीडीका लागि सीमित कोटा आएकाले निजी स्रोतका शिक्षकलाई समेट्न सकिएन।" शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रले यस वर्ष तनहुँका लागि आधारभूततर्फ १ हजार ६८७ र माध्यमिकतर्फ २३२ शिक्षकको टीपीडी कोटा पठाएको थियो। आउँदो वर्ष कोटा बढेको खण्डमा मात्रै पीसीएफ र निजी स्रोतका शिक्षकलाई समेट्न सकिने जानकारी विनि आचार्यले दिए।

टीपीडी कार्यक्रम सञ्चालन भएको थियो। सहभागी शिक्षकलाई सरिता पौडेलले अङ्ग्रेजी र भवदत्त शर्माले नेपाली विषयको पालैपालो प्रशिक्षण दिए। तर, तालिममा सहभागी २५ शिक्षकमध्ये यी दुवै विषय पढाउने शिक्षकको सङ्ख्या आधा पनि थिएन। तालिमको अन्तिम दिन प्रशिक्षक शर्माले 'संयुक्त वर्ण' वारे सिकाइरहँदा अङ्ग्रेजी शिक्षकका निमित्त अरुचिकर भएको देखिन्थ्यो। तनहुँ, बरादीस्थित मर्स्याङ्दी विद्या मन्दिर निमाविका अङ्ग्रेजी शिक्षक सीताराम वाग्ले यसलाई 'नुन हालिएको खीर जस्तो' भन्छन्।

तनहुँका प्रायः सबैजसो स्रोतकेन्द्रमा नेपाली र अङ्ग्रेजीको संयुक्त टीपीडी मोड्युल बनाइएको छ। थर्पु स्रोतकेन्द्रमा अङ्ग्रेजी, नेपाली र सामाजिक समूहका विषयको एउटै मोड्युल बनाइएको छ। जिशिका, तनहुँका उपसचिव युवराज बगाले भन्छन्, "केन्द्रबाटै आधारभूत तहका लागि तीन वटा मात्रै मोड्युल बनाउने गरी कार्यक्रम आयो। त्यसैले सबै विषयलाई तीन वटा मोड्युलमा समेटिनुको विकल्प थिएन।" माध्यमिक तहमा चाहिँ विषयगत रूपमा टीपीडी सञ्चालन हुने भएकाले यो समस्या देखिँदैन। आधारभूतमा पनि कक्षा १-५ मा विषयगत शिक्षक हुँदैनन्, एक शिक्षकले दुई/तीन वटा विषयसम्म पढाउनुपर्छ। विषय मिल्ने शिक्षकहरूको समूह र तदनुरूपकै मोड्युल बनाएर टीपीडी कक्षा सञ्चालन गर्दा यो समस्या कम हुने चाहिँ देखिन्छ।

कक्षा एकदेखि आठसम्म पढाउने शिक्षकलाई आधारभूत तहको टीपीडी तालिममा सहभागी गराइने

गरेको छ तर यो समूहमा पर्ने सबै शिक्षक उस्तै क्षमता भएका हुँदैनन्। कोही कक्षा १-३ सम्म पढाउने हुन्छन् त कोही १-५ वा कोही ६-८ लाई पढाउने हुन्छन्। ती सबै खाले शिक्षकलाई एउटै कक्षामा राखेर तालिम दिँदा सिकाइको स्तर समान नभएको शिक्षकहरू बताउँछन्। त्यस्तो तालिममा माथिल्लो तहमा पढाउने शिक्षकको तुलनामा तल्लो कक्षाका शिक्षकहरू निष्क्रिय देखिन्छन्। उदेनढुङ्गा स्रोतकेन्द्रमा ७ वैशाखमा सञ्चालित अङ्ग्रेजीको टीपीडी कक्षामा उपस्थित १७ शिक्षकमध्ये चार जना मात्रै प्रशिक्षकसँग निरन्तर सवाल-जवाफ गरिरहेका थिए भने अरू चाहिँ मौन देखिन्थे। त्यसैले शिक्षकको योग्यता, तह र उसले पढाउने विषयका आधारमा तालिम सञ्चालन गर्नुपर्ने माग शिक्षकको छ।

टीपीडीको तालिम हव अर्थात् स्रोतकेन्द्रहरूमा शिक्षण तथा स्रोत सामग्रीको पनि अभाव रहेको पाइन्छ। तालिम केन्द्रमा केही हदसम्म शिक्षण सामग्रीहरू रहे पनि स्रोतकेन्द्रहरू त्यस्ता सामग्रीको यथेष्ट पहुँचभन्दा बाहिरै छन्। यसले स्रोतकेन्द्रमा सञ्चालित तालिम कक्षा प्रयोगात्मक/प्रदर्शनात्मक हुनुको साटो छलफलमुखी बन्ने गरेका छन्।

स्वाध्यायन प्रशिक्षण: कुरै बुझिएन

टीपीडी कार्यक्रमअन्तर्गत पाँच दिनको 'फेस टु फेस' तालिम पूरा भएपछि शिक्षकले अर्को पाँच दिनको स्वाध्यायन खण्ड (दोस्रो भाग) पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसमध्ये तीनदिने शिक्षण कार्यभार बराबरको क्रेडिट पाउने गरी २०-३० दिनको स्वाध्यायन र बाँकी दुई

दुलेगौडास्थित उदेनढुङ्गा स्रोतकेन्द्रका रोष्टर प्रशिक्षक मुनिराज गुरुङ।

दिन शैक्षिक परामर्श खण्ड तोकिएको छ ।

स्वाध्यायन अभ्यासअन्तर्गत शिक्षण सुधार योजना (टीआईपी) अनिवार्य हुन्छ भने 'प्रोजेक्ट कार्य', कार्यमूलक अनुसन्धान र अवस्था अध्ययनमध्ये कुनै दुई वटा पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ । यीमध्ये टीआईपीको प्रक्रियाबारे प्रशिक्षार्थी शिक्षकलाई बुझाउने प्रयास स्रोतव्यक्ति र प्रशिक्षकहरूबाट भए पनि 'प्रोजेक्ट कार्य', कार्यमूलक अनुसन्धान र अवस्था अध्ययनको तयारीबारे कसैमा पनि स्पष्टता छैन । तनहुँ, कमलावारी स्रोतकेन्द्रमा यस्तो समस्या प्रशस्त पाइयो । प्रशिक्षकले तीन वटै अभ्यासको बारेमा सङ्क्षिप्त परिचय मात्रै दिए । ती अभ्यासको तयारी, कार्यविधि, त्यसको उद्देश्य, त्यसबाट शिक्षकलाई हुने फाइदाको विषयमा प्रशिक्षकले नै स्पष्ट रूपमा बुझाउन नसकेको अनुभव हुन्थ्यो । उक्त खण्डको अभिमुखीकरणका लागि डेढ घण्टाको कक्षा हुनुपर्ने भए पनि कमलावारीमा आधा घण्टामै सिध्याइएको थियो । अमरज्योति मावि, घाँसीकुवाकी शिक्षक विजयकुमारी सोतीले तीन वटै अभ्यासको खाकाबारे आफू स्पष्ट नभएको प्रतिक्रिया जनाइन् । सत्रसय स्रोतकेन्द्रमा चाहिँ प्रोजेक्ट कार्यको खाकाको सामान्य परिचयसम्म दिइएको थियो । तर, कार्यमूलक अनुसन्धान र अवस्था अध्ययनको अभिमुखीकरण कमलावारी स्रोतकेन्द्रको भन्दा फरक थिएन ।

टीपीडीको तेस्रो भाग 'शैक्षिक परामर्श' खण्डको अवधि दुई दिन तोकिएको छ । यो चरणमा प्रशिक्षकले तालिममा भाग लिएका शिक्षकको विद्यालयमा पुगेर सम्बन्धित शिक्षकले पहिलो पाँचदिने तालिममा सिकेको कुरा र प्रोजेक्ट कार्यको समीक्षा गर्नुपर्ने हुन्छ । तर यो पनि प्रायः औपचारिकतामै सीमित भएको पाइन्छ । शैक्षिक परामर्शका लागि दुई दिन छुट्टयाइए पनि प्रायः रोप्टर प्रशिक्षकहरू एक दिन मात्रै प्रशिक्षार्थीको विद्यालयमा पुग्ने गरेको भेटिन्छ । थर्पु स्रोतकेन्द्रका स्रोतव्यक्ति हुतमणि अधिकारी भन्छन्, "गत वर्ष राम्रोसँग 'फ्लोअप' गर्न सकिएन । प्रशिक्षकले आफ्नो स्कूलमा पनि पढाउनुपर्ने भएकाले समय मिलाउनै गाह्रो पर्छ ।"

खाँचो लगावको

सरकारले शिक्षकका लागि विभिन्न कालखण्डमा विभिन्न नाममा सेवाकालीन तालिम दिँदै आएको छ । २०२६ सालयता मात्रै शिक्षक तालिममा १५ करोड डलर (करिब रु.११ अर्ब) खर्च भएको शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रको आँकडाले देखाउँछ । यद्यपि तालिममा सिकेको ज्ञानलाई शिक्षकले अपेक्षित मात्रामा कक्षाकोठासम्म पुऱ्याउन सकेको भने पाइँदैन । अध्ययन/अनुसन्धानहरूले पनि तालिमले दिएका शिक्षण सीपको ५० प्रतिशत अंश मात्रै कक्षामा पुगेको देखाउने गरेका छन् । टीपीडी कार्यक्रममा पनि विगतकै नियत दोहोरिन नदिनु तालिम प्रदायकको प्रमुख कार्यभार हो । तर त्यसनिम्ति टीपीडीको व्यवस्थापकीय पाटोमा मात्रै सुधार गरेर पुग्दैन, शिक्षकले पनि आफ्ना कमजोरी र

तालिका र कार्यक्रममै अन्तर

शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रले तयार गरेको तालिका अनुसार टीपीडी कार्यक्रम चलेको पाइँदैन । कार्यक्रमको तालिकामा साउनभित्र प्रअलाई अभिमुखीकरण गरी भदौ महिनाभित्र शिक्षकको माग फारम सङ्कलन गर्ने र असोज महिनाभित्र त्यसलाई प्रमाणीकरण गरेर मङ्सिरसम्ममा तालिमको मोड्युल बनाइसक्ने र पुसदेखि तालिम शुरु गर्ने उल्लेख छ । तर, कार्यक्रम चाहिँ त्यसरी चलेको पाइँदैन ।

तनहुँमा माघदेखि प्रअको अभिमुखीकरण र शिक्षकका माग सङ्कलन शुरु गरिएको थियो । मोड्युल तयार गरेर कार्यक्रम शुरु गर्दा चैतको तेस्रो साता पुग्यो । कार्यक्रम नै ढिला शुरु भएकाले हतारहतारमै तालिमको मोड्युल बनाउनु परेको गुनासो प्रशिक्षकहरूको छ । थर्पु स्रोतकेन्द्रकी प्रशिक्षक सरिता पौडेल भन्छन्, "फागुन २० बाट मात्रै मोड्युल तयारीमा लागियो । बीचमा एसएलसी परीक्षा पनि परेकाले पर्याप्त समय दिन सकिएन । हतार-हतार गरेर चैत २० सम्ममा मोड्युल बनाइयो ।" जिशिका, तनहुँका उपसचिव युवराज बगाले भने केन्द्रबाट बजेट र कार्यक्रम आउनै ढिलाइ भएकाले तालिकालाई पछ्याउन नसकिएको बताउँछन् । उनी भन्छन्, "केन्द्रबाट पुसमा मात्रै बजेट/कार्यक्रम आयो । बजेट ढिलो आएका कारण समयमै टीपीडी कार्यक्रम शुरु गर्न सकिएन ।"

प्रवृत्ति सुधार गर्न अग्रसर हुनुपर्ने देखिन्छ ।

स्रोतव्यक्ति र रोप्टर प्रशिक्षकहरूका अनुसार कतिपय शिक्षकहरू आफ्नो कमजोरी प्रकट होला भन्ने डरले कक्षा-शिक्षणका वास्तविक समस्यालाई टीपीडीको माग फारममा उल्लेख नै गर्न चाहँदैनन् । उनीहरूको त्यस्तो प्रवृत्ति तालिम कक्षामा समेत दोहोरिने गर्छ । प्राथमिक तहका शिक्षकमा यस्तो कमजोरी बढी रहेको प्रशिक्षकहरूको अनुभव छ ।

टीपीडीको माग फारम पनि प्रायले हतारहतारमा मनमा लागेका समस्यालाई उल्लेख गरेर भर्ने गरेको पाइन्छ । कक्षामा पढाउँदा परेको खास समस्यालाई नोट गरेर राख्ने र त्यसैलाई माग फारममा उल्लेख गर्ने अभ्यास शिक्षकले थाल्नुपर्ने देखिन्छ । तालिम कक्षामा पनि शिक्षक जति सक्रिय रहन्छ, उसले त्यति नै बढी ज्ञान प्राप्त गर्न सक्ने हो । त्यसतर्फ शिक्षकले आफ्नो रुचि र चासो उत्तिकै बढाउनुपर्ने आवश्यकता छ । तालिममा सिकेका शिक्षण सीपलाई कक्षाकोठामा पनि लागू गर्ने सवालमा सबैभन्दा बढी जिम्मेवार शिक्षक हो र त्यसमा ऊ गम्भीर नबन्दासम्म उसलाई कसैले पनि सघाउन र सुधार्न सक्दैन ।

मावि शिक्षकको तलव: रु. २५०० तर पढाइ कहिल्यै रोकिँदैन !

पूर्णप्रसाद सापकोटा प्रधानाध्यापक हुन्। अङ्ग्रेजी र समाजशास्त्रमा स्नातक गरेका छन्। विहान साढे आठ बजे साइकलको पाइडल फन्काउँदै विद्यालयको हातामा पुगिसक्छन्। साढे चार नवजी विद्यालयबाट वाहिरिने कुरै भएन। तनखा हात परेको साता रहेछ भने छाप्रो र विद्यालयबीचको बाटो किनारमा थापिएका पसलबाट दश/बीस रुपैयाँको तरकारी किन्छन्। “तर यो पनि नियमित गर्न सक्ने औकातको म परिनँ”, निराश मुद्रामा प्रधानाध्यापक सापकोटा भन्छन्, “म मात्र होइन म जस्ता सबै ६९६ जना भुटानी शिक्षकको हालत यही हो।”

झापा र मोरङका सात वटा शरणार्थी शिविरमा सन् १९९२ देखि विद्यालय सञ्चालनमा छन्। रोमन क्याथोलिक क्रिश्चियनहरूको संस्था ‘कारितास नेपाल’ले चलाएका ती स्कूलमा नेपाली पाठ्यक्रम नै पढाइ हुन्छ। पढाउने शिक्षकको योग्यता र विद्यार्थीहरूको परीक्षा बोर्ड पनि नेपाली शैक्षिक नीति मुताविककै हुन्छ। तर प्रथम सापकोटाको महिनाभरिको तनखा भने रु.२५०० मात्र हो। ९२६ विद्यार्थी पढिरहेको विद्यालयका प्रथम सापकोटा भन्छन्, “यति कम पारिश्रमिकमा पढाउनेले त परै जाओस्, भाँडा मस्काउनेले पनि काम गर्न नमान्दो हो नेपालमा!”

रमेश कार्कीको बास बेलडाँगी-२ शरणार्थी शिविरको सेक्टर-एफ-२ छाप्रो नम्बर ४६ मा छ। तोते बोली नफुट्दै दुईवटा अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना पार गरेर पराई मुलुकमा शरणार्थी बनेका रमेशले शिविरका भाटे स्कूलमै पढे। एसएलसी माथिको उच्च शिक्षा उनले नेपालमै लिए। दुई वर्ष भयो उनले चक डक्टर समातेको। कारितासका अधिकारीहरूले शिविरका ख वर्गका (निमाविसम्म पढाउने) शिक्षकको मासिक पारिश्रमिक अघिल्लो महिना बढाएर रु.२१५० पुऱ्याएका थिएन भने यो महिना पनि उनले रु.१८६० नै समात्ने थिए। दुई वर्षको शिक्षणबाट रमेशले जम्मा तनखा

हात पारेछन्- रु.४४,९३०। समान योग्यता भएको शिविर वाहिरका शिक्षकको चार महिनाको तलव भन्दा यो केही मात्रै कम हो। महिनाभरिको शिक्षणबाट केही दिनको तरकारी, वर्षमा एक/दुई थान सस्ता फाटा कम्पनीका कपडा र एक दुई जोर बीस रुपैयाँको भाउमा पाइने भुक्के चप्पल बाहेक केही जोड्न नसकेको बताउने शिक्षक रमेश भन्छन्, “आफूखुसी पचास रुपैयाँ खर्च गरेको छैन।”

झापा र मोरङका ७ शिविरमा नौ वटा माध्यमिक

पूर्णप्रसाद
सापकोटा

चेतन खनाल

रमेश कार्की

विद्यालय छन् । तिनमा १६,८२६ विद्यार्थी पढिरहेका छन् । त्यहाँ प्राथमिकसम्मका विद्यार्थी भुइँमा बसाइन्छन् । शिविरका विद्यालयमा तीन वर्गका शिक्षक काम गरिरहेका छन् । स्नातकलाई क वर्गमा राखी मासिक रु.२५००, प्रमाणपत्र पास गरेकालाई रु.२१६० र एसएलसी उत्तीर्णलाई रु.१८६० दिइन्छ । विद्यालयको टहल-टुकुरो गर्ने १५० जना जति पियन र चौकीदारको पारिश्रमिक यही फागुनदेखि बढेर रु.१५०० पुगेको छ ।

चेतन खनाल भुटानी समाजका एकजना पुराना शिक्षक हुन् । उनको नाभी गाडिएको ठाउँ ठेगाना दक्षिण भुटानको चिराङ्ग लामिडाँडा हो । उनले दक्षिण भारतको तिरुपति विश्वविद्यालयबाट संस्कृतमा आचार्य उत्तीर्ण गरेका छन् । आफ्नो गाउँ र देशबाट खेदिएपछि सन् १९८१ को जून महिनामा उनले शरणार्थी बालबालिकालाई आफ्नो कन्काई बगरमा सिसौको सयलमा सितैं पढाउन थाले । एक वर्षपछि मासिक रु.५०० पाउन थाले । उनले गोलघाप शिविरमा पढाउन थालेको १९ वर्ष भइसकेको छ । १४ वर्षसम्म उनी स्रोत शिक्षक नै रहे ।

पढाइ विद्यावारिधि, तलब पच्चीस सय: बनारसको सम्पूर्णानन्द विश्वविद्यालयबाट सात वर्षअघि विद्यावारिधि गरेका बासुदेव मिश्र बेलडाँगी-२ स्थित भुटानी शरणार्थी शिविरको विरल माध्यमिक विद्यालयका शिक्षक हुन् । उनले स्कूलबाट मासिक रु. २५०० पाउँछन् ।

शिविरका विद्यालयको नतिजा

वर्ष	विद्यार्थी संख्या	उत्तीर्ण संख्या	प्रतिशत
१९८२	११	२	१८.१८
१९८३	८८	५७	६४.०४
१९८४	११३	८२	८१.४१
१९८५	२१३	१७६	८२.६२
१९८६	३१५	२२४	७१.११
१९८७	३४२	२८१	८२.०८
१९८८	४३४	३५१	८१.८७
१९८९	७६१	३८१	५१.३७
२०००	१०२०	७७६	७६.०७
२००१	११३६	५८५	५१.४८
२००२	८१४	४७१	५१.५३
२००३	१३८४	८६३	६९.०८
२००४	२६३०	२१६८	८२.४७
२००५	२५४७	१६६७	६५.४४
२००६	२३२२	१६२१	६९.८१
२००७	१७४४	१४२७	८१.८२
२००८	३१४८	८८६	२८.४५
२००९	१८७०	५८१	३१.०६
२०१०	१३४४	६८६	५१.७८
जम्मा	२२,३४८	१३,४३६	६०.१२

शरणार्थीलाई शैक्षिक सहायता दिइरहेको 'कारितास'का मानिसहरू शरणार्थी शिक्षकहरूलाई दिएको न्यून पारिश्रमिकलाई स्वाभाविक ठान्छन् । शरणार्थीलाई यसै पनि दाल-चामल दिइएको र खरकै भए पनि बस्नका लागि ओत भएकाले आफ्नो समाजलाई सघाउन प्रोत्साहन स्वरूप त्यति पारिश्रमिक दिइएको उनीहरूको भनाइ छ ।

शिक्षकहरूको पारिश्रमिक जतिसुकै न्यून भए पनि शरणार्थी शिविरका विद्यालयमा पढाइ भने कहिल्यै रोकिदैन । त्यहाँका विद्यालयमा हडताल र तालाबन्दी पनि हुँदैन । हावाहुरी आएर टाटीको बार लचिकेँदा वा खरको छानो चुहिएर समस्या पर्दा बाहेक पढ्ने/पढाउने काम चलिरहन्छ । विद्यार्थी र शिक्षक दुवैले एक दिनको विरामी विदाको लागि समेत लिखित निवेदन दर्ता गराउने पर्छ । तुलनात्मक रूपमा शिविरका विद्यालयको नतिजा शिविर बाहिरका सरकारी विद्यालयको भन्दा राम्रै हुने गरेको छ (हे. शिविरको एसएलसी नतिजा) । “तर यति थोरै पारिश्रमिकमा हाम्रो योग्यताका मान्छेले योग्यता अनुसारकै काम गरेको अन्यत्र सुनेको छैन”, प्रधानाध्यापक सापकोटा भन्छन् ।

सामुदायिक निमाविले देखाएको अनुकरणीय बाटो

जागरुक अभिभावक एवं मिहिनेती प्रअ/शिक्षकको प्रयासमा सरस्वती निमावि कोहलपुर, बाँकेले सामुदायिक विद्यालयको पठनपाठन र विद्यालयको वातावरण सुधार्नका निम्ति एउटा अनुकरणीय बाटो देखाएको छ ।

निबरहर कृष्ण अधिकारी

संगीतको सुरमा शारीरिक अभ्यास गर्दै सरस्वती निमाविका छात्रछात्रा ।

पुष्पा लम्साल बाँकेको कोहलपुर-८ स्थित सरस्वती निमाविकी प्रावि शिक्षक हुन् । उनी कुनै कारणले स्कूल गइनु भन्ने नानीहरूले प्रअ जीतबहादुर थापासँग पुष्पाका बारेमा सोधीखोजी गरिहाल्छन् । प्राविका छात्रछात्रा पुष्पालाई 'हाम्री म्याडम' भनेर सम्बोधन गर्छन् । उनले २०६४ यता कक्षा १ का बालबालिकालाई 'ग्रेडटिचिङ' गर्दै आएकी छन् । यो शिक्षण विधि अनुसार एक जना शिक्षकले कक्षाका सबै विषय पढाउनुपर्छ । १० महिनासम्म एउटै शिक्षकसँग दिन बित्ने कारणले गर्दा बालबालिका र शिक्षकबीच

विशेष घनिष्टता पैदा हुन्छ । पुष्पा 'म्याडम' र उनीसँग एक वर्ष बिताएका बालबालिकाको आपसी आत्मीयता साँच्चै नै लोभलाग्दो छ ।

सरस्वती निमाविमा चार वर्षअघि 'ग्रेडटिचिङ' शुरु गर्ने निधो गर्दा स्कूलका अधिकांश शिक्षक त्यसका लागि तयार थिएनन् । यसमा पुष्पा अपवाद बनिन् । ग्रेडटिचिङका लागि उनी तयार भएकै कारण सरस्वती निमाविले यसको थालनी गर्न सक्यो । ग्रेडटिचिङको अवधारणा अनुरूप १ कक्षाका ६० जना विद्यार्थीलाई एउटै शिक्षकले दिनभर पढाउनु अवश्य सजिलो थिएन ।

तर पुष्पाले आँट गरिन्। कलिला बालबालिकाको व्यक्तित्व विकास र सिकाइमा महत्त्वपूर्ण योगदान सँगै उनीहरूको मनमस्तिष्क जित्न सकेकै कारण पुष्पा विद्यालयमा कहिलेकाहीं अनुपस्थित हुँदा पनि नानीहरूलाई उनको अभाव खट्किने गर्छ।

सरस्वती निमाविमा कक्षा १ का सबै नानीहरू कार्पेटमा बस्छन्। उनीहरूका लागि भुईमै बसेर लेख्न टेबुलको व्यवस्था गरिएको छ। कक्षामा बालबालिकाले पनि चकले लेख्न सक्ने गरी कालोपाटी राखिएको छ। कक्षाकोठाका भित्तामा शैक्षिक सामग्री र चित्रहरू फुण्ड्याइएका छन्। बालबालिका कक्षामा खेल्दै, गाउँदै पढ्ने गर्छन्।

यो स्कूलमा सानै कक्षादेखि राम्रो पठनपाठन गरि एकाले निम्न माध्यमिक तह पूरा गरेर अरू स्कूलमा जाने विद्यार्थीले पनि राम्रो नतिजा हासिल गरेको पाइन्छ। कक्षा ८ सम्म सरस्वती निमाविमा सधैं प्रथम हुने भागीराम बुढामगर कक्षा ९ अध्ययन गर्न त्रिभुवन उमावि कोहलपुर गए। कक्षा ९ मा उनी त्यहाँका २५० छात्रछात्रालाई पछि पारेर दोस्रो भए। बुढामगर भन्छन्, “जग बलियो थियो, त्यसैले दोस्रो भएँ। अझै राम्रो अझ ल्याउन मिहिनेत गरिरहेको छु।”

सरस्वती निमाविमा जस्तो नियमित पढाइ नहुने, शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग कम हुने, नियमित पिटी-परेड तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप नहुने भएकाले भागीराम बुढामगरलाई त्रिभुवन उमाविको शैक्षिक वातावरण खल्लो लाग्ने गर्छ। सरस्वती निमाविमा शिक्षकले आफूले पढाएको विषयवस्तु छात्रछात्राले बुझे/नबुझेको चासो राख्ने गरेको तर त्रिभुवन उमाविमा एकोहोरो पढाउने मात्र गरेको उनको अनुभव छ।

कक्षा ३ देखि ८ सम्म सरस्वती स्कूलमा पढेकी छात्रा गङ्गा घर्तीमगर पनि अहिले त्रिभुवन उमाविमै कक्षा ९ मा पढ्दैछिन्। उनको अनुभव पनि भागीरामको जस्तै छ। आसपासका अरू सरकारी स्कूलको तुलनामा सरस्वती निमाविको पढाइ राम्रो भएपछि विद्यालयप्रति अभिभावकको विश्वास बढ्दै गएको छ।

विद्यालयको पठनपाठनको स्तर उकास्न सरस्वती निमाविले आठ वर्षअघि शुरु गरेको प्रयासलाई अहिले पनि निरन्तरता दिइरहेको छ। छात्रछात्रालाई स्कूलमा नियमित तुल्याउनका लागि शिक्षक पुनम खड्काले ‘भुड्की अभियान’ शुरु गरेकी छन्। जस अनुसार विना सूचना गयल हुने विद्यार्थीलाई रु.२ र वीचैमा रु.५ कक्षा छाड्नेलाई रु.५ जरिवाना गर्ने नियम लागू गरिएको छ। यो नियम लागू गरेपछि स्कूल नआउने र कक्षा छाड्ने प्रवृत्तिमा सुधार आएको शिक्षकहरूको अनुभव छ। प्रअ थापाका अनुसार गत वर्ष सरस्वती निमावि २२२ दिन खुल्यो भने १९७ दिन पठनपाठन भएको थियो। शिक्षा नियमावलीमा हरेक विद्यालय वर्षमा २२० दिन खुल्नुपर्ने र १८० दिन कक्षा सञ्चालन हुनुपर्ने व्यवस्था छ।

स्कूल नआउने र कक्षा छाड्ने छात्रछात्राले तिरैको

‘हाम्री म्याडम, राम्री म्याडम’

एसएलसी उत्तीर्ण गरी २०४६ सालमा शिक्षण पेशामा प्रवेश गरेकी पुष्पा लम्साल (४१) ले २०५२ देखि सरस्वती निमावि पिपरीमा पढाउन थालेकी हुन्। उनी अहिले प्रावि तृतीय श्रेणीमा कार्यरत छन्।

बालमनोविज्ञान बुझेर पढाउने शिक्षण शैली अपनाएका कारण पुष्पाप्रति नानीहरू छुम्मने गरेका छन्। कोहलपुर स्रोतकेन्द्रका प्रमुख जयप्रकाश साह पुष्पालाई प्रावि तहमा राम्रोसँग पढाउने एक सुयोग्य शिक्षक ठान्छन्।

बालमनोविज्ञान अनुसार शिक्षण गर्न आफूलाई १० महिने शिक्षक तालिम र युनिसेफले दिएको ‘ग्रेडटिचिङ’ तालिमले सहयोग गरेको पुष्पाको कथन छ। बाँकेका पूर्व जिशिअ चूडामणि पौडेल पुष्पाको पढाउने शैली र मिहिनेत अरू शिक्षकको भन्दा भिन्न र छात्रछात्रामैत्री रहेको धारणा राख्छन्। “पुष्पा मेडमको कक्षामा विद्यार्थीहरू पढ्नका लागि उत्साहित हुन्छन्, उहाँ स्कूल नियमित आउनुहुन्छ र छात्रछात्रासँग घुलमिल गर्नुहुन्छ”, प्रअ जीतबहादुर थापा बताउँछन्।

सरस्वती निमाविले वर्षभरि स्कूल नियमित उपस्थित भएर राम्रो गर्ने शिक्षक र स्कूलको उन्नतिमा लाग्ने अभिभावकलाई हरेक वर्ष ‘वर्ष शिक्षक’ र ‘वर्ष अभिभावक’ को रूपमा पुरस्कृत गर्ने गरेको छ। पुष्पालाई दुई वर्षअघि वर्ष शिक्षक को रूपमा स्कूलले पुरस्कृत गरेको थियो। पुष्पा भन्छिन्, “सानो कक्षाका नानीलाई पढाउन बढी मिहिनेत गर्नुपर्छ। तर, नानीहरूले मलाई माया गरेको देखेर आफूले गरेको दुःख भुल्ने गरेकी छु।”

शायद यसै भएर साना छात्रछात्राले उनलाई ‘हाम्री म्याडम, राम्री म्याडम’ भनेर पुकार्ने गर्दछन्।

एक वर्षको जरिवानाको पैसाबाट कक्षा २ का निम्ति पड्खा किनिएको छ। भुड्की अभियानबाट गत वर्ष कक्षा २ मा रु.१ हजार ५७० जम्मा भएको थियो भने ४ कक्षामा रु.५८७, सात कक्षामा रु.८३५, कक्षा पाँचको सेक्सन ‘बी’ मा रु.८१० र ‘ए’ मा रु.८६७ जम्मा भएको थियो। यो रकमबाट स्कूलमा प्राथमिक उपचारका लागि औषधि र बाक्स तथा चार वटा प्लाष्टिकका कुर्सी किनिएको छ।

सरस्वती निमाविमा कक्षा शुरु हुनुअघि सङ्गीतको तालमा नानीहरूलाई पिटी-परेड खेलाइन्छ। पिटी-परेडमा २१ वटा अभ्यास गराइन्छ। प्रअ जीतबहादुर थापा मादल बजाउँछन् भने अरू शिक्षकहरूले हार्मोनियम तथा तबला। नानीहरू चाहिँ यिनै बाजाको तालमा नाँच्छन्, परेड खेल्छन्।

सरस्वती निमावि बाँके जिल्लाकै राम्रो स्कूलका दरिन थालेपछि अन्यत्रका धेरै स्कूलले अवलोकनका निम्ति यहाँ आउने गरेका छन्। शिक्षा विभागले २०६५ मा समुदायमा हस्तान्तरण भएका देशभरिका १० उत्कृष्ट सामुदायिक स्कूलमध्ये मध्यपश्चिमबाट सरस्वती निमाविलाई छनोट गरेको थियो। प्रअ

सरस्वती
निमाविका
शिक्षक र
अभिभावकहरू ।

थापालाई स्कूलको उन्नतिमा योगदान गरेका कारण शिक्षा मन्त्रालयले गत वर्ष राष्ट्रिय शिक्षा पुरस्कार प्रदान गरेको थियो । कोहलपुर स्रोतकेन्द्रका स्रोतव्यक्ति जयप्रकाश साहको भनाइमा अरू स्कूलमा भन्दा राम्रो शिक्षण विधि, अङ्ग्रेजी माध्यममा पठनपाठन, नियमित कक्षा सञ्चालन जस्ता कारणले सरस्वती निमाविलाई र तरीय बनाएको हो । साह भन्छन्, “यो मध्यपश्चिमकै राम्रो स्कूल हो ।”

मिहिनेती शिक्षकले जगाए अभिभावक

जतासुकै विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठनमा किचलो भइरहेको सुनिन्छ । तर, सरस्वती निमाविको व्यवस्थापन समिति सर्वसम्मतिबाटै गठन हुने गरेको छ । समितिले अभिभावकलाई विद्यालयको विकासमा सहभागी गराउने कोशिश गरेको अध्यक्ष हेमराज रावत

बताउँछन् । स्कूल विकासमा महिलाको सहभागिता बढाउन विद्यालयले महिला निर्धन बाल बचत कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ । बचत कार्यक्रममा १६० महिला सहभागी छन् । उनीहरूले आफ्ना छोराछोरीको नाममा मासिक रु.५ देखि रु.१० जम्मा गरी २०६७ चैत मसान्तसम्म रु.१३ हजार ७४२ बचत गरेका छन् । यसबाट स्कूलको पठनपाठनबारे महिला अभिभावकले शिक्षकहरूसँग सोधखोज गर्ने स्थिति पैदा भएको मात्र छैन, राम्रोसँग पढाउन शिक्षकमाथि दबाव पनि बढेको छ ।

५२१ छात्रछात्रा अध्ययनरत सरस्वती निमाविमा १२ जना तालिमप्राप्त शिक्षक छन् । अभिभावकमा बढेको अङ्ग्रेजीमोहको प्रभाव सरस्वती निमाविमा पनि परेको छ । फलतः गत वर्षदेखि नर्सरीमा अङ्ग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठन शुरू गरिएको छ । कक्षा १ र २ मा बालमैत्री तथा भयरहित सिकाइ पद्धति पनि लागू गरिएको छ ।

कक्षाको पठनपाठनमा सुधारसँगै सरस्वती निमाविले भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा पनि उत्तिकै ध्यान दिएको छ । यो स्कूलका आफ्नै ६ वटा पक्की भवन छन् । कम्प्युटरको पठनपाठनका लागि पाँच वटा कम्प्युटर किनिएको छ भने तीन जना शिक्षकलाई कम्प्युटर शिक्षणका लागि तालिम दिइएको छ । जागरुक अभिभावक तथा मिहिनेती शिक्षकका कारण जाइका, प्लान नेपाल, स्थानीय निकाय, शिक्षा विभाग र जिशिकाले उक्त स्कूलको शैक्षिक/भौतिक विकासमा आर्थिक सहयोग प्रदान गर्दै आएका छन् ।

स्कूलको शैक्षिक/भौतिक उन्नतिको लागि छात्रछात्राबाट भर्नाको समय लिइने शुल्क अनि अभिभावक र अरू संस्थाले दिएको सहयोगबाट स्कूलले भर्खरै रु.७ लाख ६० हजारमा दुई कट्टा जग्गा थपेको छ । यसअघि अभिभावकले देउसीभैलोबाट सङ्कलन गरेको रकमले स्कूल प्रवेशद्वार निर्माण गरेका थिए । “अभिभावकमा विद्यालय हाम्रो हो, यसलाई राम्रो पार्ने काम पनि हाम्रै हो भन्ने भावना चाहिन्छ” भन्छन् विव्यसका पूर्व अध्यक्ष रेशमबहादुर खत्री ।

अनुशासन र नैतिकताविहीन व्यक्ति पशुभन्दा पनि तुच्छ हुन्छ । यसैले राष्ट्रिय जीवनका हरेक आयामहरूमा उदाहरणीय अनुशासन र नैतिकता कायम गर्न आजैदेखि आफैबाट त्यसको सुरुवात गरौं ।

नेपाल सरकार
सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय
सूचना विभाग

किन्हीं मोटरसाइकल बजाजकै,
उपहारमा साम्सड् जे मन लाग्यो ल्यै

PRISMA - 0-M/VI

हरेक बजाज मोटरसाइकलसँ रु. 90 000/- सक्काको हिमा इलेक्ट्रिफिकसका कुनो पनि साम्सड् उत्पादन पाउने गौका । साथै बम्परमा रु. 90 लाखसम्मको साम्सड् उपहार - तण्डिले रोजेक जस्तो ।

Pulsar 800 DTS-i Pulsar 1000 DTS-i Pulsar 1200 DTS-i Pulsar 135LS Pulsar 150 DTS-i

Sole Authorized Dealer:
Hansraj Hulaschand & Co. Pvt. Ltd.
Teku Road, Kathmandu.
Ph. No. 423000-1/4231200
Fax-4220491, wt: hbjajaj.com.np

Conditions Apply

Western Region: Achham, Tel: 54040; Arghakhanchi, Tel: 420266; Bagelung, Tel: 520602; Bhanu, Tel: 527100; Bherai, Tel: 54349; Damauli, Tel: 540519; Gorkha, Tel: 4420717; Palpa, Tel: 520946; Parasi, Tel: 520046; Kailash, Tel: 540506; Pokhara, Tel: 522315; Syangja, Tel: 6956027374; Tanahun, Tel: 520582; Taplejung, Tel: 592366; Mid-Western Region: Dang, Tel: 560743; Lamaha, Tel: 542027; Nepalgunj, Tel: 522751; Surkhet, Tel: 521358; Tulsiapur, Tel: 9857620699; Far-Western Region: Changuadi, Tel: 520892; Mahendranagar, Tel: 525717; Gulmiya, Tel: 420392.

Central Region: Baraha, Tel: 60284; Bardibas, Tel: 500608; Birgunj, Tel: 523837; Chitwan, Tel: 540603; Chitwan, Tel: 520528; Dhading, Tel: 521512; Gaur, Tel: 520753; Helauda, Tel: 522498; Jajarkot, Tel: 521526; Jaleshwar, Tel: 521100; Lumbini, Tel: 51584; Makawanpur, Tel: 520703; Narayangadh, Tel: 571089; Tuli, Tel: 583303; Parsa, Tel: 582886; Rampur, Tel: 690240; Tisuli, Tel: 591103.

Eastern Region: Barabanchha, Tel: 691049; Baranagar, Tel: 40972; Biratnagar, Tel: 540724; Dairak, Tel: 582910; Dharan, Tel: 533956; Jajarkot, Tel: 585442; Lahan, Tel: 569887; Rajshahi, Tel: 520625; Saraha, Tel: 520974; Udayapur, Tel: 5942021544; Gajhat, Tel: 420424.

रिपोर्ट

बाबुराम विश्वकर्मा र चेतन अधिकारी

स्थानीय पाठ्यक्रमको देन स्कूलले फलाउँछन्

मकै !

तस्वीरहरू: बंजन

‘स्थानीय पाठ्यक्रम’ बनाई स्थानीय परिवेशमा सान्दर्भिक हुने विषयवस्तु पठनपाठन गराउँदा छात्रछात्रा, अभिभावक र शिक्षकसँगै सिद्धो समाज र अन्ततः देश पनि लाभान्वित हुने देखिन्छ। स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण गरी त्यसलाई कक्षाकोठामा लागू गरिदिने वित्तिकै स्थानीय ज्ञान र सीपले राष्ट्रव्यापीहुँदै विश्वव्यापीकरण हुने मौका समेत पाउँछ। यस्ता विषय पढाउन हाम्रा स्कूललाई कुनै विदेशी विज्ञको संलग्नता र दातृ संस्थाको आर्थिक सहयोग पनि चाहिने देखिँदैन, स्कूल र अभिभावकसँग भएको बुद्धिकै भरमा यस्तो पठनपाठन सम्भव छ।

झपाको बाहुण्डांगी-१ स्थिति पशुपति माविको कक्षा ८ मा अध्ययनरत आसेर उराव औसत छात्र हुन्। तर, यतिले मात्र यी छात्रको परिचय पूरा हुँदैन। आसेरको नयाँ चिनारी हो- गाउँमा आधुनिक मकै खेती गर्ने ‘किसान’। उनले आफ्नो दुई कट्टा जमिनमा आधुनिक मकै खेती गरेर ४६ वर्षीय बाबु बब्लु उरावलाई प्रसन्न तुल्याएका त छन् नै, आसपासका किसानलाई समेत आश्चर्यमा पारेका छन्।

आसेर र जीवनभर कृषिमा समर्पित स्थानीय किसानहरूले गरेको मकै खेतीमा ठूलो अन्तर छ। आसेरको मकै खेती मौलाएको छ, सप्रिएका बोट गाढा-हरिया छन्; ठूलूला घोगा लागेका छन्। तर, परम्परागत विधिमा मकै खेती गरेका स्थानीय किसानका मकैका बोट हल्का पहुँला छन् र घोगा पनि साना छन्।

आसेरले मकै लगाउनुअघि जमिन खनजोत गरे। माटोमा गाईवस्तुको मल हालेर मकै रोप्न ड्याड बनाए। त्यसरी बनाइएको ड्याडमा डोरीले नापेर एक फिटको अन्तरमा बीउ रोपे। उनले अरू किसानले जस्तो गाउँमै पाइने बीउ रोपेनन्, जिल्ला कृषि कार्यालयले सिफारिस गरेको उन्नत जातको (हाइब्रिड) बीउ रोजे। मकै छुरियो, अब फलिहाल्छ भनेर उनी चुपचाप बसेनन्। आफूले रोपेको मकैलाई गोडमेल गरे। मकैमा पानी लगाउने, झर उखेलेर फाल्ने, कीरा मार्न कीटनाशक औषधि छर्ने जस्ता काम आसेरको किसानीका अभिन्न पाटा हुन्। आफ्नो मकै खेतीबारे बताउँदै आसेर भन्छन्, “लोकल मकैमा सानो घोगा लाग्छ, बोट सानो हुन्छ, छिटो फुल्छ र ढिलो पाक्छ। तर, मैले रोपेको हाइब्रिड मकैमा एकभन्दा बढी घोगा लाग्छन् र ती ठूला हुन्छन्, उत्पादन धेरै बढी हुन्छ।”

पशुपति माविको करेसावारीमा प्रअ बरालसहित शिक्षक र छात्रछात्रा।

स्थानीय विषय पहिचानका सम्भाव्य क्षेत्र		
विषय	सम्भाव्य क्षेत्र	पूर्णाङ्क
सामाजिक अध्ययन	<p>ऐतिहासिक क्षेत्र: स्थानीय तहमा रहेका पुरातात्विक महत्त्वका स्थल तथा वस्तुहरू, स्थानीयस्तरका ऐतिहासिक वस्तुहरू, व्यक्तित्वहरू ।</p> <p>सांस्कृतिक क्षेत्र: धार्मिक महत्त्वका स्थल, वस्तु, स्थान, चाडपर्व र संस्कारहरू, भेषभुषा, रहनसहन, उत्सव, स्थानीय लोकसंस्कृति, संस्कार, भाषा कला-कौशल आदि ।</p> <p>भौगोलिक एवं प्राकृतिक क्षेत्र: पर्यटन स्थल, प्राकृतिक स्रोतहरू जस्तै: वनजङ्गल, नदीनाला, ताल, पशुपन्छी, जनावर, पहाड, हिमाल ।</p> <p>आर्थिक क्षेत्र: विभिन्न पेशा, व्यवसाय, उद्योगहरू (खुकुरी, ढाका आदि) र आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विषयवस्तुहरू ।</p> <p>जातजाति/भाषाभाषी क्षेत्र: जाति, जनजाति, तिनीहरूको भाषा आदि ।</p> <p>स्वास्थ्य क्षेत्र: फोहोर मैला व्यवस्थापन, खानेपानी, खोपहरू, प्राथमिक उपचार आदि ।</p> <p>वातावरण क्षेत्र: वृक्षरोपण, प्राकृतिक प्रकोप, वनजङ्गल संरक्षण आदि ।</p> <p>शैक्षिक क्षेत्र: साहित्य, साक्षरता, चेतना आदि ।</p>	२०
शारीरिक शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय रूपमा गरिने अभ्यास तथा शारीरिक कसरत - स्थानीय रूपमा प्रचलित खेलहरू 	२०
सिर्जनात्मक अभिव्यक्ति कला	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय रूपमा प्रचलित माटो, काठ, ढुङ्गा, बेटवाँस, छ्वाली, निगालो सिर्जनशील आदि कार्य । - सिलाइ, बुनाइ, रङ्गाइ, तगाइ आदिबाट तयार हुने सामग्री - चित्र बनाउने, रङ्गाउने, छापे आदि सीप र सामग्री - स्थानीय लोकगीत, लोक नाच, नाटक, वादन, गायन सामग्रीहरू आदि । 	२०
मातृभाषा/स्थानीय विषय	<p>(क) विद्यालयमा पठनपाठन हुने मातृभाषाको छनोट गर्दा बहुसङ्ख्यक विद्यार्थीले बोल्ने मातृभाषा छनोट गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(ख) मातृभाषाको पठनपाठन गराउन नसकिने विद्यालयहरूमा स्थानीय तहका लागि उपयोगी पेशा, व्यवसाय, सीप र प्राविधिक विषयहरू जस्तो- माटोको काम, धातु, काठ, ऊन, राडीपाखी, चोयाको काम, कागजको काम, करेसावारी, फलफूल, तरकारी खेती आदि स्थानीय विषय छनोट गरी पठनपाठन गराउन सकिनेछ ।</p> <p>(ग) स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम अन्तर्गत गाउँ/जिल्ला/क्षेत्र तहको सामाजिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, पर्यटन, वातावरण संरक्षण आदि विषय छनोट गरी पठनपाठन गर्न सकिनेछ ।</p>	१००

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका २०६० बाट

ओठमाथि भर्खर जुँगाको रेखी बसेका आसेर उरावलाई आधुनिक मकै खेती गर्ने प्रेरणा र प्रविधि कहाँबाट मिल्यो त? यो जिज्ञासा जो-सुकैको मनमा पैदा हुनु स्वभाविक छ । तर, नौलो तरिकाले खेती गरेर मनग्ये मकै फलाउने जति आसेरलाई अरु कसैले नभएर उनी पढ्ने स्कूलले सिकाएको हो ।

पशुपति माविमा प्राथमिकदेखि मावि तहसम्म 'स्थानीय पाठ्यक्रम' अन्तर्गत मकै तथा तरकारी खेती लगाउन सिकाउने विधि राखिएको छ । विद्यालयले यी विषयमा विद्यार्थीलाई सैद्धान्तिक ज्ञानसँगै प्रयोगात्मक अभ्यास पनि गराउँछ । पशुपति माविको कक्षाकोठामा मकै खेतीको सैद्धान्तिक पढाइ हुन्छ भने त्यसको व्यावहारिक अभ्यास स्कूलको करेसावारीमा गरिन्छ । यो विद्यालयले २०६३ देखि कृषिमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम पढाउँदै आएको छ । आसेरको जाँगर र लगनशीलता देखेर उनका अभिभावक मात्र हर्षित छैनन्, उनलाई मकै खेती पढाउने/सिकाउने पशुपति

माविका प्रअ टेकबहादुर बराल पनि गौरवान्वित छन् ।

पशुपति माविका शिक्षक र छात्रछात्राले स्कूलको करिब पाँच कट्टा जमिनमा अन्न तथा तरकारी खेती गर्दै आएका छन् । अहिले पनि विद्यालयको करेसावारीमा शिक्षक-छात्रछात्राको जाँगर र मिहिनेतले उन्नत जातको मकै फलाइएको छ । प्रअ बरालका अनुसार प्राथमिक तहका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम तथा निमावि र मावि तहका लागि सीपमूलक विषयका रूपमा अन्न र तरकारी खेती सिकाउने गरिएको छ । स्कूलको जग्गामा मकै खेती गर्दा ठूला छात्रछात्राले खनजोत गर्ने, साना नानीहरूले डल्ला फोर्ने, फार जिलाउने तथा बीउ रोप्ने आदि गर्छन् । प्रअ/शिक्षकहरू पनि छात्रछात्रासँगै खनजोतमा सरिक हुन्छन् ।

किताब/कापी बोकेर पढ्न गएका छोराछोरी स्कूलको कक्षाकोठाबाट बाहिरिएर खेतवारीमा काम गर्न थालेको देख्दा शुरु-शुरुमा अभिभावकहरू

प्रअ/शिक्षकसँग कसिकएका थिए । 'पढ्नु भनेको पढ्नु मात्रै हो, काम गर्नु होइन' भन्ने मान्यताले गर्दा अभिभावकहरू कसिकएका थिए । तर, छात्रछात्राले फलाएको करेला/काँक्रा स्कूलले अभिभावकलाई पठाइदिन थालेपछि भने उनीहरूको सोचाइ/धारणा उल्टिन थाल्यो । "हामीले अभिभावकलाई काम गर्नु पनि पढ्नु हो भन्ने बुझायौं, त्यसैले अहिले विद्यार्थी स्कूलबाट कोदालो बोकेर कक्षा बाहिर निकलिए भने कसैले अचम्म मान्दैन", प्रअ बराल भन्छन् । पशुपति मावि स्रोतकेन्द्रले तयार गरेको कृषिमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोतकेन्द्र मातहतका अरू स्कूलमा भने लागू भएको पाइँदैन ।

स्थानीय पाठ्यक्रम अनुसार मकै र तरकारी खेती गरेको देखेर कृषि कार्यालय ढापले पशुपति माविलाई बीउ र मल सहयोगस्वरूप उपलब्ध गराउँदै आएको छ । पशुपति स्कूलका विद्यार्थी र शिक्षकले हरेक वर्ष करेला, सिमी, राजमा, भिन्डी, टमाटर, काँक्रो, आलु र रायोको साग उब्जाउने गरेका छन् भने मकै खेती गत सालदेखि शुरु गरिएको हो । स्थानीय पाठ्यक्रमको पठनपाठनबाट छात्रछात्राले व्यावसायिक ज्ञान मात्र हासिल गरेका छैनन्, अन्न तथा तरकारी बेचेर स्कूलको आम्दानी पनि बढाएका छन् । स्कूलले उत्पादन गरेको मकै तथा तरकारी विक्रीबाट जम्मा भएको रु.७५ हजार राखेर विद्यार्थी कल्याण कोष स्थापना गरिएको छ ।

बाहुनडाँगी स्रोतकेन्द्रले २०६२ सालमा बनाएको स्थानीय आवश्यकतामा आधारित तरकारी र अन्न खेती सम्बन्धी विषयको पाठ्यक्रममा प्रावि तहका नानीहरूका लागि हाम्रा खानेकुरा, जीवनका लागि मौसमी तरकारी खेती, मामाघरको तरकारी खेती, तरकारी खेतीको संरक्षण, वीउविजन, तरकारीको उपयोगिता, मौसमी तरकारी खेती तथा तरकारीमा लाग्ने रोग आदिका बारेमा विस्तृत चर्चा गरिएको छ । शिक्षकलाई पढाउन सजिलो होस् भनेर त्यससम्बन्धी पाठ्यपुस्तक पनि तयार गरिएको छ ।

राष्ट्रिय नीतिमा स्थानीय पाठ्यक्रम

राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले स्थानीय सन्दर्भ र आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न नसक्ने भएकाले शिक्षामा विकेन्द्रीकरणको अवधारणा अनुरूप सरकारले २०६० मा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरेको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका २०६० मा 'स्थानीयस्तरमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय आवश्यकता अनुसार स्थानीय विषयवस्तुहरू समावेश गरी निर्माण र कार्यान्वयन हुने पाठ्यक्रमलाई स्थानीय पाठ्यक्रम' भनिएको छ । यस्तो पाठ्यक्रम स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई समेटेर स्थानीय स्तरमै तयार पारिनुपर्छ ।

सामाजिक विशेषता अनुरूपको पाठ्यवस्तुलाई प्रोत्साहन गर्न, व्यक्ति/समूह/समाजको आवश्यकता पूरा गर्न, स्थानीय चाडपर्व, स्थान विशेष, कला-कौशल, व्यवसाय, घरेलु उद्योग एवं प्राकृतिक स्रोतको उचित सम्मान र परिचालन गरी संरक्षण गर्नका निम्ति सरकारले स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा लागू गर्न खोजेको देखिन्छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको जिम्मेवारी विद्यालय, स्रोतकेन्द्र र जिशिकालाई दिएको छ । कुनै एउटा स्कूलमा मात्र सान्दर्भिक हुने विषयवस्तु छ भने सम्बन्धित स्कूलले, स्रोतकेन्द्रभरिका स्कूललाई उपयोगी हुने विषयवस्तु भए स्रोतकेन्द्रले र जिल्लाभरिका विद्यालयलाई काम लाग्ने भए जिशिकाको अगुवाईमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिन्छ । पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रियामा भने शिक्षक, विद्यार्थी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ र बुद्धिजीवीको संलग्नता अनिवार्य गरिएको छ ।

२०४६ सालमा इच्छाधीन बनाइएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई २०६३ देखि कक्षा १-३ र २०६५ देखि कक्षा ५ सम्मका लागि अनिवार्य गरिएको हो । यसअनुसार स्थानीय आवश्यकता र सन्दर्भ अनुसार स्कूलहरूले प्राथमिक तहमा १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय वा मातृ भाषा शिक्षण गर्न/गराउन सक्छन्

स्थानीय पाठ्यक्रमले सिकाएको मकै खेती: आसेर उरावले गरेको आधुनिक मकै खेतीमा दार्पाबाट क्रमशः पशुपति माविका प्रअ टेकबहादुर बराल, आसेर र बुबा बब्लु उराव ।

भने सामाजिक अध्ययन, सृजनात्मक अभिव्यक्ति कला तथा शारीरिक शिक्षामा २० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय पढाउनुपर्छ ।

स्कूलहरूलाई स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम बनाउन सजिलो होस् भनेर पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (पाविके)ले २०६० सालमा १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषयको तरकारी खेती सम्बन्धी नमुना पाठ्यक्रम निर्माण गरेको छ । उक्त पाठ्यक्रमले कक्षा ५ पूरा गर्दा छात्रछात्राले गाउँघरमा पाइने हिउँदे र बर्खे तरकारीको सूची बनाउन, तरकारी खेती गर्ने औजार प्रयोग गर्न, तरकारीका बेर्ना उमार्न, तरकारी खेतीको बार/बन्देज गर्न, तरकारीको रोग नियन्त्रणको उपाय जानेर आफ्ना अभिभावकलाई सहयोग गर्न सक्ने अपेक्षा राखेको छ । स्थानीय सम्भावना अनुसार त्यस्तै ढाँचामा स्कूलहरूले स्थानीय पाठ्यक्रम बनाएर लागू गर्न सक्छन् ।

पाविकेले तयार गरेको *स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका*, *स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षा सम्बन्धी सचेतना सामग्री* र *नमुना पाठ्यक्रम* हेर्दा स्थानीय विषयको अध्ययनले छात्रछात्रालाई व्यावहारिक र सीपमूलक ज्ञान दिने मात्र नभई भविष्यमा आफूले पढेको विषयमा थप अध्ययन गरी त्यसमै 'करिअर' बनाउने विकल्प समेत दिनसक्ने देखिन्छ । स्थानीय विषयको अध्ययनले सीपमूलक व्यवसाय र स्वरोजगारमा लाग्ने सम्भावना समेत बढाउने अनुमान गर्न सकिन्छ । आधुनिक मकै खेतीमा लागेका छात्र आसेर उराव अध्ययनपछि आफू जागिर खोज्नेतिर भन्दा कृषि पेशा वा व्यापारमा लाग्ने धारणा राख्छन् ।

विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र अन्ततः समाजलाई समेत प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने स्थानीय विषयको पठनपाठनको

आवश्यकता र महत्त्वलाई कसैले पनि अस्वीकार गरेको भेटिँदैन । तर, स्थानीय विषयलाई स्कूलमा अनिवार्य गरिएको ६ वर्ष वितिसक्दा पनि देशभरिका २० जिल्लाका केही स्रोतकेन्द्र र स्कूल बाहेक अरूले स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण र पठनपाठन सञ्चालन गर्न नसकेको पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका उपनिर्देशक दीननाथ गौतम बताउँछन् । उनी भन्छन्, "स्थानीय पाठ्यक्रमको पठनपाठन लगभग शून्य छ ।" स्थानीय पाठ्यक्रम बनाएका स्कूलहरूले पनि 'पाठ्यक्रम त बनाइयो, पाठ्यपुस्तक छैन, शिक्षकलाई पढाउनै कठिन भयो, स्रोत-साधन नै छैन' जस्ता बहानामा त्यसको पठनपाठन सञ्चालन गरेका छैनन् । स्थानीय विषयमा पाठ्यपुस्तक नलेखिनु, अभिभावकमा अङ्ग्रेजी मोह बढ्नु तथा सरकारी निकायले स्कूल अनुगमन नगर्नुले स्थानीय विषयको पठनपाठनमा चुनौती थपिएको सरस्वती प्रावि चुलाचुलीका प्रअ भोजराज बुढाथोकीको अनुभव छ ।

प्रावि तहमै स्थानीय विषयको पठनपाठन राम्ररी नभइरहेको अवस्थामा सरकारले चाहिँ यसलाई निमावि तहसम्म विस्तार गर्ने योजना अधिसारेको छ । पाठ्यक्रम विकास तथा मूल्याङ्कन परिषद्को २० असार २०६७ को बैठकले आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा समेत स्थानीय पाठ्यक्रम लागू गर्ने निर्णय गरिसकेको छ । सोही निर्णय अनुसार वैशाख २०६८ देखि देशका १६ जिल्लाका १०० वटा सरकारी स्कूलमा १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय परीक्षण गर्न लागिएको छ । परीक्षणपछि अर्को शैक्षिक सत्रबाट देशभरिका सबै स्कूलका आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा स्थानीय विषय लागू हुन्छ ।

परम्परागत मकै खेती:
आसेरको जमिनसँगै जोडिएको स्थानीय किसानको मकै खेती ।

कमजोरी र चुनौती

स्थानीय विषयको पठनपाठन अपेक्षित रूपमा विस्तारित र सफल नहुनुमा कुनै एउटा कारण मात्र जिम्मेवार देखिँदैन । पाठ्यक्रमा उपनिर्देशक गौतम सरकारले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता, महत्त्व र औचित्यका बारेमा शिक्षकहरूलाई राम्ररी बुझाउन नसकेकाले यसको सफल कार्यान्वयन हुन नसकेको ठान्छन् । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण बारे शिक्षक/प्रअमा रहेको अन्योल, स्रोत-साधनको कमी अनि पछिल्लो समयमा बढ्दै गएको अङ्ग्रेजी भाषाप्रतिको मोह स्थानीय विषय स्कूलभित्र छिर्न नसक्नुका प्रमुख कारण हुन् । शिक्षा मन्त्रालयले स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माणका निम्ति एउटा जिल्लालाई वर्षको रु.२० हजारभन्दा बढी अनुदान दिएको छैन । यसले पनि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र पठनपाठनप्रतिको सरकारी प्राथमिकता फल्काउँछ ।

शिक्षा नियमावलीले प्राथमिक तहमा स्थानीय विषय पढाइए/नपढाइएको अनुगमन गर्ने दायित्व क्षेशिनि र जिशिकालाई सुम्पेको छ । तर, अहिलेसम्म ती निकायबाट स्थानीय विषयको पठनपाठनको अनुगमन गरिएको छैन । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रमा स्थानीय विषय स्कूलहरूले लागू गरे/नगरेको कुनै रेकर्ड भेटिँदैन । अधिकांश स्रोतव्यक्ति र विनिले पनि स्थानीय विषयको पठनपाठन बारे निरीक्षण गरेको पाइँदैन । स्थानीय पाठ्यक्रमको ठाउँमा अन्तर्राष्ट्रिय भाषा पढाउँदा समेत कसैले प्रश्न नउठाउने प्रवृत्तिले स्थानीय विषयप्रतिको उपेक्षालाई बढाउँदै लगेको छ ।

इलामको चुलाचुली स्रोतकेन्द्रले आफू मातहतका स्कूलका निम्ति २०६३ सालमा वाली विज्ञान,

कृखुरापालन, पशुपालन, माछापालन, मौरीपालनसम्बन्धी पाठ्यक्रम निर्माण गरेको थियो । स्रोतकेन्द्र रहेको जनता उमावि चुलाचुलीले शुरूका तीन वर्ष उक्त पाठ्यक्रममा आधारित पठनपाठन चलाए पनि पछि त्यसलाई निरन्तरता दिन सकेन । प्रअ पडराज गडतौला अहिले आफ्नो विद्यालयमा स्थानीय विषयको सट्टा अङ्ग्रेजी पढाउन थालिएको बताउँदै भन्छन्, “स्रोतकेन्द्रले नै सबै स्कूलमा अङ्ग्रेजी पढाउन भनेपछि २०६६ देखि यताका धेरै विद्यालयमा स्थानीय विषय हटाइएको छ ।”

इलाम जिशिकाले २०६४ मा जिल्लाका सबै विद्यालयका निम्ति अद्वा, अमिसो र चिया खेती सम्बन्धी पाठ्यक्रम निर्माण गरेको थियो । शुरूका केही वर्ष केही स्कूलले उक्त पाठ्यक्रम पढाए

पनि । तर, अहिले अग्निसो, अदुवा र चिया पढाउने विद्यालय जिल्लामा नभेटिने जिशिय महेन्द्रप्रसाद पौडेल बताउँछन् । उनी थप्छन्, “स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरेर सबै स्कूलले पढाउनुपर्ने हो । तर, त्यस्तो भएको छैन, यो विषय नपढाए पनि आँखा चिम्लिइने प्रवृत्तिले त्यस्तो भएको हो ।”

इलामको दुर्गा प्रावि बरबोटेले आलु खेतीको पढाइ शुरु गर्दा २०६३ मा अभिभावकले स्कूलमा पुगेर पाठ्यक्रम च्यातेको प्रश्न जीतबहादुर कार्की सुनाउँछन् । उनी भन्छन्, “अभिभावकले स्कूलमा आलु खेती सिकाउनुपर्दैन, हामी आफैँ सिकाउँछौं । स्कूलमा त किताब पढाउने हो भनेपछि स्थानीय पाठ्यक्रमका ठाउँमा अङ्ग्रेजी पढाउन थालिएको छ ।”

पाँचथरका सरकारी स्कूलको स्थिति पनि योभन्दा धेरै फरक छैन । रानीटार-३ स्थित प्रगतिशील प्राविका प्रश्न विष्णुप्रसाद घिमिरेले पाँचथरका अधिकांश विद्यालयमा स्थानीय विषयको ठाउँमा अङ्ग्रेजी शिक्षण गरिएको अनुभव सुनाए । उनको स्कूलमा पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको सङ्ग अङ्ग्रेजी र लिम्बु भाषाको पठनपाठन सञ्चालन गरिएको छ ।

धादिङको मैदीको शमिभञ्ज्याङ उमाविले २०६० सालमा नेपाल वातावरण पत्रकार समूहको सहयोगमा तरकारी, फलफूल, पशुपालन, वातावरणीय स्वास्थ्य शिक्षा र बालसंरक्षित वन सम्बन्धी पाठ्यक्रम र शिक्षक निर्देशिका बनाएको देखिन्छ । तर, त्यसको पठनपाठन भने अझै सञ्चालन गरिएको छैन । त्यहाँ स्थानीय पाठ्यक्रममा राखिएको पशुपालनका बारे नानीहरूलाई सामान्य परिचय दिएर स्थानीय विषयको पढाइलाई टुङ्ग्याउने गरेको पाइएको छ ।

इलामको चिया होस् वा मुस्ताङको स्याउ, गुल्मीको कफी होस् वा सिन्धुलीको जुनार, पाल्पाली ढाका होस् वा भक्तपुरको दही, कर्णालीको यासागुम्बा होस् वा सोलुको सगरमाथा, जनकपुरको माछा होस् वा सिमरौन गढको तरकारी; जिरीको चिज होस् वा

लालबन्दीको गोलभेंडा सम्बन्धित जिल्लाका स्कूलहरू यस्तै विषयवस्तुसम्बन्धी पाठ्यक्रम निर्माण गरी पठनपाठन सञ्चालन गर्न स्वतन्त्र छन् । स्थानीयस्तरका जुनसुकै विषयमा पाठ्यक्रम निर्माण गरी पढाउन सकिने व्यवस्था पाविकेले गरेको छ । तर, स्थानीय पेशा, व्यवसाय, रीतिरिवाज, संस्कृतिको महत्त्वबोध गराउने र अन्ततः अभिभावक तथा छात्रछात्राको आयआर्जन समेत बढाउन सक्ने स्थानीय विषय शैक्षिक/सामाजिक उपेक्षामा परेको छ । नेपालीलाई अङ्ग्रेजीले आकर्षित गरे पनि स्थानीय विषयको पठनपाठनको औचित्य, महत्त्व एवं सान्दर्भिकतालाई अङ्ग्रेजी शिक्षणले परिपूर्ति गर्न नसक्ने देखिन्छ ।

कसले के गर्ने ?

स्कूलमा स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण गरी पठनपाठनलाई सहज र प्रभावकारी तुल्याउन सरकार र स्थानीय निकायले पर्याप्त स्रोत-साधनको व्यवस्था गर्नु जरुरी देखिन्छ । किनभने शिक्षकलाई स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण र पठनपाठनप्रति प्रोत्साहित नगरी यो विषय कक्षाकोठाभित्र पुग्दैन । विद्यालय सुधारको अभिन्न अङ्गको रूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम बनाउने र लागू गर्ने हो भने केही समयमै देशभरिका ३२ हजार स्कूलका धेरै छात्रछात्राले कापाका छात्र आसेर उरावले जस्तै आधुनिक खेती गरेर अभिभावक, छिमेकी र आफ्ना शिक्षकलाई समेत प्रसन्न पार्ने अवसर पाउँछन् ।

यसका लागि सबैभन्दा पहिला अनेक कमेला देखाएर प्रश्न/शिक्षकहरू स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र पठनपाठनको दायित्वबाट उम्किने/पन्छिने प्रवृत्तिबाट मुक्त हुनुपर्छ भने शिक्षा मन्त्रालय/पाविकेले स्थानीय विषय पढाउने काम स्कूल/शिक्षकको हो भनेर चुपचाप बस्नुहुँदैन । स्कूलले पाठ्यक्रम निर्माण गरेर त्यसलाई लागू गर्ने अनि शिक्षा अधिकारीहरूले त्यसलाई प्रत्यक्ष निरीक्षण गर्न थाल्ने हो भने आजको स्थितिमा तत्काल सुधार आउन सक्ने देखिन्छ ।

मकालु यातायात बस सेवा

हेड अफिस कलंकी काठमाडौं, फोन: ४२७७५५२/४२८९७७२

काठमाडौं/बाट

कलैया

विहान ८ बजे

काठमाडौं/बाट	वीरगञ्ज	विहान ८, १०:१५
काकडभिट्टा	विहान ५ बजे	११, ११:३५ बजे
भद्रपुर	विहान ५:१५ बजे	बेलुकी ८:१५ बजे
मधुमल्ल	विहान ५:१५ बजे	विहान ८:४५ बजे
धरान	विहान ५:५० बजे	दिउँसो १२:१५ बजे
विराटनगर	विहान ५:२०, ६:३५	दिउँसो १२:१५ बजे
राजविराज	विहान ६ बजे	दिउँसो १:४५ बजे
सिरहा/माडर	विहान ६:४५ बजे	दिउँसो १:४५ बजे
मलंगवा	विहान १०:३५ बजे	दिउँसो २:१० बजे
जनकपुर	विहान ७:१५ बजे	दिउँसो २:३० बजे
कलैया	विहान १०:१५ बजे	दिउँसो ३ बजे

काठमाडौं/बाट	विहान ५ बजे	विहान ५ बजे
काकडभिट्टा	विहान ४:५० बजे	विहान ५ बजे
भद्रपुर	विहान ४:५० बजे	विहान ५:३० बजे
मधुमल्ल	विहान ४:२० बजे	विहान ५:३० बजे
धरान	विहान ४:३० बजे	विहान ५, ५:२०
विराटनगर	विहान ५, ५:२०	६:३०, ७ बजे
इटहरी	विहान ५:३० बजे	विहान ५:३० बजे
राजविराज	विहान ५:१५ बजे	विहान ५:१५ बजे
सिरहा/माडर	६:१५, ७	७:१५, ९ बजे
लहान	७:१५, ९ बजे	विहान ५:१५ बजे
मलंगवा	विहान ५:१५ बजे	

कलैया	विहान ८ बजे
हेटौंडा	विहान ११ बजे
वीरगञ्ज	विहान ८, ९, ११:३०
शिवनगर	बेलुकी ८:३० बजे
भरतपुर	विहान ५:३० बजे
पर्सा	विहान ५:३० बजे
मेघौली	विहान ६:३० बजे
टौंडी-खोलासिमल	विहान ६:३० बजे
पर्सा-कपिया	विहान ६:३० बजे
जगतपुर	विहान ७:१५ बजे
नारायणघाट	विहान ६:१५, ६:४५
	७, ७:४०, ८, ८:१५
	८:४५, दिउँसो ३ बजे

टिकट पाइने स्थान: कलंकी: ४२७७५५२/४२८९७७२ सुन्धारा: ४२५३१४२ गौशाला: ४४८०७९३ लगनखेल: ५५३४३५९ धरान: ०२५-२०३७२ विराटनगर ०२१-३०७२७ राजविराज: ०३१-२००९१ लहान: ०३३-६०३६६ सिरहा: ०३३-२०९३१, मलंगवा: ०४६-२००४२ वीरगञ्ज: ०५१-२१५२६, हेटौंडा: ०४७-२०५३५ ।

यात्रुहरूको सुविधाका लागि गौशाला र सुन्धाराबाट निशुल्क मीनीबस सेवा उपलब्ध

स्थानीय पाठ्यक्रमः सम्भावना र चुनौती

पाठ्यक्रमलाई बढी उपयोगी, समावेशी र सान्दर्भिक बनाउन, स्थानीय ज्ञान एवं सीपको उजागर गरी स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन गर्न तथा स्थानीय तहका व्यक्ति र संस्थानको क्षमता अभिवृद्धि गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम जरूरी छ। विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई समावेश नगरी समाजको अपेक्षित उन्नति र प्रगति हुनसक्दैन। कुनै पनि समाजका मौलिक विशेषताहरू विश्वव्यापी प्रतिस्पर्धाका साधन पनि बन्न सक्छन्।

पाठ्यक्रम सुधार पद्धति (Curriculum Reform Approach) ले स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्छ भन्ने पक्षमा जोड दिन्छ। हाम्रो राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०६३ ले पनि विभिन्न शैक्षिक मुद्दा र चुनौतीलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षालाई जोड दिएको छ। विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना, २०६६ (एसएसआरपी २००५-२०१५) ले जिल्ला शिक्षा समिति र स्थानीय अधिकारीहरूको परामर्श र राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको मार्ग निर्देशनमा जिल्ला शिक्षा कार्यालयले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ। यस्ता पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनका निम्ति आवश्यक स्थानीय क्षमता अभिवृद्धिको काम पनि शिक्षा कार्यालयले नै गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। *तीन वर्षीय योजना, सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रम* र विभिन्न नीतिगत दस्तावेजहरूले स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयनलाई जोड दिए पनि शिक्षा ऐन र नियमावली भने यस विषयमा अझै पनि मौन छन्।

समस्या र चुनौती

नीतिगत

- आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा स्थानीय पाठ्यक्रम अनिवार्य विषयका रूपमा समावेश गरिए पनि शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा त्यससम्बन्धी व्यवस्था नभएकाले निर्माण र कार्यान्वयनमा चुनौती रहनु।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका, २०६४ को कार्यान्वयनमा उदासीनता देखिनु।
- स्थानीय पाठ्यक्रमलाई विद्यालय सुधार योजनामा पर्याप्त मात्रामा समेट्न नसक्नु।
- निजी क्षेत्र, उद्यमी, व्यवसायी र स्थानीय बुद्धिजीवीलाई स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा सहभागी गराउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था भए पनि उनीहरूको सक्रिय र अर्थपूर्ण सहभागिता जुटाउने प्रयास र संयन्त्र नहुनु।

- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनलाई सबैको प्राथमिकतामा पार्न नसक्नु।

संस्थागत

- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा गाविस र नगरपालिकालाई जिम्मेवार बनाउन नसक्नु।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा सम्बन्धित विद्यालयले नेतृत्वदायी भूमिका खेल्न नसक्नु।
- जिल्ला पाठ्यक्रम समन्वय समिति/स्रोतकेन्द्रहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयनमा पर्याप्त चासो पैदा गर्न नसक्नु।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख निकायको रूपमा रहने सम्बद्ध विद्यालयको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसक्नु।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने केन्द्रविन्दुका रूपमा रहनुपर्ने शिक्षकहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्न नसक्नु।

स्रोत र साधन

- सरकारी-निजी-साझेदारी नीति अवलम्बन गर्न नसक्दा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयनमा आवश्यक स्रोत र साधन जुटाउन कठिनाई हुनु।
- स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षण गर्न सक्ने जनशक्तिको अभाव हुनु।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा सक्रियता देखाउने जनशक्तिको अभाव रहनु।
- स्थानीय विषयसँग सम्बन्धित उद्यमी र व्यवसायीलाई स्रोत व्यक्तिका रूपमा उपयोग गर्न नसक्नु।

अनुगमन र मूल्याङ्कन

- स्थानीय पाठ्यक्रम विकास र त्यसको कार्यान्वयन भए/नभएको प्रभावकारी ढङ्गले अनुगमन गर्ने प्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्था नहुनु।
- स्रोतकेन्द्र, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय, पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन अवस्था पत्ता लगाउन योजनाबद्ध ढङ्गले अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न नसक्नु।
- स्थानीय पाठ्यक्रमप्रति स्थानीय निकाय, अभिभावक, समाजसेवी, नागरिक समाज आदिलाई उत्साहित र अभिप्रेरित गर्न नसक्नु।

- विद्यालय निरीक्षक र स्रोत व्यक्तित्वले स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भए/नभएको अनुगमन नगर्नु र सो कार्य प्राथमिकतामा नपर्नु ।

अन्य चुनौती र समस्या

- अङ्ग्रेजी र कम्प्युटर विषयको प्रभावले स्थानीय विषय ओकेलमा पर्नु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमका सम्बन्धमा व्यापक रूपमा प्रबोधीकरण गर्न नसक्नु ।
- पाठ्यपुस्तकमा आधारित शिक्षण सिकाइमा मात्र जोड दिइनु; पाठ्यक्रम र उद्देश्यमा आधारित वस्तुनिष्ठ शिक्षण र सिकाइको अवधारणा ओकेलमा पर्नु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनसम्बन्धी तालिमको अभाव रहनु ।
- स्थानीय विशेषज्ञको प्रयोग नगरी शिक्षक केन्द्रित शिक्षण गर्ने परम्परा हावी हुनु ।
- शिक्षण सिकाइमा सैद्धान्तिक अवधारणामा जोड दिई व्यावहारिक ज्ञान र सीप सिकाउने पक्ष कमजोर हुनु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा व्यवस्थापकीय पक्षमा ध्यान दिन नसक्नु ।
- स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई आधुनिक प्रविधि (ICT) सँग सामञ्जस्य गरेर लैजान नसक्नु ।
- प्राथमिक तहको पाठ्यक्रम र आधारभूत तह कक्षा ६-८ को पाठ्यक्रमले स्थानीय विषय र मातृभाषा भनी उल्लेख गरिदिँदा स्थानीय विषय गौण र छायामा पर्नु ।
- शैक्षिक विकेन्द्रीकरण कि पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण भन्ने विषय अन्योलमा रहनु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा राजनीतिक प्रतिबद्धताको अभाव हुनु ।

समाधानका उपाय/सुझाव

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, विकास र कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण रहे पनि बहुदो विश्वव्यापीकरण र ओकेलमा परेको स्थानीयकरणलाई समन्वय गरी अगाडि बढ्न निम्न सुझावहरू उपयुक्त हुनसक्छन्:

नीतिगत

- आधारभूत तह कक्षा १-८ मा व्यवस्था भएको स्थानीय विषयको कानुनी वैधता स्थापित गर्न, कार्यान्वयनमा एकरूपता कायम गर्न र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने कानुनी प्रावधान बनाउन शिक्षा ऐन र नियमावलीमा यसको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका, २०६४ कार्यान्वयनमा उदासीनता देखाउने विद्यालयलाई कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गराई विद्यालय वर्गीकरण गर्ने सवालमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणलाई पनि सूचकका रूपमा राख्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनलाई सबल बनाउन विद्यालय सुधार योजनामा समावेश गर्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा निजी क्षेत्र, उद्यमी, व्यवसायी र स्थानीय बुद्धिजीवीलाई सक्रिय र अर्थपूर्ण सहभागी गराउनुपर्ने ।

संस्थागत

- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा गाविस र नगरपालिकालाई जिम्मेवार बनाउनुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा सम्बन्धित विद्यालयले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने ।
- जिल्ला पाठ्यक्रम समन्वय समिति, स्रोतकेन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने ।
- स्थानीय निकाय र केन्द्रीय निकायले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा चासो देखाउनुपर्ने र विद्यालयको संस्थागत क्षमता बढाउनुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको केन्द्रविन्दु शिक्षक भएकाले उनीहरूको दक्षता र सीप बढाउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा स्थानीय जनशक्ति परिचालन गर्ने कार्यक्रम ल्याउनुपर्ने ।

स्रोत र साधन

- स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत र साधन स्थानीय निकाय तथा सरकारी-निजी-साझेदारी नीति अवलम्बन गरी जुटाउनुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, कार्यान्वयन र अध्यापन गराउने जनशक्ति विकासका लागि शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम र विषयसँग सम्बन्धित उद्योगी र व्यवसायीलाई स्रोत व्यक्तिका रूपमा परिचालन गर्नुपर्ने ।
- यसनिमित्त विद्यालय सुधार योजनामा आवश्यक बजेटको माग गर्नुपर्ने ।

अनुगमन र मूल्याङ्कन

- स्रोतकेन्द्रदेखि शिक्षा मन्त्रालयसम्मले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको अवस्था पत्ता लगाउन र आवश्यक सहयोग जुटाउन योजनाबद्धदङ्गले अनुगमन गर्नुपर्ने ।
- विद्यालय निरीक्षक र स्रोतव्यक्तित्वले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउनुपर्ने र कार्यान्वयन भए/नभएको अनुगमन गर्नुपर्ने ।

अन्य सुझाव

- स्थानीय विषयको आधारणा अझै स्पष्ट पार्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास गराउन व्यापक रूपमा प्रबोधीकरण गराउनुपर्ने ।
- यस कार्यमा आमसञ्चारको उपयोग बढाउनुपर्ने ।
- पाठ्यक्रम र उद्देश्यमूलक शिक्षण तथा सिकाइ र मूल्याङ्कन पद्धतिमा जोड दिनुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा स्थानीय विशेषज्ञ (पेशा, व्यवसाय, उद्यमी, शिक्षाविद्, बुद्धिजीवी, समाजसेवी) को संलग्नता बढाउनुपर्ने ।
- स्थानीय विषयलाई 'गरेर सिक्ने' पद्धतिमा आधारित गराउनुपर्ने ।
- स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई सूचनाप्रविधिसँग जोडी आधुनिकीकरणमा जोड दिनुपर्ने र शिक्षण सिकाइलाई रमाइलो बनाउनुपर्ने ।

- स्थानीय विषय र मातृभाषालाई एउटै बर्गमा राखिनाले द्विविधा उत्पन्न भई स्थानीय विषयको पठनपाठनमा ध्यान जान नसकेकाले यस्तो द्विविधाको अन्त्य गर्न पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले ध्यान दिनुपर्ने ।
- शैक्षिक विकेन्द्रीकरण र पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण सम्बन्धमा केन्द्रीय निकायले स्पष्ट पार्नुपर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा केन्द्र र स्थानीय निकायले आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनुपर्ने ।
- स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, विकास र कार्यान्वयनसम्बन्धी जानकारी गराउनुपर्ने ।

निष्कर्ष

स्थानीय ज्ञानलाई भूमण्डलीकरण गर्न, स्थानीय ज्ञान र सीपको उजागर गर्न, अन्तर्राष्ट्रिय ज्ञान र स्थानीय ज्ञानको सम्मिश्रण एवम् उपयोग गर्न, सेवाग्राहीले खोजेको, रोजेको र जीवनसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषय छनोट गर्न, विकेन्द्रीकरणको अवधारणाअनुरूप स्थानीय विषय छनोटको स्वतन्त्रता प्रदान गर्न, स्थानीय आवश्यकता पूरा गर्न, स्थानीय स्रोत र साधनको परिचालन गर्न, स्थानीय कला-संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न, स्थानीय पेशा र व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न तथा शैक्षिक गुणस्तरको अभिवृद्धि गर्न विद्यालयको पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयवस्तुले स्थान पाउनुपर्छ ।

समुदायलाई विद्यालय शिक्षाप्रति जिम्मेवार बनाउन, शिक्षकको कार्यकुशलता अभिवृद्धि गर्न, विद्यालयको संस्थागत क्षमता बढाउन, स्थानीय जनसहभागिता जुटाउन र शिक्षालाई सबैको सरोकार र चासोको विषय बनाउन तथा नजिकबाट अनुगमन मूल्याङ्कन गरी शैक्षिक गुणस्तर उकास्न स्थानीय पाठ्यक्रम आजको आवश्यकता हो । स्थानीय पाठ्यक्रमले सीप शिक्षालाई जोड दिनुपर्छ । शिक्षक मासिकले भनेको “धूलो टक्क्याउँ, खिया पुछ्छौं” भन्ने सन्देशलाई स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत नै सार्थक तुल्याउन सकिन्छ ।

(गौतम पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका उप-निर्देशक हुन् ।)

नयाँ वर्ष २०६८ को शुभ-उपलक्ष्यमा समस्त नेपाली दाजुभाइ, दिदीबहिनीहरूमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दै आफ्नो ५६औं वार्षिकोत्सवको सुखद अवसरमा राष्ट्रले परिलक्षित गरेको दिगो आर्थिक विकासका निम्ति मौद्रिक, विदेशी विनिमय एवं वित्तीय क्षेत्रको सुदृढ व्यवस्थापन गर्दै समृद्ध नेपाल निर्माणमा सदा समर्पित रहने प्रण गर्दछौं ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
परिवार

Premium Interest Rate **10%** pa

Get maximum interest rate on Sanima Premium Savings

SANIMA Premium Savings

Providing Quick Services / Hassle Free / Simplicity.

Features:

- Minimum Balance 25,000/-.
- Interest Rate 10% pa.
- Interest Payable Quarterly.
- Free withdrawals from any SCT ATM network.

सानिमा विकास बैंक लिमिटेड | banking simplified
SANIMA BIKAS BANK LIMITED

(Promoted by Non-Resident Nepalese)

P.O. Box 20394, Nagpokhari, Kathmandu.
Tel: +977 1 4428979-80, Fax +977 1 4428969 E-mail : sanima@sanimabank.com

BRANCHES: (INSIDE VALLEY) Khichapokhari, New Road, Tel: 423568169, Kumaripati, Lalitpur, Tel: 5008597/98, Chuchepati, Kathmandu, Tel: 01-4490041, 6222806, Suryavinayak, Bhaktapur, Tel: 01-6619383/84, Gongabu, Kathmandu, Tel: 01-4389378/88, Chapagaun, Lalitpur, Tel: 01-5574216/561, Kalanki, Kathmandu Tel: 01-4670771/72, (OUTSIDE VALLEY) Main Road, Damak, Tel: 023-585161, Dhading Besi, Dhading, Tel: 010-520967, New Road, Pokhara, Tel: 061-525042, Pulchowk, Narayangarh, Tel: 056-571761/959, Inarua, Sunsari, Tel: 025-561747, Bhandara, Chitwan, Tel: 056-550656/57, Belbari, Morang, Tel: 021-546082, Customer help line : +977-1-4428979 ext. 408/411.

For more information SMS "PREM" to 2265 or call our nearest branch.

www.sanimabank.com

अरूको नक्कल अनुचित

कुनै एउटा देशले अरू देशका पाठ्यक्रमको हुबहु नक्कल गर्नु उचित हुन्न। तर, विश्वव्यापीकरणको प्रभाव बढ्दै गएको विश्व परिवेशमा पहिचान र अस्तित्वका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता र महत्त्व अझ बढेको छ। यसनिम्ति स्थानीय विषयवस्तु र विश्वपरिवेशबीच सन्तुलन कायम गरेर पाठ्यक्रम निर्माण गर्नु उचित हुन्छ।

ल्याटिन भाषाबाट आएको *currere* शब्द अङ्ग्रेजीमा *curriculum* भयो। अङ्ग्रेजीमा यो शब्दको अर्थ धावनमार्गको रूपमा ब्रुन थालियो। एउटा निश्चित र सीमाबद्ध भूमिमा दौडिएर कुनै बालक परिपक्व बन्छ। पाठ्यक्रमका बारेमा सन् १९१८ मा पहिलोपटक पाठ्यपुस्तक प्रकाशन गरेका जोन फ्राङ्गिन बोवितले 'रचनात्मक काम र अनुभव गर्न सहयोग गर्ने धावनमार्गलाई नै पाठ्यक्रम' ठाने। उनको विचारमा पाठ्यक्रम 'सोसियल इन्जिनियरिङ' पनि हो। यता आएर पाठ्यक्रम व्यक्तित्व निर्माणसँग बढी जोडिन थालेको छ।

संसारमा पद्धतिबद्ध रूपमा सिक्ने/सिकाउने क्रमसँगै पाठ्यक्रमको अवधारणा शुरु भएको पाइन्छ। पाठ्यक्रम विकासको प्रारम्भिक चरणदेखि हालसम्म पनि पाठ्यक्रमको निर्माण राज्यले केन्द्रीय तहमा गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन स्कूलहरूमा हुने गरेको पाइन्छ। अहिले विश्वभरि नै पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण या रैथानेकरण गर्ने लहर आएको छ। 'पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण' भनेको पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयवस्तु प्रवेश गराउने र पाठ्यक्रम निर्माणमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्नु हो। यसको उद्देश्य पाठ्यक्रमप्रति सरोकारवालाहरूको स्वामित्व र अपनत्व स्थापित गरी प्रभावकारी र दिगो शैक्षिक विकास गर्नु हो। स्थानीय परिवेश, मौलिक ज्ञान तथा सीपहरू समाविष्ट पाठ्यक्रमले पढ्ने/पढाउने कार्यलाई रोचक मात्र तुल्याउँदैन; पढाइलाई सार्थकता पनि प्रदान गर्न सक्छ।

सांस्कृतिक, भौगोलिक विविधता भएका देशहरूले स्थानीय पाठ्यक्रमलाई यता आएर प्राथमिकता दिन थालेका छन्। पाठ्यक्रमसम्बन्धी बुझाइमै पनि ठूलो बदलाव आएको छ। सन् १९७० को दशकसम्म विषयवस्तु प्रधान पाठ्यक्रम बनाइन्थ्यो। तर, विषयवस्तु भन्दा पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया चाहिँ बढी महत्त्वपूर्ण हो भन्ने अमेरिकी शिक्षाविद् जोन डिवेको मान्यता स्थापित हुँदै गएपछि पाठ्यक्रम अनुभवमा आधारित हुनुपर्छ भन्ने धारणा बलियो बन्दै गएको छ। शैक्षिक अनुसन्धानकर्ता ग्लार्थोर्नले पनि पाठ्यक्रम निर्माताहरूले अनुभवमा आधारित पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुपर्नेमा जोड दिएका छन्। स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भमा पनि स्थानीय अनुभव र सीपलाई नै महत्त्व दिइनुपर्छ र यस्तो

पाठ्यक्रम बनाउन सम्बद्ध ठाउँका शिक्षक र अभिभावक, विद्यार्थी आदि नै सक्षम हुन्छन् भन्ने उनको कथन छ।

अमेरिकामा राष्ट्रिय वा केन्द्रीय पाठ्यक्रम बनाउने निकाय र परिपाटी दुवै छैन। त्यहाँ संघीय वा केन्द्रीय सरकारले पाठ्यक्रम निर्देशिका बनाउने गर्छन् र त्यस्तो निर्देशिका अनुसार पाठ्यक्रम तयार पार्ने काम स्कूल डिस्ट्रिक्टहरूले गर्छन्।

अमेरिकाको केन्टुकी राज्यले विद्यार्थीको शैक्षिक उपलब्धि सुधार्न पाठ्यक्रमलगायतका कुरामा हेरफेर गर्न सक्ने अधिकार विद्यालय स्वयंलाई नै दिएको छ। म्यासचुसेट्स राज्यमा भने स्थानीय समुदायले विशिष्टीकृत रूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम अपनाएको पाइन्छ। त्यहाँ पाठ्यक्रम अनुसारका पाठ्यपुस्तक निजी तथा स्वतन्त्र प्रकाशकहरूले छाप्छन्। प्रायः राज्यमा पाठ्यपुस्तक निःशुल्क उपलब्ध गराइन्छ भने कतिपयमा मावि तहमा पाठ्यपुस्तकको शुल्क लिने गरिन्छ। केन्टुकी राज्यको शिक्षा विभागले पाठ्यपुस्तकको सूची तयार गर्दछ भने शिक्षक/अभिभावकहरूले पाठ्यपुस्तक छनोट गर्दछन्।

जापान र अन्यत्र

जापानको नेशनल इन्स्टिच्युट फर एजुकेशनल रिसर्चले अष्ट्रेलिया, चीन, फिजी, फ्रान्स, जर्मनी, भारत, इन्डोनेशिया, जापान, लाओस, मलेशिया, न्युजिल्याण्ड, फिलिपिन्स, कोरिया, श्रीलङ्का, थाइल्याण्ड, अमेरिका, उज्बेकिस्तान र भियतनाम गरी १२ वटा देशमा सन् १९८९ मा गरेको अध्ययन (*एन इन्टरनेशनल कम्प्यारेटिभ स्टडी अफ स्कूल करिकुलम*) अनुसार यी सबैजसो देशमा केन्द्र वा राज्यले नै स्कूल पाठ्यक्रम निर्माण र नियन्त्रण गर्ने गरेको देखिन्छ। यसमा न्युजिल्याण्ड केही लचिलो छ। यी देशहरूमा पाठ्यपुस्तकको लेखन, उत्पादन र वितरणमा पनि राज्यकै नियन्त्रण छ। तथापि, स्थानीय सहभागिता र विषयवस्तुलाई पनि केही हदसम्म स्थान दिएको पाइन्छ।

यी देशमा प्रत्येक ५-१० वर्षमा विद्यालयको पाठ्यक्रम परिवर्तन, परिमार्जन गर्ने गरिन्छ। सो प्रतिवेदन अनुसार इन्डोनेशियाको विद्यालय पाठ्यक्रममा स्थानीय विषयवस्तु २० प्रतिशतसम्म, लाओसमा १० प्रतिशत, भियतनाममा

१५ प्रतिशतसम्म राख्न सकिने व्यवस्था छ। अष्ट्रेलिया र न्युजिल्याण्डमा केन्द्रीय तहमा निर्माण गरिएको पाठ्यक्रमअन्तर्गत रहेर शिक्षकहरू आफैले पाठ्यवस्तुहरू निर्माण गर्न सक्छन्। भारत र जापान जस्ता देशमा पनि मुख्य रूपमा सरकारी संरचना र समितिले नै पाठ्यक्रम बनाउने गर्छन्। मलेशियामा शिक्षक युनियन र उज्वेकिस्तानमा रिसर्च संस्थाहरूलाई पाठ्यक्रम निर्माणमा सहभागी गराउने गरेको भेटिन्छ। परिमाणतः यी देशको पाठ्यक्रम निर्माणमा स्थानीय तहको सहभागिता र विषयवस्तुले स्थान पाउने सम्भावना कम गरेको देखिन्छ।

सांस्कृतिक विविधता भएका अष्ट्रेलिया, भारत, इन्डोनेशिया, मलेशिया, न्युजिल्याण्ड, श्रीलङ्का जस्ता राष्ट्रमा स्थानीय विषयका पाठ्यक्रममा सांस्कृतिक विविधतालाई महत्त्व दिएको पाइन्छ। त्यसो त फिजी, इन्डोनेशिया (प्रावि तहमा), मलेशिया, न्युजिल्याण्ड, श्रीलङ्का, उज्वेकिस्तानमा मातृ भाषा समेत सिकाइने गरिएको छ। न्युजिल्याण्डमा माओरी समुदाय र अष्ट्रेलियामा आइरल्याण्डर समुदाय आफ्नो पाठ्यक्रम विकासमा आफै संलग्न हुने गरेका छन्।

पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भमा शिक्षकलाई नै सबल बनाउने अभ्यास अफ्रिकन देशहरूमा भएको रहेछ। (रिकुलम डेभलपमेन्ट इन साउथर्न अफ्रिकन डेभलपमेन्ट कम्युनिटी) शीर्षकको अनुसन्धान प्रतिवेदन अनुसार अफ्रिकी मुलुकमा शिक्षक हुन शिक्षक तालिम वा शैक्षिक योग्यता त पूरा भएकै हुनुपर्छ, संगसंगै पाठ्यक्रम निर्माण, मूल्याङ्कनको सैद्धान्तिक ज्ञान हुनु पनि आवश्यक मानिन्छ।

ए कम्पेरिटिभ स्टडी अफ स्कूल लेभल्स एण्ड स्कूल सेक्टर्स इन इजरायल प्रतिवेदन अनुसार शिक्षा क्षेत्रमा हुने विकेन्द्रीकरण अभ्यासले स्कूलको स्वायत्तता बढाउँछ र परिमाणतः स्थानीय स्कूलले दिने शैक्षिक ज्ञानमा विविधता आउँछ।

विद्यालय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकमा 'स्थानीयता' ले ठाउँ पाउँछ। त्यस्तै 'शैक्षिक विश्वव्यापीकरण' को प्रक्रियाले पाठ्यक्रमलाई विश्वव्यापी रूपमा समान मापदण्डको बनाउनेतिर डोर्साउँछ। सोही अध्ययनले शैक्षिक प्रशासनको स्वरूप र संस्थागत हैसियत जस्ता सामाजिक र संरचनागत पक्षहरूले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र लागू गर्ने कुरामा गहिरो प्रभाव पार्ने कुरा दर्साएका छन्। यसको अर्थ स्थानीय आवश्यकताको पाठ्यक्रम निर्माणमा विद्यालय र समाजको हैसियत र योग्यताले पनि प्रभाव पारेको हुन्छ। यो सन्दर्भमा शिक्षकको हैसियत रुन् महत्त्वपूर्ण हुन्छ।

सन् २०१० मा प्राध्यापक आरोन वेनाभोट को नेतृत्वमा गणित पाठ्यक्रमको सम्बन्धमा युनेस्कोको इन्टरनेशनल व्यूरो अफ एजुकेशन (आई.वी.ई) को पहलमा ५८ देशको पाठ्यक्रम ढाँचा र निर्देशिका, पाठ्यपुस्तक र अभ्यास पुस्तिकावारे गरिएको तुलनात्मक अध्ययनले पाठ्यपुस्तकहरू

प्रायः पाठ्यक्रम विशेषज्ञ र विषय विशेषज्ञहरूले नै बनाएका तर त्यसको उपयोग भने शिक्षकले गर्ने गरेको तथ्य उजागर गरेको थियो। उक्त अध्ययनमा विज्ञान, गणित जस्ता विषयका पाठ्यक्रममा ७० प्रतिशत समानता पाइएको थियो। बाँकी अंश चाहिँ स्थानीय विषयले लिएको सो अध्ययनको निचोड छ।

अनुसन्धानकर्ता फुईम्यानले सन् १९८४ मा राज्यले निर्धारण गर्ने पाठ्यक्रममा थुप्रै समस्याहरू रहेको देखाएका छन्। उनका अनुसार पाठ्यक्रमको ढाँचा राज्यका अधिकारीले बनाउँछन्। त्यस्तो पाठ्यक्रमबाट स्थानीय विद्यालय टाढा हुन्छन् र त्यस्तो पाठ्यक्रमप्रति कसैमा पनि उत्तरदायित्व बोध हुँदैन। एउटा निश्चित र आवधिक पाठ्यक्रमले दिनदिनै बदलिएका परिवर्तनहरूलाई समेट्न सक्दैन। त्यसकारण पाठ्यक्रम निर्माणका सन्दर्भमा राज्यको हस्तक्षेप सधैं विवादास्पद हुन्छ। पाठ्यक्रम निर्माणमा राज्यले हस्तक्षेप गर्दा राज्य स्वयंले पनि सीमित स्रोत र जनशक्तिका कारण आफ्नै मापदण्ड पूरा गर्न पनि सक्दैन। त्यसकारण पछिल्लो समयमा पाठ्यक्रम निर्माताहरूले पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्न शिक्षकको सहयोग लिन थालेका छन्।

शिक्षाविद् विथनेको सन् १९८५ मा प्रकाशित लेख अनुसार पाठ्यक्रमविद्हरूले विद्यार्थीको बहुरी रुचि र ज्ञान अनुसार पाठ्यक्रम स्वीकृत गर्नुपर्ने उल्लेख गरेका छन्। उनका अनुसार विश्वव्यापी रूपमै पाठ्यक्रमउपर कसको नियन्त्रण हुने भन्नेबारे शीतयुद्ध चल्दै आएको छ। प्रायः देशका शिक्षा विभागहरू नै पाठ्यक्रम निर्माणमा सक्रिय देखिन्छन्। फुहरम्यान र इल्मोरले सन् १९८० मा गरेको अध्ययन अनुसार विज्ञ, राज्यका अधिकारीहरू, प्रधानाध्यापक एवं शिक्षकले प्रभावकारी भूमिका खेले मात्रै पाठ्यक्रमले राम्रोसँग काम गर्न सक्छ र त्यसले छात्रछात्राको

सिकाइस्तरमा सार्थक उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ। तसर्थ पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयनका सन्दर्भमा यी पक्षबीच राम्रो सहकार्य विकास गर्नु जरुरी छ।

विश्वका कुनै पनि देशमा पूर्ण रूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम नअपनाई पाठ्यक्रमको सानो अंशको रूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम समावेश गरिएको पाइन्छ। स्थानीय पाठ्यक्रम भएका ठाउँमा पनि त्यहाँको पाठ्यक्रम राज्यको मापदण्ड, ढाँचा अनुरूप बनाइएको देखिन्छन्। त्यस्ता पाठ्यक्रमको अनुगमन नियन्त्रणको काम स्थानीय स्कूल बोर्ड, जिल्ला, क्षेत्र वा राज्यका शिक्षासम्बन्धी निकायहरूले गरेका हुन्छन्। विशेषतः सामाजिक विज्ञानका विषयहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको अभ्यास बढी भएको देखिन्छ। तर, ईथनो म्याथम्याटिक्स अनि विज्ञान विषय प्रायः समाजमा प्रशस्त रहेको भए पनि त्यसमा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गर्न भने अझै पनि आधुनिक विश्व चुकेको छ।

‘शिक्षकलाई थोरै तलब दिँदा ठूलो क्षति भइरहेको छ’

अमेरिकाका शिक्षकको तलब उत्तिकै योग्यता भएका अन्य पेशाका मानिसको भन्दा १४ प्रतिशत कम छ। त्यसैले, हरेक वर्ष शहरी क्षेत्रका २० प्रतिशत शिक्षकले जागिर छाड्छन्। अमेरिकाभरिमा ४६ प्रतिशत शिक्षकले पाँच वर्ष नपुग्दै शिक्षण पेशा छाड्ने गरेका छन्। यसबाट अमेरिकालाई बर्सेनि ७ अर्ब ३४ करोड डलर घाटा लागिरहेको छ।

■ डेभ इगर्स, निनिभे क्लेमेन्ट्स क्यालगरी

अमेरिकाका कलेजबाट उत्कृष्ट श्रेणीमा उत्तीर्ण ५०० जना विद्यार्थीमध्ये ६६ प्रतिशतले वार्षिक तलब ६५ हजार डलरभन्दा माथि हुने हो भने स्कूल-शिक्षक हुने विषयमा विचार गर्न सकिने बताएका थिए। शिक्षकलाई यति तलब दिन सकिन्छ त? भविष्यप्रति चिन्तित छौं भने हामीले त्यति तलब दिनै पर्छ। संसारभरको अनुभवले एउटै कुरा भन्छ, ‘शिक्षा राम्रो पार्नका लागि पैसा खर्च हुन्छ।’

लडाईमा सेना हाच्यो भने त्यसको दोष राजनीतिक नेतृत्व वा सेनापतिलाई जान्छ। सिपाहीलाई ‘तिमीले गर्दा हार भयो’ भनेर कसैले पनि भन्दैन। शिक्षा क्षेत्रको कुरा भने फरक छ। त्यहाँ युद्ध हारियो अर्थात् विद्यार्थीले जाँचमा राम्रो गरेनन् भने त्यसको दोष सिपाही अर्थात् शिक्षकहरूलाई दिइन्छ।

लडाईमा अपेक्षित परिणाम आएन भने सिपाहीलाई अरु राम्रा हतियार र थप तालिम दिइन्छ। उनीहरूको मनोबल उच्च पार्ने प्रयास गरिन्छ। मानिसले सेनामा भर्ना हुन त्यति रुचि देखाएनन् भने त्यो पेशालाई थप आकर्षक तुल्याइन्छ। तर परीक्षामा राम्रो परिणाम नल्याउने विषय-शिक्षक वा स्कूलले प्रोत्साहन हैन, कारवाहीको भागी हुनुपर्छ। स्कूलको अनुदान नै कटौती हुन पनि सक्छ।

अहिले अमेरिकाका शिक्षकको तलब त्यति गतिलो छैन। उनीहरूको तलब उत्तिकै योग्यता भएका अन्य पेशाका मानिसको भन्दा १४ प्रतिशत कम छ। तलबका भरमा मात्रै शिक्षकले आफ्नो परिवारको खर्च धान्न सक्दैनन्। त्यस्तो खर्च धान्नका लागि ६२ प्रतिशत अमेरिकी शिक्षकहरू फुर्सदको समयमा थप काम गर्छन्।

धेरै समय काम गर्नुपर्ने, तलब थोरै पाइने, सहयोग र सम्मान कम हुने हुनाले अमेरिकी शिक्षकहरू यो पेशाबाट दिक्क हुन थालेका छन्। एउटा शिक्षकले चालीस जनासम्म विद्यार्थी भएको कक्षामा एक दिनमा पाँच वटा घण्टीसम्म पढाउनुपर्छ। यति काम गर्दा पनि विद्यार्थीले जाँचमा राम्रो गरेनन् भने

शिक्षकलाई नै खराब भनिन्छ। त्यसैले, हरेक वर्ष शहरी क्षेत्रका २० प्रतिशत शिक्षकले जागिर छाड्छन्। अमेरिकाभरिमा ४६ प्रतिशत शिक्षकले पाँच वर्ष नपुग्दै शिक्षण पेशा छाड्ने गरेका छन्। पेशा छाड्नेहरूमा राम्रा शिक्षक पनि छन्। यसबाट अमेरिकालाई बर्सेनि ७ अर्ब ३४ करोड डलर घाटा लागिरहेको छ। धेरै समय शिक्षक नटिक्ने प्रवृत्तिले शहरी क्षेत्रको शिक्षालाई त बर्बाद पारेको छ।

अहिले अमेरिकाका थुप्रै शिक्षक अवकाश पाउने उमेरमा पुगेका छन्। शिक्षा क्षेत्रमा सुधार गर्नको लागि यो एउटा राम्रो अवसर हो। आउने १० वर्षमा अमेरिकाका सार्वजनिक स्कूलका ३२ लाखमध्ये आधाभन्दा बढी शिक्षकले अवकाश पाउने छन्। तिनका ठाउँमा उत्तम खालको जनशक्ति आकर्षित गरेर स्कूल-शिक्षामा गुणात्मक फड्को मार्न सकिन्छ। कलेज सकेका राम्रा र प्रतिभावान् युवाहरूलाई शिक्षक बन्न प्रेरित

गर्ने बेला यही हो ।

धेरै मानिसहरू शिक्षकको तलब जाँच, जवाफदेही र कामको गुणस्तरका आधारमा हुनुपर्छ भन्छन् । बौद्धिक छलफलका निमित्त यो राम्रो विषय हो । तर अमेरिकी बालबालिकाका निमित्त सुयोग्य शिक्षक भर्ना गर्ने, तालिम दिने र उनीहरूप्रति यथोचित व्यवहार प्रदर्शन गर्नुपर्ने तात्कालिक खाँचोको तुलनामा यी कुरा गौण हुन् । अमेरिकाका स्कूल सुधारणै कुनै एउटा रामबाण उपाय कसैसँग पनि छैन । तर, राम्रा शिक्षक नियुक्ति गर्न सकेनौं भने हामीले हाम्रा स्कूल कहिल्यै सुधारण सक्दैनौं ।

‘म्याकेन्सी’ नामक एउटा कन्सल्टेन्सी संस्थाले हालै उत्कृष्ट प्रतिभाहरूलाई कसरी शिक्षण पेशामा आकर्षित गर्न र टिकाइराख्न सकिन्छ भन्ने अध्ययन गरेको छ । त्यो अध्ययनमा अमेरिकामा शिक्षकलाई गरिने व्यवहार र शिक्षाका क्षेत्रमा उत्कृष्ट मानिएका फिनल्यान्ड, सिङ्गापुर र दक्षिणकोरियामा गरिने व्यवहारका बीचमा तुलना गरिएको छ । त्यस अनुसार, फिनल्याण्ड, सिङ्गापुर र दक्षिणकोरियामा शिक्षकलाई विल्कुलै फरक किसिमको व्यवहार गरिंदोरहेछ । पहिलो कुरा, ती देशमा सरकारले उत्कृष्ट जनशक्तिलाई मात्र शिक्षक बनाउँदोरहेछ, (अमेरिकामा यसो गरिंदैन) । फिनल्यान्ड र सिङ्गापुरमा तालिमको अवधिमा पनि शिक्षकलाई तलब दिइंदोरहेछ, (अमेरिकामा यसो गरिंदैन) । क्रयशक्ति (वस्तु वा सेवा खरिद गर्ने क्षमता)को आधारमा हेर्दा कोरियाका शिक्षकको तलब अमेरिकाका शिक्षकको भन्दा २५० प्रतिशत बढी रहेछ । सबैभन्दा ठूलो कुरा ती देशहरूमा शिक्षकलाई विश्वास गरिंदोरहेछ । उनीहरूलाई शिक्षा क्षेत्रका समस्या होइन समाधानका उपाय ठानिंदोरहेछ । उनीहरूमा सुधार गर्नुपर्ने देखिएमा स्कूलले थप सहयोग पाउँदोरहेछ, सजाय वा अनुदान कटौती होइन । सम्भवतः यसैकारण, दक्षिणकोरियामा शिक्षण पेशा छोड्ने दर प्रति वर्ष १ प्रतिशत मात्रै छ भने फिनल्याण्ड र सिङ्गापुरमा क्रमशः २ र ३ प्रतिशत ।

उत्कृष्ट श्रेणीमा उत्तीर्ण ५०० विद्यार्थीमध्ये ६८ प्रतिशतले वार्षिक तलब ६५ हजार डलरभन्दा माथि हुने हो भने स्कूल-शिक्षक हुने विषयमा विचार गर्न सकिने बताएका थिए । शिक्षकलाई यति तलब दिन सकिन्छ त ? भविष्यप्रति चिन्तित छौं भने हामीले त्यति तलब दिनै पर्छ । संसारभरको अनुभवले एउटै कुरा भन्छ, ‘शिक्षा राम्रो पार्नका लागि पैसा खर्च हुन्छ ।’

‘म्याकेन्से’ले अध्ययनका क्रममा अमेरिकाका कलेजबाट उत्कृष्ट श्रेणीमा उत्तीर्ण ५०० जना विद्यार्थीको विचार बुझेको थियो । तीमध्ये ६८ प्रतिशतले वार्षिक तलब ६५ हजार डलरभन्दा माथि हुने हो भने स्कूल-शिक्षक हुने विषयमा विचार गर्न सकिने बताएका थिए । शिक्षकलाई यति तलब दिन सकिन्छ त ? भविष्यप्रति चिन्तित छौं भने हामीले त्यति तलब दिनै पर्छ । संसारभरको अनुभवले एउटै कुरा भन्छ, ‘शिक्षा राम्रो पार्नका लागि पैसा खर्च हुन्छ ।’

“यत्रो पैसा कहाँबाट ल्याउने त ?” जवाफ सरल छ: हाल अमेरिकाले लडिरहेका तीनवटा युद्धका लागि पैसा कहाँबाट आएको छ ? हाम्रो देशका चिल्ला राजमार्ग बनाउने पैसा कहाँबाट आयो ? चन्द्रमामा जाने पैसा कहाँबाट आएको थियो ? हामीसँग कुनै काम गर्ने दूरदृष्टि र दृढ इच्छाशक्ति छ भने पैसा जुटाउने उपाय त निस्किएला नि !

(न्यूयोर्क टाइम्स, ३० अप्रिल, २०११ बाट साभार)

राम्रा शिक्षकले सबैलाई धनी बनाउँछन्

शिक्षक सङ्गठनका नेताहरू हालको तलबमा ‘राम्रा शिक्षक’लाई आकर्षित गर्न र टिकाइराख्न सकिदैन भन्छन् । तर उनीहरू सार्वजनिक स्कूलका ‘नराम्रा शिक्षकहरू’को बारेमा कुरा गर्न र ‘राम्रा शिक्षक’लाई बढी अनि ‘नराम्रा शिक्षक’लाई कम तलब दिन भने मान्दैनन् ।

■ इरिक ए हौन्सोक

एउटा उत्कृष्ट शिक्षकले एकजना विद्यार्थीलाई एक वर्षमा २० हजार अमेरिकी डलर बढी कमाउने बनाउन सक्छ । त्यस्तो कुनै उत्कृष्ट शिक्षकका कक्षामा २० जना विद्यार्थी पर्छन् भनी मान्ने हो भने उसले अमेरिकाको अर्थतन्त्रमा वर्षमा चार लाख अमेरिकी डलर योगदान गरिरहेको हुन्छ । अर्थात् एउटा नराम्रो शिक्षकले हरेक वर्ष अर्थतन्त्रमा चार लाख अमेरिकी

डलर घाटा लगाइरहेको हुन्छ ।

अमेरिकाका केही राज्यहरूमा शिक्षक युनियनहरू शिक्षकको तलब कम भयो भन्ने गुनासो गरिरहेका छन् । शिक्षक युनियनको गुनासोलाई त्यहाँका सञ्चारमाध्यमहरूले राज्यको आर्थिक र वित्तीय स्थितिको आँखाबाट हेर्ने र विश्लेषण गर्ने गरेका छन् । ‘राज्य घाटामा छ, शिक्षकले यति सुविधा पाएकै

बहस: अमेरिकी शिक्षकको काम र तलब

छन्' भन्ने तिनको जिकिर हुने गरेको पाइन्छ। तर यस्तो बहस महत्त्वपूर्ण हुँदाहुँदै पनि शिक्षकको कार्यकुशलता बढाउने र विद्यार्थीको पढाइ राम्रो तुल्याउने चुनौतीका अगाडि चाहिँ यो मामूली कुरा हो।

शिक्षक सङ्गठनका नेताहरू सार्वजनिक स्कूलका लागि 'राम्रा शिक्षक' महत्त्वपूर्ण छन् भन्छन्। तर उनीहरू 'नराम्रा शिक्षकहरू'को बारेमा कुरा गर्न मान्दैनन्। हाल शिक्षकले पाइआएको तलबले 'राम्रा शिक्षक' आकर्षित गर्न र यही पेशामा टिकाइराख्न सक्दैन भन्ने उनीहरूको कथन छ। तर उनीहरू 'राम्रा शिक्षक'लाई बढी र 'नराम्रा शिक्षक'लाई कम तलब दिने कुरामा सहमत हुन चाहँदैनन्।

विभिन्न राज्यमा गरिएका अध्ययनहरूले के देखाएका छन् भने विद्यार्थीको पढाइमा शिक्षकको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ तर सँगै शिक्षकहरूको स्तरमा धेरै ठूलो भिन्नता पनि छ।

शिक्षकको स्तरले विद्यार्थीहरूको स्तरलाई अचम्मलागदो गरी घटाउन वा बढाउन सक्छ। एक वर्ष उत्कृष्ट शिक्षकको कक्षामा बस्न पायो भने गुणस्तरमा बीचतिर पर्ने (औसत) विद्यार्थी ८ प्रतिशत माथि उक्लन्छ। उही विद्यार्थी उत्कृष्टतामा तल्लो दर्जातिर पर्ने (कमजोर) शिक्षकको कक्षामा एक वर्ष पच्यो भने ऊ थप कमजोर हुन्छ। अर्थात्; १०० पूर्णाङ्कमा ५० प्रतिशत अङ्क प्राप्त गरेको एउटा विद्यार्थीले एक वर्षसम्म 'राम्रो' शिक्षकसँग पढ्न पायो भने उसको प्राप्ताङ्क ५८ प्रतिशतमा उक्लिन्छ भने कमजोर वा खराब शिक्षकसँग एक वर्ष बिताउँदा उसको अङ्क ४२ प्रतिशतमा ढर्छ। त्यसैले, कुनै विद्यार्थीको पढाइको स्तरमा शिक्षकको गुणस्तरले ठूलो असर पार्छ।

यस्तो विषयले राष्ट्रियस्तरमा किन चर्चा पाउँदैन त? पहिलो कुरा, नराम्रा शिक्षकतिर कसैको ध्यान नगएको हुनसक्छ; किनभने त्यसको मारमा पर्ने विद्यार्थीहरू थोरै हुन्छन्। स्कूलमा कुन शिक्षक 'नराम्रो' छ भन्ने कुरा प्रिन्सिपललाई राम्रोसँग थाहा हुन्छ। त्यसैले एक वर्ष नराम्रो शिक्षकको कक्षामा पर्ने विद्यार्थीलाई अर्को वर्ष राम्रा शिक्षकको कक्षामा राखेर प्रिन्सिपलहरूले सन्तुलन मिलाएका हुन्छन्।

दोस्रो, जाँचमा विद्यार्थीले पाएको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको पढाइ राम्रो मान्ने कि नराम्रो भन्ने कुरामा अभिभावकहरू स्पष्ट हुँदैनन्। अमेरिकी सरकारले कुनै पनि विद्यार्थी कमजोर हुनुहुँदैन भनी ऐन बनाएपछि शिक्षक सङ्गठनहरूले जाँचको अङ्कको खासै महत्त्व छैन भनेर अभियान नै चलाएका छन्। तर वास्तविकता त्यो होइन। अङ्कको पनि महत्त्व हुन्छ।

गणित, वाचन र विज्ञानमा धेरै अङ्क ल्याउने विद्यार्थीले जीवनभर नै राम्रो कमाइ र सफलता हात पार्छन्। ८५ प्रतिशत अङ्क ल्याएर पास भएको विद्यार्थीको आम्दानी औसत विद्यार्थीको भन्दा १३ देखि २० प्रतिशतसम्म बढी हुनसक्छ। शिक्षक 'राम्रा' अथवा 'नराम्रा' भए भने विद्यार्थीको जीवनमा के कस्तो प्रभाव पर्छ भन्ने कुराको पनि आकलन गरिहेरौं। सामान्य हिसाब गर्दा

के देखिन्छ भने, एउटा उत्कृष्ट शिक्षकले एकजना विद्यार्थीलाई एक वर्षमा २० हजार अमेरिकी डलर बढी कमाउने बनाउन सक्छ। त्यस्तो कुनै उत्कृष्ट शिक्षकका कक्षामा २० जना विद्यार्थी पर्छन् भनी मान्ने हो भने उसले अमेरिकाको अर्थतन्त्रमा वर्षमा चार लाख अमेरिकी डलर योगदान गरिरहेको हुन्छ। अर्थात् एउटा नराम्रो शिक्षकले हरेक वर्ष अर्थतन्त्रमा चार लाख अमेरिकी डलर घाटा लगाइरहेको हुन्छ। यसले के देखाउँछ भने राम्रा मानिसलाई शिक्षण पेशामा आकर्षित गर्ने र पेशामा टिकाइराख्ने नीतिका बारेमा छलफल हुनु आवश्यक छ।

गुणस्तरका हिसाबले अमेरिकाको भन्दा राम्रो शिक्षा भएका देशहरूको अध्ययनपश्चात् 'म्याकिन्से'ले के निचोड निकालेको छ भने; ती देशहरूले नराम्रा शिक्षकलाई लामो समयसम्म पढाउन दिँदैनन्। अमेरिकाका सबैभन्दा कमजोर १० प्रतिशत शिक्षकका ठाउँमा 'औसत शिक्षक' मात्रै राखिदिने हो भने पनि अमेरिका संसारमा उत्कृष्ट शिक्षा दिने भनी कहलिएका देशहरूको हाराहारीमा अहिल्यै पुग्छ।

गणित र विज्ञानमा राम्रो दक्षत्व भएको जनशक्तिले देशको राष्ट्रिय आय वृद्धि गर्नमा उल्लेखनीय योगदान गर्छ। अमेरिका संसारमा उत्कृष्ट शिक्षा दिने देशहरूको दाँजोमा पुग्न सक्थो भने अमेरिकाको राष्ट्रिय आय हालको मूल्यमा एकसय ट्रिलियन (एक ट्रिलियन बराबर दश खर्ब) डलर बढ्न सक्छ। यो आँकडाले शिक्षक युनियनलगायत सबै संस्थाहरूले नराम्रो काम गर्ने थोरै शिक्षकलाई हटाएर राम्रो काम गरिरहेका अधिकांश शिक्षकलाई कसरी पुरस्कृत गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा

गम्भीरतापूर्वक ध्यान दिनु आवश्यक छ भन्ने देखाउँछ। शिक्षक युनियनहरूले पनि यो वास्तविकतालाई अङ्गीकार गर्नुपर्छ। शिक्षकको गुणस्तरको मामलामा उनीहरू गम्भीर हुनुपर्छ। हालै, अमेरिकी शिक्षक महासंघका अध्यक्ष रान्डी विन्गार्टनले आफ्नो गुणस्तर सुधार गर्न शिक्षकहरूले के गर्नुपर्छ भन्ने कुरा थाहा दिन एउटा पद्धति बनाइनुपर्ने कुरा अधिसारेकी छन्। नराम्रा शिक्षकले आफूलाई सुधारेनन् भने त्यही पद्धतिका आधारमा उनीहरूलाई अवकाश दिन सकियोस् भन्ने उनको आशय देखिन्छ।

नराम्रा शिक्षकलाई विदा गरेर राम्रा शिक्षक भर्ती गर्नुपर्ने कुरामा सिद्धान्ततः सबैको सहमति भए पनि त्यसको व्यावहारिक परिणाम के आउँछ भन्ने चाहिँ महत्त्वपूर्ण कुरा हो। स्कूल र युनियनहरूले लामो समयदेखि स्कूल तथा शिक्षकको मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधार हुनुपर्ने माग गरिआएका छन्। तर हाल भएको भन्दा राम्रो प्रणाली स्थापना गर्नका लागि अहिलेको दबाव र प्रोत्साहन पर्याप्त छैन। तर यता आएर शिक्षक सङ्गठनहरूमाथि दबाव बढेको र सञ्चारमाध्यमले पनि महत्त्व दिन थालेका कारण अब चाहिँ यसमा केही सुधार होला कि भन्ने आश जागेको छ।

(५ अप्रिल, २०११ को एजुकेशन विक वाट साभार)

प्रस्तुति: मोहन मैनाली

जहाँ नागारिक त्यहाँ नागारिक

दैनिक

Nepal Republic Media

epaper

www.nagariknews.com

आफू खाऊँ, सन्तानलाई पनि बाँकी राखिदिऊँ !

सृष्टि, पालना र संहारको चक्र निरन्तर चलिरहने र पुनरुत्पादन गर्ने प्रकृतिको क्षमतामा दक्खल नपुग्ने खालको विकास नै दिगो विकास हो । आजको उन्नतिले भोलिको उज्यालो नछेक्ने गरी पृथ्वीको स्याहार, सुसार र सम्भार गर्नु यसको मूल मन्त्र हो ।

“चैत जाँदो वैशाख लाग्दो सुन हजुर सालको पात पलायो”

हाम्रा लोकभाकाले प्रकृतिमा हुने परिवर्तन अनि त्यस्ता परिवर्तनले बोकेको निरन्तरतालाई कति सहज रूपमा प्रस्ट पारिरहेका हुन्छन् ! हरेक वर्षका बाह्र महिनामा विभिन्न ऋतुहरू आउँछन्, जान्छन् र फेरि फर्कन्छन् । पात रुन्छन्, पात पलाउँछन् । हामी सालका पात टिप्छौं र टपरी गाँस्छौं । लपेस बनाउँछौं वा गाई-भैसीलाई स्याउला दिन्छौं । सोत्तर बिछ्याउँछौं । त्यति पनि नभए मलका लागि कुहाउँछौं । वर्ष बितेपछि फेरि सालका पात पलाउँछन् वनमा । यो औल-बेसीको कुरा भयो । पर्वतीय क्षेत्रमा हामी उँभौली लाग्छौं । हिउँ पग्लेर सकिन्छ । वन, पाखा र चउरहरू पलाएर आउँछन् । बुकी पाटन फुलेर स्वगै बन्छ । भेडा, च्याङ्ग्रा, चौरी र गाई-भैसीहरू नअघाउन्जेल चराउने काम हुन्छ । दूध, दही, मही, छुपीको छेलोखेलोमा महिना बित्छ । जडिवुटी, चोया, लोक्ता, दाउरा र काठ पनि पुग्दो जम्मा गर्छौं । ऋतुको फेरबदलसँगै फेरि उँधौली लाग्छौं । लेक

पाटनलाई आराम दिन ठण्डी बढ्छ, हिउँ पर्छ । प्रकृतिले जति दिन्छ त्यति मात्र खपत गर्छौं र फर्कन्छौं । यदि यस्तै चलिरह्यो भने दिगो उपयोग नवीकरणको अटुट प्रक्रिया चलिरहन्छ । तर, मानिसलाई त्यतिले पुग्दैन ।

मानिसहरू निरन्तर परिवर्तन चाहन्छन् आफ्नो जीवनमा । प्रगति चाहन्छन् । सुविधा चाहन्छन् । नयाँ-नयाँ आमोद-प्रमोद र भोगविलास पनि चाहन्छन् । आजको विश्वमा सबभन्दा बढी देखासिकी पनि गर्न चाहन्छन् मानिसहरू-अरू सुविधाभोगीहरूको । यसैबीच तीव्र गतिमा बढ्दो आफ्नै जनसङ्ख्यालाई पनि प्रकृतिले धान्नै पर्ने हुन्छ । मानिसका सबै चाहना पूरा गर्ने क्रममा प्रकृति र प्राकृतिक सम्पदाको दोहन हुन्छ । त्यसैले पृथ्वीका पदार्थहरू (Matter) र ऊर्जाका स्रोतहरूको माग दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको हुन्छ । नयाँ नयाँ जीवनशैलीले स्रोत र साधनको खपतलाई अझ तीव्र बनाइरहेको हुन्छ । २००७ सालतिरको के कुरा; २०२७ सालमा पनि काठमाडौँका स्कूले विद्यार्थीलाई मकै, भटमास वा चिउराले खाजा टर्दथ्यो । आजभोलि चाउचाउ,

विस्कट, चकलेट, केक र पुलाउका टिफिन सामान्य भइसके । मकै-भटमासको खाजा खाँदा नेपालभरिमा एक करोड जनसङ्ख्या थिएन । आजभोलि हाम्रो जनसङ्ख्या २ करोड ७० लाख नाघिसकेको छ । यस्तै हो भने भोलिका सन्ततिले के खालान्, के लगाउलान्, कहाँ बस्लान् भन्ने चिन्ता गर्नु पनि मानिसकै स्वभाव हो । विकास त गर्ने पन्यो । अरू देशका मानिसहरू पनि यस्तै चिन्ता गर्छन् ।

नेपाल जस्तै सानो र सुन्दर देश स्वटजरल्याण्डसँग हामी आफूलाई तुलना गर्छौं । तर हामी यो बिसन्झौं कि एक स्वीस नागरिकले खपत गर्ने प्राकृतिक स्रोत ४० नेपालीले खपत गर्ने स्रोत बराबर हुन्छ । सन् १९७४ (२०३०/३१ वि.सं.)मा प्रकाशित एक

अध्ययन अनुसार एक स्वीस बराबर ४० सोमालियाली देखिन आएको थियो। नेपाल र सोमालिया आजसम्म पनि अल्पविकसित राष्ट्रको समूहमा पर्छन्। आजभोलि कार्बन उत्सर्जनलाई विकास सूचकको रूपमा चित्रण गर्न थालिएको छ। सन् २००७ को तथ्याङ्क अनुसार एक स्वीसले उत्सर्जन गर्ने कार्बन ५० जना नेपालीको बराबर हुन्छ। त्यस्तै एक अमेरिकी बराबर १९३ नेपाली देखिन आउँछ। तसर्थ अमेरिका, युरोप, क्यानडा, अष्ट्रेलिया आदि राष्ट्रमा खपत हुने प्राकृतिक सम्पदाको लेखाजोखा गर्दा हाम्रो विश्वमा धनी र गरिबका बीचमा अरु ठूलो खाडल देखिन्छ। असमानताको यो खाडल पनि असुरक्षित भविष्यको चिन्ता हो।

देश धनी होस् वा गरिब सबैले विकासको बाटोमा लम्कनुपर्छ। आफ्ना आवश्यकताहरू पूरा गर्ने पर्छ। प्रगति, उन्नति र विकासको होडबाजी एकातिर छ भने अर्कोतिर जनसङ्ख्याको तीव्र वृद्धिले समस्या चर्काउँदैछ। बाँच्नकै लागि नभई नहुने गाँस, बास र वस्त्रको बन्दोबस्त गर्न जल, जमिन र जङ्गलमा अतिक्रमण बढाउँदै लैजानुपर्ने नेपाल जस्ता विकासशील राष्ट्रहरूको बाध्यता बनिरहेको छ। औद्योगिक राष्ट्रहरू भने विलासिताको चक्रव्यूहमा फँस्यै गइरहेका छन्। यी सबै गतिविधिले गर्दा पृथ्वीको प्राकृतिक स्रोत तथा जीवनका आधारहरू तीव्र गतिमा विनास हुन थालेका छन्, ह्रास हुन थालेका छन्। जल, स्थल, वायु र आकाश समेत अत्यधिक प्रदूषित हुन थालेको छ। यही चाला र यही गतिमा चलने हो भने पृथ्वीले हाम्रो जीवन धान्न सक्दैन भन्ने निक्क्यौलले गर्दा सन् १९७२ मा ११३ राष्ट्रको सहभागितामा स्टकहोम सम्मेलन आयोजना भयो। त्यसको चुरो विषय थियो मानव विकास र वातावरणको सम्बन्ध। वातावरण विषयको चर्चा र परिचर्चाको ११ वर्षपछि मात्र सन् १९८३ मा संयुक्त राष्ट्रसंघले विश्वस्तरको एउटा आयोग (Bruntland Commission) बनाउन सक्‍यो। त्यसले वातावरण र विकासका सम्बन्ध र अन्तरसम्बन्धहरूमा ध्यान केन्द्रित गर्न थाल्यो। चार वर्षपछि एउटा आधारपत्र सार्वजनिक भयो। 'हाम्रो साक्षा भविष्य' भन्ने शीर्षकको त्यस प्रतिवेदनले विश्वका सबै मुलुकलाई एउटा नयाँ मार्गनिर्देश गर्‍यो। त्यसले विकास कार्यक्रमहरूले वातावरणलाई घात पुऱ्याउनुहुँदैन, अबको आर्थिक विकास वातावरणसम्मत हुनुपर्छ, विकासलाई दिगो विकासको रूपमा परिभाषित गरिनुपर्छ भन्ने मान्यता सशक्त रूपमा अघि सार्‍यो। यसरी दिगो विकासको बहस प्रखर हुँदै जाँदा आजभोलि 'दिगो विकास' (Sustainable Development) को थेंगो सबैले बोकी हिँडेका पनि छन्।

विकास र वातावरणलाई जोडेर 'दिगो विकास'को परिभाषा गर्दा विकासलाई मूलतः तीन वटा पक्षबाट नियाल्ने गरिन्छ। पहिलो पक्ष हो आर्थिक; जहाँ लगानी र प्रतिफलको सन्तुलन हेरिन्छ। दोस्रो कुरा समतामूलक सामाजिक सन्तुलन र तेस्रो पक्षमा वातावरणीय सन्तुलन पर्ने आउँछ। वातावरणको कुरा गर्दा, विकास कार्य गर्दा जल, जमिन, जङ्गल र जैविक विविधतामा नकारात्मक प्रभाव पर्नुहुँदैन। विकास कार्यहरू सम्पन्न हुँदा वा सञ्चालन गर्दा त्यसबाट पर्ने वातावरणीय प्रभावले वा प्रदूषणले समाजका अरु वर्गलाई मर्का पर्ने वा छरछिमेकले नकारात्मक प्रभाव खेप्नुपर्ने स्थिति सिर्जना हुनुहुँदैन। आज हामीले सम्पन्न गरेको विकास कार्यक्रमबाट भोलिका सन्ततिको हक र हितलाई असर पर्ने स्थिति पनि आउन दिनुहुँदैन।

आजभोलि कार्बन उत्सर्जनलाई विकास सूचकको रूपमा चित्रण गर्न थालिएको छ। सन् २००७ को तथ्याङ्क अनुसार एक स्वीसले उत्सर्जन गर्ने कार्बन ५० जना नेपालीको बराबर हुन्छ। त्यस्तै एक अमेरिकी बराबर १९३ नेपाली देखिन आउँछ। असमानताको यो खाडल पनि असुरक्षित भविष्यको चिन्ता हो।

ब्रन्टलैण्ड आयोगको परिभाषा अनुसार, दिगो विकासले एकातिर वर्तमानको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्नुपर्छ भने अर्कातिर भोलिका सन्ततिको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने प्रकृतिको क्षमतामा पनि ह्रास आउन दिनुहुँदैन। यस्तो विकासले मानव जीवनको गुणस्तरमा सुधार ल्याउनुपर्छ तर विकासका क्रियाकलापहरू प्राकृतिक परिवेशले खेप्न सक्ने क्षमताभित्र सीमाबद्ध पनि हुनुपर्छ भन्ने कुरालाई औल्याएको छ।

प्रत्येक प्राकृतिक प्रणालीको आफ्नै भार खप्ने क्षमता (Carrying Capacity) हुन्छ। एउटा गधाले जति भार बोक्न सक्छ त्योभन्दा बढी भारी लादौं भने काम बन्दैन। एउटा पोखरीमा कतिम्म माछा पाल्न सकिन्छ सोही क्षमता अनुरूप माछा पालन हुनुपर्छ। यसै गरेर; एउटा नदीले कति प्रदूषणसम्म धान्न सक्छ त्यति मात्र प्रदूषित गर्नुपर्छ, अथवा नदी प्रदूषणबाट मुक्त राख्नुपर्छ। नदीको क्षमताभन्दा बढी फोहोर फाल्नाले के हुन्छ; त्यो उदाहरण वाग्मती, सिरसिया आदि नदीले देखाएकै छन्। काठमाडौं उपत्यकाले कति जनसङ्ख्या धान्न सक्छ भन्ने वातावरणीय क्षमतातिर आजसम्म विचार पुगेकै छैन। तर उपत्यकाले धान्न नसक्ने दिन धेरै टाढा छैन भन्ने सङ्केतहरू देखा पर्ने थालिसकेका छन्। पिउने पानीको अभाव र वायु प्रदूषणको प्रभावले उपत्यकाको भार थाम्ने क्षमतामा विभिन्न प्रश्नहरू उब्जाइसकेको छ।

सृष्टि, पालना र संहारको चक्रलाई निरन्तर चलि रहने प्रकृतिको क्षमतामा दक्खल नपुग्ने खालको विकासलाई दिगो विकास भनिन्छ। आजभोलि पृथ्वीको वायुमण्डलले प्रशोधन गर्न सक्ने क्षमता भन्दा बढी कार्बनडाइअक्साइड र अन्य वायु उत्सर्जन भएका कारण पृथ्वीको तापमान बढ्दो छ र जलवायु परिवर्तनको खतरा हाम्रोसामु ठोकिन आइपुगेको छ। वन, जङ्गल र हरियाली मासिँदा कार्बन सोस्ने क्षमता घट्दो छ भने अधिक इन्धन खपत गरेर कार्बन उत्सर्जनको मात्रा वेमाख बढ्दो छ। यो दिगो विकासको द्योतक होइन। त्यसैले हरियाली, प्रकृति र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्नु दिगो विकासको एक महत्त्वपूर्ण कडी हो। प्रकृतिले जति दिनसक्छ वा जति नवीकरण हुन्छ त्योभन्दा बढी प्रकृतिको दोहन गर्नु दिगो विकासको अवधारणाभित्र पर्दैन। त्यसैले पृथ्वीभरका मानिसहरूले प्रकृतिसम्मत जीवनयापन गर्नुपर्ने बाध्यतालाई स्वीकार्नुपर्छ। सङ्क्षेपमा भन्नुपर्दा आजको उन्नतिले भोलिको उज्यालो नछेक्ने गरी पृथ्वीको स्याहार, सुसार र सम्भार गर्नु दिगो विकासको मूल मन्त्र हो। यस मन्त्रलाई शिक्षाको माध्यमद्वारा मन्त्रणा गर्नु आजको आवश्यकता हो। *क्रमशः*

विद्यार्थीको मन बुझ्ने एउटा सरल विधि

सबै विद्यार्थीसित सबै कुरा सोधेर साध्य लाग्दैन। सोध्न थाले एउटा घण्टी यसैमा मात्र बिच्छ। तर पाँच मिनेटमा सबै विद्यार्थीको एकसाथ सूचना लिने यो तरिका सजिलो र समयका हिसाबले किफायती पनि छ।

कुरा २०६५ सालको पुस महिनाको हो। मसहित २३ जना शिक्षक र ६ जना कर्मचारी गरी २९ जना साथीहरू भारतको आन्ध्रप्रदेशस्थित ऋषिभ्याली स्कूलमा बहुकक्षा र बहुस्तर शिक्षण सम्बन्धी तालिम लिन गएका थियौं। बाँसले बनाएको भए पनि स्कूलका हरेक कक्षामा हामीले चिताउन नसक्ने शैक्षिक सामग्री थिए। दुई हप्ताको बसाइमा धेरै कुरा सिक्ने अवसर मिलेको थियो। फर्कदा तालिमका सबै सामग्री साथमै ल्याइयो। यहाँ पोको खोलेर कागजात हेर्दै जाँदा एउटा नयाँ खालको फारम फेला पयो, जसमा तालिम अवधिभर मेरो ध्यान गएकै थिएन।

एउटा विद्यार्थीले आफ्नो हरेक दिनको मूल्याङ्कन गर्ने काइदा त्यो एकपाने फारममा रहेछ। त्यो देखेर म त छक्क पर्ँ। वर्षौंको शिक्षण अनुभव र तालिम लिएको मैले कहिल्यै पनि प्रत्येक दिन विद्यार्थीको आत्ममूल्याङ्कन गराउन सकिन्छ भन्ने कुरा सोचेको रहेनछु। त्यो फारममा दिइएको विधि अनुसरण गर्नु उचित लागेपछि नयाँ शैक्षिक सत्रदेखि कक्षा १ मा शुरू हुने बहुकक्षा र बहुस्तर कक्षामा त्यसलाई लागू गर्ने निर्णय गरियो।

बिल्कुलै नयाँ विधि र तौरतरिका; त्यो पनि किताब नै विस्थापित गरेर सिकाउने काम भएकाले वर्षौंदेखि एउटा साँचोमा ढलेका हामी शिक्षकहरूलाई नयाँ ढाँचामा अभ्यस्त हुन समय लाग्नु अस्वाभाविक थिएन। त्यसैले असोज महिनाको शुरुदेखि मात्र हामीले पाठ्यपुस्तक प्रयोग नगरिकन केवल क्रियाकलापको माध्यमबाट सिकाउने विद्यार्थीको स्वमूल्याङ्कन पद्धति शुरु गर्न सक्यौं।

एकपाने स्वमूल्याङ्कन फारम महिनाभरलाई नै पुग्ने गरी बनाइएको थियो। फारममा नौ वटा छुट्टाछुट्टै कोलमहरू बनाइएका थिए। र, हरेक कोलममा एउटा चित्र राखिएको थियो। चित्रले खास खास अर्थ बोकेका थिए। धेरैजसो चित्र त देख्ने बित्तिकै, त्यसले के भन्न खोजेको भनेर विद्यार्थीले अन्दाज लगाउन सक्थे। तैपनि सबै कुरा बुझ्न सम्भव थिएन। फेरि कक्षा १ मा पढ्ने नानीहरूलाई स्वभाविक रूपमै हामी शिक्षकले गाइड गर्नुपर्दथ्यो। हरेक दिनको कक्षाको शुरुमा नै हामीले यो फारम भर्न लगायौं। फारममा उल्लिखित चित्र अनुसारका

जिज्ञासा यस्ता थिए:

पहिलो चित्र– दाँत सफा गर्दै गरेको: आज तिमीले दाँत सफा गरेको भए ठीक (✓) र नगरेको भए बेठीक (×) लगाऊ।

दोस्रो– नुहाएको: आज तिम्रो शरीर सफा भए ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

तेस्रो– स्कूल जाँदै छात्र: तिमी आज स्कूलमा छौ भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

चौथो– सरसफाई गरिएको: आज तिमीले घरमा वा विद्यालयमा सरसफाई गर्‍यो भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

पाँचौं– पढिरहेको: आज तिमीले घरमा पढेका छौ भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

छैठौं– लेखिरहेको चित्र: आज तिमीले घरमा लेख्ने काम गरेको छौ भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

सातौं– नाचगान गरिएको चित्र: हिजो स्कूलमा नाचगान, खेल खेलेका छौ भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

आठौं– अभिभावकसँग कुराकानी गरिएको: आज तिमीलाई आमाबुवाले माया गर्नुभयो भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

नवौं– हाँसेको मानिसको चित्र: आज तिमी विद्यालयमा खुसी छौ भने ठीक (✓) नत्र बेठीक (×) लगाऊ।

विद्यार्थीले भरेका फारम हामी रुचिपूर्वक हेर्थौं। कसले के के जवाफ दिए भन्ने कुरा हाम्रा लागि महत्त्वपूर्ण थियो। विद्यार्थी घरपरिवारसित खुसी छन् कि छैनन्, खुसीसाथ स्कूलमा आएका छन् कि छैनन् भन्ने महत्त्वपूर्ण सूचना यो फारमले दिन थाल्यो, त्यो पनि हरेक दिन। प्रत्येक विद्यार्थीको ताजा अवस्था थाहा हुने यो गजबको तरिका पहिलोपल्ट प्रयोगमा ल्याउन पाउँदा हाम्रो टिम नै हर्षित थियो। आज कुनै विद्यार्थीको अनुहार मलिन छ भने घरको कारणले हो कि स्कूलको कारणले भन्ने कुरा थाहा

मेरो काम

विद्यालयको नाम: श्री विष्णु आध्यात्मिक संस्कृत प्रावि, बाह्रबिसे, सिन्धुपाल्चोक

नाम:

कक्षा: १

उमेर: ६ वर्ष

तौल: २० केजी

उचाई: ३ फिट ४ इन्च

महिना: फागुन २०६७

महिना	गते										
	गते	बार									
१	१	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓
२	२	✓	✗	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓
३	३	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓
४	४	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
५	५	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
६	६	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✓

पाउन फारम हेरे पुग्थ्यो । बेखुसी भएका विद्यार्थीसित हामी थप कुरा गर्थ्यौं र उसको समस्या हल गर्न प्रयास गर्थ्यौं । कसले दाँत माफेको छ र कसले माफेको छैन भन्ने कुरा पनि हरेक दिन थाहा लाग्थ्यो । दाँत नमाग्ने विद्यार्थीलाई भोलि माफेर आउन नबिर्स है भनेर सम्झाउँथ्यौं ।

महिना दिनसम्मको विवरण एउटै पानामा हुने भएपछि हामीले महिनाको अन्त्यमा महिनाभरको प्रवृत्ति पनि विश्लेषण गर्न थाल्यौं । पहिलो महिनाको नतिजा यस्तो आयो: अधिकांश विद्यार्थीहरूले दिनदिनै दाँत माग्ने गर्दा र हेनछन् । केही बालबालिकाले नुहाउन रुचाउँदा रहेनछन् । करिब ३० प्रतिशत विद्यार्थी सरसफाईमा संलग्न हुँदारहेछन् । अधिकांश बालबालिका स्कूल आउन पाउँदा खुसी मान्दा रहेछन् ।

यो तथ्याङ्कले एकसाथ केही सन्देश प्रवाह गर्‍यो । विद्यार्थी हामीसित खुसी भएको कुराले हामीलाई सन्तोष दियो । सँगसँगै हामी विद्यार्थी किन दाँत माग्दैनन्, किन नुहाउन मन पराउँदैनन् भन्ने कुराको थप अनुसन्धान गर्नुपर्ने देखियो । किनकि विद्यार्थीको बानीव्यहोरा राम्रो बनाउने दायित्व पनि हाम्रै थियो । स्वमूल्याङ्कनमा राम्रो देखिएका विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्नु उचित लाग्यो । अनि हामीले महिनाभरिको सबभन्दा बढी ठीक चिनो (✓) ल्याउने विद्यार्थीलाई कहिले चकलेट, कहिले कापी, कहिले कलम दिएर पुरस्कृत गर्न थाल्यौं । यसले विद्यार्थीहरू बीचमा प्रतिस्पर्धाको स्थिति पनि खडा गर्‍यो । पुरस्कार पाउने आशामा केही विद्यार्थीले दाँत माग्ने र नुहाउने काम शुरु गरे ।

त्यसपछि हामीले अभिभावक र विद्यार्थी दुवैसित यसका कारणहरू बारे कुराकानी गर्‍यौं । त्यसबाट थाहा भयो, दाँत नमाग्ने धेरैजसो विद्यार्थीको घरमा मञ्जन र ब्रस नै रहेनछ । ब्रस मञ्जन नै नभएपछि कहाँबाट दाँत माग्नु! अभिभावकलाई सम्झाइबुझाइ गर्‍यौं, तैपनि आशातीत परिवर्तन आएको देखिएन । हामीले नयाँ तरिका अपनाउनुपर्ने स्थिति खडा भयो । परिवर्तनको पहलकदमी स्वरूप हरेक विद्यार्थीलाई नि:शुल्क ब्रस बाँड्ने काम गर्‍यौं । त्यसले अभिभावकलाई मञ्जन किन्न उत्प्रेरित गर्छ कि भन्ने आशा राखेका छौं । हेरौं, परिणाम के आउँछ । यस्तै, हामीले चाहे जति मात्रामा केटाकेटीले घरमा लेख्ने र पढ्ने गरेको पाएका छैनौं । त्यसले हामीलाई चिन्तित तुल्याएको छ । घरमा लेख्ने र पढ्ने बानी बढाउने ठोस र व्यवहारिक

उपायहरूको खोजीमा छौं । तर अहिलेसम्म फेला पार्न सकेका छैनौं ।

यता आएर स्वमूल्याङ्कन फारममा केही कुरा थप्नुपर्ने भन्ने लागेको छ । जस्तै; 'आज तिमिले नयाँ कुरा के सिक्‍यो?' 'स्कूलभित्र के के सिक्‍यो र स्कूल बाहिर के के सिक्‍यो?' हामीले विद्यार्थीलाई हरेक दिन केही न केही सिकाइरहेका हुन्छौं तर उनीहरूले सिकेका छन् कि छैनन् भनेर थाहा पाउन यो कुरा आवश्यक ठानिएको हो । कक्षा १ कै बच्चाले त के लेख्‍लान्, कक्षा २ देखि माथिका विद्यार्थीले लेख्न सक्छन् । माध्यमिक तहका हकमा भने यी जिज्ञासाहरू एकदमै उपयोगी हुने देखिन्छन् । हरेक दिन के सिकिएछ भनेर विद्यार्थीले पनि स्वमूल्याङ्कन गर्न पाउँछ भने शिक्षकले चाहिँ आफूबाट विद्यार्थीले के के सिकेछन् र स्कूलभन्दा बाहिरबाट के सिकेछन् भन्ने कुरा थाहा पाउन सक्छन् । अरु मलाई त विद्यार्थीको परिकल्पना क्षमता थाहा पाउनु महत्त्वपूर्ण लागिरहेको छ । विद्यालय र हामी शिक्षकहरूको प्रमुख काम हरेक विद्यार्थीलाई मौलिक र सृजनशील तरिकाले सोचन सिकाउने हो । परिकल्पना पद्धति बदल्न सिकाउने हो । यस दिशामा हामी शिक्षकहरूले आजसम्म यथोचित ध्यान पुऱ्याउन सकेका छैनौं । त्यसैले उनीहरूलाई सोध्नुपर्छ, 'तिमी नयाँ कुरा के सोचिरहेका छौ' या 'के कल्पना गरिरहेका छौ, जो अरूले सोचेकै छैन ।'

हरेक दिन फारममार्फत स्वमूल्याङ्कन गर्ने पद्धति हाम्रो स्कूलका सबै शिक्षकहरूलाई अत्यन्त उपयोगी र वैज्ञानिक लागेको छ । बहुस्तर र बहुकक्षा शिक्षण पद्धति लागू भएका अरू स्कूलले पनि यो विधि अपनाएका छन् । विद्यार्थीको वास्तविकता पत्ता लगाउन यो एउटा प्रभावकारी तरिका हो भन्नेमा हामीमा कुनै द्विविधा छैन । सबै विद्यार्थीसित सबै कुरा सोधेर साध्य लाग्दैन । सोध्न थाले एउटा घण्टी यसैमा मात्र बिच्छ । तर पाँच मिनेटमा सबै विद्यार्थीको एकसाथ सूचना लिने यो तरिका सजिलो र समयका हिसाबले किफायती पनि छ । मेरो विचारमा, बहुकक्षा र बहुस्तर पद्धतिमा आधारित पठनपाठन नहुने स्कूलहरूलाई पनि यो तरिका उत्तिकै उपयोगी हुनसक्छ । एकपटक प्रयोग गरेर हेरौं न !

प्रश्न, विष्णु आध्यात्मिक प्रावि, बाह्रबिसे, सिन्धुपाल्चोक

प्रस्तुति: सुदर्शन घिमिरे

सकछन् । कैयन् शिक्षकहरूले वर्षौंदेखि यही काम सफलताका साथ गर्दै आएका पनि होलान् । जुन स्कूलमा बढीभन्दा बढी सङ्ख्यामा र प्रभावकारी तरिकाले यस्ता क्रियाकलापहरू हुने गर्छन्, निश्चय पनि त्यहाँका शिक्षकहरू आफ्ना बढी भन्दा बढी विद्यार्थीको वैयक्तिक क्षमता र प्रतिभा चिन्न सफल हुन्छन् ।

व्यक्तिमा हुने जन्मजात क्षमता खुट्याउन औपचारिक वा अतिरिक्त क्रियाकलापमै मात्र भर पर्नुपर्छ भन्ने पनि होइन । कक्षामा वा बाहिर विद्यार्थीको प्रस्तुति (सोचाइ एवं क्रियाकलाप दुवै) लाई अलिकति नजिकबाट नियाल्ने शिक्षकले कुनै विद्यार्थीको प्रतिभा के छ भन्ने कुरा सहजै आकलन गर्न सकछन् । सामान्यतः व्यक्तिको रुचिले नै उसको प्रतिभा र क्षमतालाई इङ्गित गर्छ । यता आएर बहुप्रतिभा (Multiple intelligence) को अवधारणा विकसित भएपछि त प्रतिभा पहिचान गर्न नयाँ आयाम थपिएको छ । सन् १९८३ मा अमेरिकी मनोवैज्ञानिक हवाई गार्डनरले आफ्नो किताब

फ्रेम अफ माइन्ड मार्फत जन्मजात रूपमा मानिससित भाषिक तथा गणितीय प्रतिभाका अतिरिक्त अरू ६ वटा प्रतिभाहरू पनि हुन्छन् भन्ने अवधारणा अधिसारे । अनि हरेक बालबालिकाको सिक्ने क्षमता पनि फरक-फरक हुन्छ । त्यसैले, शिक्षकले हरेक विद्यार्थीको व्यक्तिगत आवश्यकता र रुचिलाई सम्बोधन गर्ने गरी शिक्षण रणनीति र क्रियाकलाप तय गर्नुपर्छ भन्ने मान्यता यसैको जगमा अगाडि आएको हो ।

हरेक विद्यार्थीको निजी रुचि, क्षमता र फरक सिकाइ तरिकालाई सम्बोधन गर्नका लागि सर्वप्रथम उनीहरूसँग भएको प्रतिभा र क्षमताको पहिचान गर्नु जरूरी हुन्छ । यही अवधारणामा आधारित भएर अमेरिकाको उताह विश्वविद्यालयका प्राध्यापक जेपी ट्वीलरले बालबालिकामा हुने ९ किसिमका प्रतिभा पहिचान गरेकी छन् । त्यस्ता प्रतिभा चिन्नका लागि शिक्षकले गर्नुपर्ने क्रियाकलापका बारेमा पनि उनले केही सुझाव दिएकी छन् । ती यसप्रकार छन्:

प्रकृतिमुखी (Naturalistic)

विशेषता

- ♦ यस्ता बालबालिका जनावर, प्राकृतिक दृश्य वा यस्तै कुराहरूप्रति विशेष रूपमा आकर्षित हुन्छन् । प्रकृतिप्रेमी हुन्छन् । घण्टौंसम्म जनावर हेरेर वा ऊसँग खेलेर बस्न आनन्द मान्छन् । प्राकृतिक दृश्यहरूको विचरण गरेर बस्न खुब रमाउँछन् ।
- ♦ शरीर, प्राणी, वनस्पति, मौसम, भूगर्भ-विद्या वा खगोलशास्त्र जस्ता कुरा विज्ञानका कुराहरूमा विशेष रुचि राख्छन् ।
- ♦ आफू वरिपरिको प्राकृतिक वातावरणको परिवर्तनमा अति नै उत्सुकता र चासो व्यक्त गर्दछन् । सुँध्ने क्षमताको विकास धेरै नै भइसकेको हुने हुनाले यस्ता केटाकेटी आफ्नो वरिपरिको वातावरणमा आएको परिवर्तन या उच्चारचढावको गहिरोसित अनुभव गर्दछन् ।
- ♦ पहाड चढ्ने, चट्टानमा बस्ने, बगैँचा हेरचाहलगायत प्राकृतिक मनोरमका कुराहरू हेर्न, पढ्न वा सङ्कलन गर्न मन पराउँछन् । यस्ता कुरामा धेरैभन्दा धेरै समय खर्चिन चाहन्छन् ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

घर या स्कूल बाहिर खुल्ला र प्राकृतिक दृश्यावलोकन गर्न पाउने ठाउँमा घुमाउने । लामो पैदल यात्रा गर्ने, शिविर लगाएर बस्ने, पौडी खेल्ने, चराहरू उडेको हेर्ने, बगैँचा बनाउने वा काम गराउने । एकान्तमा बसाएर र वातावरणमा आइरहेको परिवर्तनलाई सूक्ष्म रूपमा अनुभव गराउने ।

अन्तरवैयक्तिक (Interpersonal/Self Smart)

- ♦ यस्ता बालबालिका हरेक कुरामा आत्मनिर्भर हुन चाहन्छन् । अरूमा भर पर्न त्यति रुचाउँदैनन् । यिनमा बलियो इच्छाशक्ति हुन्छ ।
- ♦ आफ्नो सबल र दुर्बल पक्षका बारेमा यथार्थवादी सोच हुन्छ । आफ्नो नैतिक मूल्य-मान्यता र सीमाका बारेमा जागरूक हुन्छन् ।
- ♦ एकलै रहेको बेला खेल्न वा पढ्न मन पराउँछन् । यिनीहरू समूहमा बसेर भन्दा एकलै काम गर्दा बढी उपलब्धिमूलक हुने ठान्छन् ।
- ♦ अरूसित धेरै कुराकानी गर्न त्यति रुचाउँदैनन् ।
- ♦ स्वनिर्देशित हुन्छन् । अरूका कुरा हतपत्त खाँदैनन् ।
- ♦ अरूसँग भन्दा एकलै काम गर्न मन पराउँछन् ।
- ♦ मनमा लागेका कुरालाई जस्ताको तस्तै अभिव्यक्त गर्दछन् ।
- ♦ आफ्नो सफलता या असफलतासित पाठ सिक्न समर्थ हुन्छन् ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

आफ्नो लक्ष्य तय गर्न लगाउने र त्यसलाई हासिल गर्नका लागि क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न लगाउने । स्वतन्त्र तरिकाले अध्ययन गर्न, पढ्नका लागि एकान्त स्थलमा बस्न दिने । आफ्ना मूल्यमान्यताहरूको व्याख्या गर्न लगाउने । आफ्नो कामहरूको लेखाजोखा गर्न लगाउने । आफ्ना रुचिका क्रियाकलापमा मात्र समय दिन अनुरोध गर्ने आदि ।

कक्षाकोठा

३

अन्तरवैयक्तिक (Interpersonal/People Smart)

- ◆ एउटै उमेरका साथीहरूसँग बस्न-खेलन-काम गर्न (Socializing) मन पराउँछन्।
- ◆ स्वतस्फूर्त नेता (Natural leader) हुन खोज्छन्।
- ◆ समस्याग्रस्त साथीलाई त्यसबाट मुक्त हुनका लागि जानेको सल्लाह दिन मन पराउँछन्।
- ◆ अरूसित ढङ्ग पुऱ्याएर व्यवहार गर्ने बानी हुन्छ।
- ◆ क्लब, समिति वा कुनै संस्था खोल्न वा काम गर्न मन पराउँछन्।
- ◆ अरू केटाकेटीहरूलाई अनौपचारिक तरिकाले पढाउन रुचि राख्छन्।
- ◆ सकभर धेरै जना साथी बनाउँछन्।
- ◆ अरूको दुःखमा दुखित हुन्छन्, सहानुभूति राख्छन् र साथ दिन्छन्।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

सहकारी समूहको निर्माण- समूहमा अन्तरक्रिया। द्वन्द्व निवारण गर्न मध्यस्तता, साथीहरूलाई शिक्षण, समूहगत छलफल सत्र, साथीसित अनुभवको आदानप्रदान। समुदायमा सहभागिता। नक्कल (simulation), अन्तरक्रियामुखी सप्टवेयर, सामाजिक भेला आदि।

४

शारीरिक (Bodily-kinesthetic)

- ◆ यस्तो प्रतिभा भएका धेरैजसो बालबालिका खेलन धेरै मन पराउँछन्। कतिपयको चाहिँ नाच्ने कुरामा विशेष लगाव हुन्छ।
- ◆ एक ठाउँमा लामो समयसम्म बस्नुपर्दा यताउति घुमिरहने, हातखुट्टा चलाइरहने, उफ्रने स्वभावका हुन्छन्।
- ◆ अरू मानिसका आदत वा स्वभावको नक्कल गर्न वा भेष बदलेर प्रस्तुत हुन रुचि राख्छन्।
- ◆ कुनै एउटा वस्तुलाई फुटाउन वा अलगअलग बनाउन र फेरि जोडेर राख्ने गर्छन्।
- ◆ आफूलाई नाटकीय रूपमा प्रस्तुत गर्न मन पराउँछन्।
- ◆ क्राफ्टको सीप हुन्छ।
- ◆ केही काम गर्दा वा सोच्दा विभिन्न तरिकाले शारीरिक संवेदना प्रकट गर्छन्।
- ◆ माटोसित खेल्दा वा यस्तै प्रकारको स्पर्श गर्दा खुशी मान्छन्। कलाको काम गर्दा आनन्द महसूस गर्छन्।
- ◆ शारीरिक काममा विशेष रुचि राख्छन्। सक्रिय जीवनयापन गर्न चाहन्छन्।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

सृजनात्मक गतिविधि, फिल्ट ट्रिप, प्रतिस्पर्धात्मक र समन्वयकारी खेलहरू, शारीरिक जागरुकता र विश्राम। हाते क्रियाकलापहरू। क्राफ्टहरू। शारीरिक शक्ति प्रयोग सम्बन्धी काल्पनिक चित्रहरू। खाना पकाउने, बगैँचाको काम गर्नेलगायतका क्रियाकलाप। खेलकुद सप्टवेयर। शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलाप। शारीरिक हाउभाउ।

५

भाषिक (linguistic/word smart)

- ◆ उही उमेरका अरूभन्दा राम्रोसित लेख्न सक्छन्।
- ◆ राम्रा र नयाँ-नयाँ कथा तथा चुटुकिलाहरू सृजना गर्न र भन्न सक्छन्।
- ◆ मानिस, ठाउँ र अरू वस्तुहरूको नाम, तिथिमिति आदि मुखाग्र भनिदिन सक्छन्। स्मरणशक्ति राम्रो हुन्छ।
- ◆ शब्दखेलमा भाग लिँदा रमाइलो मान्छन्।
- ◆ शब्दहरूको सही उच्चारण गर्छन्।
- ◆ अर्थ न वर्थका कविता, दोहोरो अर्थ लगाउने कुराहरू गर्छन् अरूको कुरा बढ्याउन रुचि राख्छन्।
- ◆ कविता, कथा, उपन्यासलगायतका साहित्यिक रचना पढ्न खुब रुचि राख्छन्।
- ◆ अरूले नयाँ शब्दहरू बोलेको सुन्न पाउँदा आनन्द मान्छन्।
- ◆ अरूसित धेरैभन्दा धेरै बोलेर सञ्चार गर्न मन पराउँछन्।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

भाषण र वादविवाद। ठूला र स-साना समूहगत छलफल। कथा, चुटुकिला कविता प्रतियोगिता। शब्दखेल। कथा वाचन। व्यक्तिगत स्तरमा पढ्न लगाउने। भाषा-साहित्यको क्षेत्रका तथ्यहरू स्मरण गर्न लगाउने। कितावको वारेमा कुरा गर्ने। भजन गायन।

६

तार्किक-गणितीय (Logical-mathematical)

- ◆ कुनै चिजले कसरी काम गर्छ भनेर धेरै प्रश्नहरू सोध्छन्।
- ◆ अङ्कगणितका प्रश्नहरू तत्कालै बनाउन सक्छन्।
- ◆ गणित कक्षामा चुनौतीहरू आउँदा आनन्द मान्छन्।
- ◆ गणितीय खेलमा धेरै रुचि राख्छन्।
- ◆ चेस जस्ता बुद्धि लगाउने खेल खेल्न मन पराउँछन्।

- ◆ तार्किक खेल (logic puzzles) खेलन अग्रसर हुन्छन् ।
- ◆ एउटै उमेर समूहका साथीहरूको तुलनामा बढी अर्भूत सोच ल्याउँछन् ।
- ◆ कुनै घटनाका सन्दर्भमा कारण र असरको सम्बन्धको बारेमा राम्रो समझ हुन्छ ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

गणितीय समस्याहरू हल गर्न लगाउने । विभिन्न खालका परीक्षण । व्याख्या गर्ने तुल्यताहरू (Analogies) को निर्माण । समालोचनात्मक सोच, मूल्याङ्कन र ज्ञान सम्बन्धी प्रश्नहरू । वैज्ञानिक प्रदर्शनीहरू (Demonstrations) । तार्किक समस्या समाधान अभ्यासहरू । तार्किक पजल र खेलहरू । गणना र हिसाबकिताब । विज्ञान सम्बन्धी चिन्तन । कुनै विषयवस्तुमा तर्क-वितर्क गर्न लगाउने । एक अंशको समस्या समाधान गरेर समग्रतालाई बुझ्ने खालका समस्या हल गर्न लगाउने ।

साङ्गीतिक (Musical)

- ◆ गीतका धुन र माधुर्यको राम्रोसित स्मरण गर्न सक्छन् ।
- ◆ गाउनको लागि मीठो स्वर हुन्छ ।
- ◆ सङ्गीतका साधनहरूसित खेलन मन पराउँछन् । एकल वा समूह गायन गर्छन् ।
- ◆ लयबद्ध (Rhythmic) तरिकाले बोल्छन् या हिँड्छन् ।
- ◆ अन्जानमै गुन्गुनाइरहेका हुन्छन् ।
- ◆ काम गरिरहेको टेबुल या डेस्कमा थप्पड हान्ने वा हल्लाउने काम गरिरहन्छन् ताकि त्यो पनि लयबद्ध होस् ।
- ◆ पानी परेको बेला आउने जस्ता होहल्लाप्रति संवेदनशील हुन्छन् ।
- ◆ अरूको स्वरको सहजै नक्कल गर्न सक्छन् ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

गाउने । गुनगुनाउने । गीत सुन्ने । गितार, बाँसुरी वा मन पर्ने बाजा बजाउने । एकलै र समूहमा गाउने । पुराना गीत र धुनलाई नयाँ तरिकाले प्रयोग गर्ने । पार्श्व सङ्गीतको प्रयोग । नयाँ नयाँ धुनको सृजना ।

स्थानिक/दृश्य (Spatial/Visual)

- ◆ तस्वीर र भिडियो हेर्न मन पराउँछन् ।
- ◆ नक्सा, चार्ट, डायग्राम हेर्न र उपयोग गर्न अग्रसर हुन्छन् ।
- ◆ आफ्ना उमेरका मानिसभन्दा बढी दिवास्वप्न देख्छन् ।
- ◆ कला सम्बन्धी क्रियाकलापमा सहभागी हुँदा आनन्द

मान्छन् ।

- ◆ मुभी, स्लाइड या यस्तै प्रस्तुतिहरू हेर्न रुचि राख्छन् ।
- ◆ आफ्नो उमेरभन्दा धेरै अगाडि बढेर फिगर र चित्रहरू बनाउँछन् ।
- ◆ पढ्दा शब्द भन्दा बढी चित्रहरूको परिकल्पना गर्छन् ।
- ◆ लक्ष्यहीन तरिकाले चित्रहरू कोर्न मन पराउँछन् ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

सोचलाई स्केचमा प्रस्तुत गर्ने । फोटोग्राफी, भिडियो खिचन लगाउने । कला क्रियाकलाप गराउने । कल्पनाशील कथा वाचन गराउने । सृजनशील दिवास्वप्न । पेन्टिङ, कोलाज तथा भिजुअल आर्ट गर्न लगाउने । टेलिस्कोप, माइक्रोस्कोप र बाइनाकुलर्स । दृश्य सम्बन्धी विभिन्न क्रियाकलापहरू ।

अस्तित्वमुखी (Existential)

- ◆ अक्सर आफ्नो विशेष भूमिकाको खोजी गरिरहन्छन् । ठूला ठूला सपना देख्छन् । कोही कोही त धेरै नै महत्त्वाकाङ्क्षी पनि हुनसक्छन् ।
- ◆ ब्रम्हाण्डको सृष्टि, जीवन, मृत्युलगायतका जीवन र जगत सम्बन्धी गहन प्रश्नहरू र प्रकृतिका शाश्वत सत्यहरू थाहा पाउन धेरै उत्सुक हुन्छन् । यस्ता छलफलहरूमा भाग लिन र यस सम्बन्धी किताब पढ्न विशेष रुचि राख्छन् ।
- ◆ दार्शनिक कुरामा विशेष रुचि हुन्छ ।
- ◆ नयाँ नयाँ कुरा सिक्न विशेष अनुराग हुन्छ । नयाँ कुरा छिटो सिक्न सक्छन् ।
- ◆ ब्रम्हाण्ड, अध्यात्म र अर्भौतिक (metaphysical) विषयहरूमा गहन चासो मात्र राख्नेनन्, त्यसबारेमा उनीहरूसँग पनि आफ्ना समकालीन साथीहरूसँग भन्दा भिन्न र चाखलाग्दा मतहरू हुन्छन् ।
- ◆ यस्तो प्रतिभा भएका कुनै कुनै बालक या बालिका त म किन जन्मे ? म यहाँ किन छु ? हाम्रो मृत्यु किन हुन्छ ? मरेपछि हामी साँच्चै कहाँ जान्छौं त ? लगायतका जिज्ञासाका उत्तर पाउन एकदमै इच्छुक र उत्सुक हुन्छन् ।
- ◆ ध्यान गर्न मन पराउँछन् । अक्सर तनावबाट मुक्त रहन्छन् ।

प्रतिभा पहिचान गर्ने क्रियाकलाप

समालोचात्मक सोच सम्बन्धी अभ्यास । छलफल र अन्तरक्रिया । पढाइ । रोल प्ले आदि ।

प्रतिभा चिन्ने सवालमा माथि उल्लेख गरिएका यी क्रियाकलापका अतिरिक्त अरू पनि धेरै क्रियाकलाप हुनसक्छन् । त्यस्ता क्रियाकलाप शिक्षकहरू आफैले परिस्थिति अनुसार सृजना गर्न पनि सक्छन् । प्राथमिक तहका बालबालिकाको क्षमता पत्ता लगाउन शिक्षकलाई अलि बढी मिहिनेतको खाँचो पर्ला

कक्षाकोठा

भने माध्यमिक कक्षामा पुगेका विद्यार्थीहरूलाई त माथि उल्लेख गरिएका ५ वटा प्रतिभा र विशेषता पढ्न लगाएर नै तिम्रो प्रतिभा आफैँ पहिचान गर भनेर विद्यार्थीलाई यस कार्यमा उत्प्रेरित गर्न सकिन्छ ।

हाम्रा स्कूलहरूले अक्सर केटाकेटीसित भएको ज्ञान, क्षमता तथा समझदारीको अक्सर बेवास्ता गर्ने गरेका छन् । उमेरमा सानो हुँदा बच्चासित केही पनि हुँदैन भन्ने कुरालाई मल्टिपल इन्टलिजेन्स को अवधारणाले समेत अस्वीकृत गरिदिएको छ । खासमा स्कूलको मुख्य काम त उनीहरूसित भएका ज्ञान र प्रतिभाको उजागर हुन दिने हो । कवर गर्ने हो । र त्यसलाई गोडमेल गर्ने नै हो । मानवीय गुण नै हो, आफ्ना राम्रा कुराहरू अरूले तारिफ गरिदिउन् र मन पराइदिउन् भनेर जसले पनि चाहन्छ । अरु एप्रिसिएटिभ इन्क्वाइरी को अवधारणाले त विद्यार्थीको नकारात्मक कुराको चर्चा नै नगर्न र सकारात्मक कुराको मात्र चर्चा र बखान गर्न शिक्षकलाई सल्लाह दिन्छ । हरेक विद्यार्थीको रुचि र क्षमतालाई केन्द्रमा राखेर मात्र पाठ्यक्रमले निर्देशित गरेका अरू विषयवस्तु रणनीतिक तवरले घुसाउन जो शिक्षक सफल हुन्छ, उसले मात्र सबै विद्यार्थीलाई राम्रोसित सिकाउन सक्छ ।

माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरू स्कूले शिक्षा पार भइसकेपछि कुन क्षेत्रमा काम गर्ने वा भविष्यमा के बन्ने भनेर सोचिरहेका हुन्छन् । शिक्षक उनीहरूको सबैभन्दा राम्रो परामर्शदाता पनि हो । यदि विद्यार्थीको प्रतिभा चिन्न सफल हुनसकेको छ भने भविष्यमा कुन क्षेत्रमा लाग्ने भनी उसलाई सही परामर्श दिन सक्छ । उदाहरणका लागि, भाषिक क्षमता भएको विद्यार्थीलाई शिक्षकले भविष्यमा राम्रो भाषाशास्त्री, भाषा शिक्षक, पत्रकार, लेखक बन्न सक्छौं भनेर सही बाटो देखाइदिन सक्छ । त्यस्तै तार्किक गणितीय प्रतिभा

भएकाहरू वैज्ञानिक, इन्जिनियरिङ क्षेत्रमा, अस्तित्वमुखी प्रतिभा भएकाहरू दर्शनको क्षेत्रमा अधि बढ्न सक्छन् भनी शिक्षकले परामर्श दिन सक्छ । त्यसैले पनि विद्यार्थीसित भएको प्रतिभा र क्षमता पहिचान गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ ।

कक्षालाई रोचक बनाउन पनि विद्यार्थीको प्रतिभालाई प्रयोग गर्न सकिन्छ । उदाहरणका लागि, भाषिक क्षमता भएका विद्यार्थीलाई रोचक कथा वा जोकहरू भन्न लगाएर कक्षाको वातावरणलाई रमाइलो बनाउन सकिन्छ । कहिलेकाहीं बाजा बजाउन रुचि राख्ने विद्यार्थीलाई “तिम्रो मन पर्ने धुन बजाउ वा मन पर्ने गीत गाऊ अनि मात्र म मेरो काम शुरू गर्छु” भनेर शिक्षकले हौस्याउँदा विद्यार्थी कसो खुसी नहोला! कक्षा रमाइलो कसो नहोला !

लेख्नुहोस्, पुरस्कार जित्नुहोस् !

शिक्षक मित्रहरू, हरेक केटाकेटीसित भएको प्रतिभा र क्षमता तपाईंले पनि पक्कै पहिचान गर्नुभएको छ । तपाईं चाहिँ कसरी थाहा पाउनुहुन्छ? प्रतिभालाई गोडमेल कसरी गर्नुहुन्छ? प्रतिभा अनुसारको सिकाइ-क्षमता फरक हुने गरेको कतिको अनुभव गर्नुभएको छ? हरेक विद्यार्थीको सिकाइ-क्षमता र रुचि फरक परेपछि कक्षामा सम्बोधन गर्ने गरी के कस्ता शिक्षण रणनीति र क्रियाकलाप ‘डिजाइन’ गर्नुहुन्छ? तपाईंको अनुभवमा, के गर्दा फरक फरक प्रतिभा भएका विद्यार्थीलाई सफल तरिकाले निर्दिष्ट पाठ्यक्रम मुताबिक ज्ञान दिन सकिएला?

आफ्नो अनुभव/विचार लेख्नुहोस् । हामीलाई उत्कृष्ट लागेको लेखाइले रू.६ हजार पुरस्कार प्राप्त गर्नेछ ।

तपाईंको रचना यही जेठ २० गतेभित्र शिक्षक को ठेगानामा आइपुगनुपर्नेछ । -सं.

तपाईं जहाँ हुनुहुन्छ त्यहाँ
तपाईं जहाँ पुग्नुहुन्छ त्यहाँ
अर्थात्

देशभरि

तपाईं हुकले
व्यवसाय गर्नुहोस्

उज्यालो 90 नेटवर्क

Broadcast System

Partner Radio Stations

National Coverage

विहानदेखि रातीसम्म

● ६ बजे कागसकैवल ● ९, १२, ३, ६ र १०:४५ बजे नेपाल खबर ● = बजे नेपाल बर्षा

देशभरिका ९० वटा एकएम
स्टेशनहरूबाट एकसाथ प्रबर्द्धन गर्ने
हामी साभमा छौं ।

सीधा कुरा, प्रष्ट विचार

Communication Corner Pvt. Ltd.
Kupondole, Lalitpur, Tel: 5546277
Fax: 977-1-5549357, E-mail: info@unn.com.np, URL : www.unn.com.np

Ujyaalo 90 Network
Sanepa, Lalitpur, Tel: 5551716

राष्ट्रको सर्वश्रेष्ठ न्यूज च्यानल

एभिन्सुज प्लाजा-११, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं, नेपाल।

पो. ब. नं.: २८०६, टेलिफोन: ९७७-१-४२२७२२२, फ्याक्स: ४२४८८११, टोल फ्रि: १६६००१-२२७२२

ई-मेल: atv@avenues.tv, यूआरएल: www.avenues.tv

नेपाली व्याकरणको नयाँ नियम पदवियोगले निम्त्याएको बिचल्ली

नयाँ नियम अनुसार 'महाकवि' त लेखन पाइने भयो, 'महापुरुष'लाई चाहिँ 'महा पुरुष' लेखनुपर्ने भयो। 'दिदीभिना' जोडिन पाउने भए, 'दिदी भिनाजु'को चाहिँ सम्बन्धविच्छेद हुने भयो। 'पतिपत्नी, जोईपोइ र लोग्नेस्वास्ती'को योग हुने भयो तर बिचरा 'श्रीमान् श्रीमती'ले चाहिँ वियोग खप्नुपर्ने अवस्था आउने भयो। 'फुप् फुपाजु', 'सासू ससुरा' आदि पनि सँगै जोडिएर बस्न नपाउने भए।

‘स’बैको नेपाली, कक्षा-११'ले समस्त पदको पछिल्लो शब्द तीन वा सोभन्दा बढी अक्षरको भएमा पदवियोग गर्ने र दुई अक्षरसम्मको शब्द भए पदयोग गर्ने नियम अधिसारेको यो नियमले तीन बच्चाका आमाबाबुलाई सन्तानबाट छुटाउने र दुई बच्चा भएकालाई चाहिँ सँगसँगै राख्नुपर्ने जस्तो स्थिति पैदा गरिदिएको छ। त्यस्तै, दुवैतिर दुईदुई अक्षरसम्मका शब्द हुँदा समस्तपदको पदयोग हुने अनि एउटा मात्र अक्षर बढी भएमा पदवियोग हुने भन्ने कुराले नेपाली व्याकरणमा समासको औचित्य र आवश्यकता नै छ कि छैन भन्ने विवाद निम्त्याएको छ। पदयोग र पदवियोग भन्नाले डिको जोड्नु र नजोड्नु भन्ने मात्रै बुझिँदैन; यसबाट त ठाउँ खाली छोड्ने कि नछोड्ने भन्ने पनि जनाउँछ। समास नहुन्जेल मुक्त वा स्वतन्त्र रहने पदहरू समास प्रक्रियामा छिर्नेवित्तिकै बढ्न हुन पुग्छन्। बुरुपचाउनेले बाहेक अरु सबैले 'समस्तपदको पदयोग हुन्छ र यही नै बढ्दा हो' भन्ने बुझेका छन्। नयाँ नियम अनुसार 'महाकवि' त लेखन पाइने भयो, 'महापुरुष'लाई चाहिँ 'महा पुरुष' लेख्नुपर्ने भयो। त्यस्तै; पादकमल/चरण कमल, थुकदानी/कलम दानी, आदिकवि/आदि मानव जस्ता शब्द लेख्दा पहिला अक्षर गन्नुपर्ने भयो। यो कुराले शिक्षक-विद्यार्थी दुवैलाई द्विविधामा पारेको छ। अरु रोचक सन्दर्भ हेरौं- 'दिदीभिना' जोडिन पाउने भए, 'दिदी भिनाजु'को चाहिँ सम्बन्धविच्छेद हुने भयो। 'पतिपत्नी, जोईपोइ र लोग्नेस्वास्ती'को योग हुने भयो तर बिचरा 'श्रीमान् श्रीमती'ले चाहिँ वियोग खप्नुपर्ने अवस्था आउने भयो। 'फुप् फुपाजु', 'सासू ससुरा' आदि पनि सँगै जोडिएर बस्न नपाउने भए।

सामान्यतः एउटा पद वा शब्दलाई एकै ठाउँमा योग गरेर लेखिन्छ। तर यता आएर एउटा शब्द वा पदलाई

एउटा डिको दिने परम्परामा पनि प्रश्नचिह्न उभ्याइएको छ। जबकि समास नहुन्जेल शब्दहरू मुक्त वा स्वतन्त्र हुन्छन् र समास भएपछि ती बढ्न हुन पुग्छन्।

१) समस्त पदको योग वा वियोगले तात्पर्यमै पार्न सक्ने

प्रभाव: क) भानिज= दिदी वा बहिनीको छोरो। भाइ= आफूभन्दा उमेरले कान्छो र आफ्नै बाबुको/ बडाबाबुको वा काकाबाबुको छोरो। भानिजभाइ= आफूभन्दा उमेरले कान्छो फुपूको छोरो। ख) मामा= आमाको दाजु अथवा भाइ। ससुरा= पति अथवा पत्नीको बाबु। मामाससुरा= पति वा पत्नीको मामा। ग) 'त्यो राम जानकी मन्दिरमा छ।' 'त्यो रामजानकी मन्दिरमा छ।' यी दुईमध्ये अधिल्लो वाक्यले मन्दिर जानकीको मात्रै हो र त्यहाँ रहने 'राम' हो भन्ने अर्थ बोकेको छ भने पछिल्लो वाक्यले चाहिँ मन्दिर राम र जानकी दुवैको हो र त्यहाँ रहने 'त्यो' अर्थात् कुनै अर्कै व्यक्ति हो भन्ने आशय बहन गरेको छ।

निम्न लिखित वाक्यहरूको अर्थ लगाउँदै जाँदा पनि हामी पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी व्याकरणको परम्परागत नियम सम्झ्न बाध्य हुनेछौं- अ) त्यो नेवार पानीमा नुहाउँछ। आ) त्यो नेवारपानीमा नुहाउँछ। अ) पूजा सामग्री ठीक पाईं गरोस्। आ) पूजासामग्री ठीक पाईं गरोस्। अ) यो घर भँडुवाले विगाऱ्यो। आ) यो घरभँडुवाले विगाऱ्यो। अ) यो कोइला खानीबाट फिकेको हुँ। आ) यो कोइलाखानीबाट फिकेको हुँ। अ) यो पत्थर हृदयले के चिनोस्? आ) यो पत्थरहृदयले के चिनोस्? अ) चिया पसलबाट ल्याऊ। आ) चियापसलबाट ल्याऊ। अ) त्यो बाटुले घरमै बस्छ। अ) त्यो बाटुलेघरमै बस्छ। अ) भाइ बुहारीसँग रिसायो। आ) भाइबुहारीसँग रिसायो।

२) समस्त पदको वियोगले शब्दवर्गमा पार्न सक्ने प्रभाव:

यो घर हो। घर= नाम। त्यो घर बाहिर छ। बाहिर= क्रियायोगी। त्यो घरबाहिर (अव्ययीभाव समास) छ। बाहिर (घरबाहेकको)= नामयोगी। घरबाहिर= क्रियायोगी। स्थानबोधक क्रियायोगी 'माथि, अगाडि, पछाडि' आदि पदले मुक्त रहनुजेल क्रियायोगीको, अव्ययीभाव समास भएर अधिल्लो शब्दको पछाडि रहनुजेल नामयोगीको र अधिल्लो शब्दसमेतको संयुक्त अर्थमा क्रियायोगीको काम गर्दछन्। 'छोराले पढेन। यस कारणले मलाई निदाउन दिएको छैन।' यस= सार्वनामिक विशेषण, कारण= नाम (विशेष्य)। छोराले पढेन यसकारण मलाई निदाउन दिएको छैन। यसकारण (अव्ययीभाव समास)= संयोजक। पूर्वापर सम्बन्धले अर्थ खुलाउँछ भन्ने हो भने 'म भात खान्छु। हरि प्रसाद पनि खान्छन्' बाट के बुझिएला? आशयबोध सकेसम्म शब्दबाटै हुनुपर्छ। त्यसो हुन नसकेमा वाक्यबाट त हुनै पर्छ। अधिल्लो वा पछिल्लो वाक्यको सहयोग लिएर बुझ्न सकिन्छ भन्दै जाने हो भने अनुच्छेद र त्योभन्दा पनि लामो रचना पढिसकेर मात्र अर्थ बुझ्नुपर्ने अवस्था आउन सक्छ।

अतः जतिसुकै अक्षरका भए पनि बढार्थ दिने समस्तपदमा पदयोग गर्ने पर्छ, वियोग गर्दा नेपाली भाषाकै विजोग हुन्छ। विकार नआएको अवस्थामा 'रातो फरिया'जस्तै विशेषण र विशेष्यलाई, विशेषणवत् कार्य गर्न सक्ने 'कृष्ण भतिज/भतिज कृष्ण'जस्तै समानाधिकरण पदहरूलाई, 'जिल्ला शिक्षा समिति'जस्तै पदावलीका रूपमा आउने पदहरूलाई हामी पदवियोग गरेर लेख्न सक्छौं। 'कुन?' भन्ने प्रश्नको उत्तरमा आउने नाम पनि विशेषणस्थानिक हुने हुनाले पदावलीका रूपमा प्रयोग हुने निश्चित कार्यालय, संस्था आदिको नामलाई वियोग पचेको हो। कुन समिति? शिक्षा समिति। कुन शिक्षा समिति? जिल्ला शिक्षा समिति। कुन सरकार? नेपाल सरकार। आदि।

भाइ र भतिजा= भाइभतिजा। यसरी दुई भिन्नभिन्न व्यक्ति वृकाउने अवस्थामा समास नगरी छोड्न पनि सकिन्छ, जस्तै: भाइ र भतिजा आए। तर 'भाइ अथवा भतिजा= 'भाइभतिजा', 'दिदी अथवा बहिनी= 'दिदीबहिनी' जस्ता वैकल्पिक अर्थ दिने समस्त पदको चाहिँ पदयोग गर्नुपर्ने हुन्छ। पदवियोग गरेर लेख्दा भर्खरभर्खर अक्षर चिन्न थालेका पाठकलाई सजिलो हुन सक्छ। त्यही सजिलोका लागि भन्ने निहूँमा अर्थमै बाधा आउने गरी हचुवा निर्णय गरिनु चाहिँ राम्रो हैन। भाषाको आशयलाई नै विरुप पार्ने अधिकार त रुन् कसैलाई पनि हुँदैन।

३) नामयोगीको वियोगले पार्ने प्रभाव: नामयोगी द्वि-अक्षरी जोड्ने र त्रि-अक्षरी वा त्यसभन्दा बढी भए नजोड्ने भन्ने नियमन पनि हचुवामै आएको देखिन्छ। स्थानवाचक क्रियायोगी पनि अव्ययीभाव समास भई अधिल्लो नामिक पदसँग जोडिँदा एकलै चाहिँ नामयोगी र समस्त पद (संयुक्त रूप) चाहिँ क्रियायोगी हुन पुग्छ— क) त्यो (सार्वनामिक विशेषण) घर (नाम) बाहिर (क्रियायोगी) छ। ख) त्यो (सर्वनाम) घरबाहिर (समस्तपद क्रियायोगी) छ। वाक्य 'क'मा 'बाहिर' हुने 'घर' हो भने 'ख' मा 'घरबाहिर' हुने 'त्यो' हो। यस्तै गरी 'टाउको पछाडि छ' यस वाक्यले दिने अर्थ र 'टाउकापछाडि छ' ले

दिने अर्थमा उल्लेख्य भिन्नता हुन्छ। यसर्थ 'माथि, मुनि'को योग हुने र 'अगाडि, पछाडि'को चाहिँ नहुने भन्ने तर्कशास्त्रीहरू एकपल्ट पुनः घोलिनु जरुरी देखिन्छ।

४) विभक्ति र पदवियोगले पार्ने प्रभाव: विभक्ति कार्यात्मक दृष्टिले कारक-निर्धारक हो र प्रत्यय पनि हो। शब्दवर्गीय दृष्टिले नामयोगी हो। नामयोगी अविकारी नै हुनुपर्छ भन्ने परम्परालाई मान्दा 'को, रो, नो'लाई छाडेर बाँकी विभक्ति नामयोगी नै हुन्। 'द्वारा, निमित्त, निमित्त, खातिर, मार्फत' आदि केही नामयोगीहरू विभक्तिको पर्यायका रूपमा प्रयुक्त छन्। विभक्तिभन्दा पछाडि अर्को प्रत्यय जोडिन नसक्ने हुनाले 'तिम्रा लागि' जस्तै गरी 'लागि/निमित्त/निमित्त/खातिर'जस्ता नामयोगीले छुट्टै पछाडि रहेर षष्ठी विभक्तिका पदलाई चतुर्थी विभक्तिको बनाउँछन्। अन्यथा विभक्तिहरू प्रत्ययवत् प्रयुक्त हुन्छन्। प्रत्यय स्वतः बद्ध हुन्छ। क) राम (नाम) आए। रामका (विशेषण) दाइ आए। ख) म (सर्वनाम) आएँ। मेरो (विशेषण) भाइ आयो। ग) आफू (सर्वनाम) बस। आफ्नो (विशेषण) ठाउँमा बस। 'को, रो, नो' विभक्तिप्रत्ययले नाम वा सर्वनामलाई विशेषण बनाउँछन्। घ) पढ्नु (नाम) राम्रो काम हो। पढ्नाले (क्रियायोगी) हित हुन्छ। ङ) यो घर (नाम) हो। यस घरमा (क्रियायोगी) कोही छैनन्। शब्दवर्ग नै परिवर्तन गर्न सक्ने बद्ध प्रत्ययलाई भिन्दै डिकोमा लेख्नुपर्छ भन्नेले तर्क प्रस्तुत गर्न सक्लान्? अङ्ग्रेजीमा विभक्ति नामयोगी शब्दवर्गमा पर्दछ, नामयोगी मुक्त भएर प्रयोग गरिन्छ। उहाँ नामयोगी नामिक पदभन्दा अगाडि आउँछ। अङ्ग्रेजी भाषीको प्रभावमा परेर हिन्दी भाषीले मौलिक विशेषता छोडे रे भन्दैमा हामी पनि त्यही वाटोमा हिँड्नु जरुरी छैन।

५) संयुक्त क्रियाको पदवियोगले पार्ने प्रभाव: क) पानी पर्छ (पर्नु=वर्सिनु)। ख) त्यो केटो मेरो सालो पर्छ (नाता लाग्नु)। ग) तिमिले क्षमायाचना गर्नुपर्छ। पछिल्लो वाक्यमा 'पर्नु' को स्वतन्त्र अर्थ छैन; यसैले यो क्रिया प्रत्ययवत् प्रयोग भएकाले मुख्य क्रियासँग जोडेर लेखिन्छ। संयुक्त क्रियामा सहायक क्रियाहरूले मुक्त (स्वतन्त्र) अर्थ दिन सक्दैनन्। ती क्रियाहरूले त मुख्य क्रियालाई विशिष्ट अर्थ दिने प्रत्यय धर्म मात्र निर्वाह गरेका हुन्छन्। क) म खान्छु। म दिन्छु (प्रदान गर्छु)। ख) म खाई (खाएर) दिन्छु (प्रदान गर्छु)। ग) म खाइदिन्छु (खाएर मन राखिदिन्छु/अरूले नखाए पनि मै खान्छु)। 'ग' वाक्यमा प्रयोग भएको 'दिनु' क्रिया मुख्य क्रियासँग बद्ध छ, अतः यो प्रत्ययधर्मी हो। 'त्यो यहाँ छ' (स्थितिबोधक क्रियापद)। 'त्यो यहाँ बसेको छ' (स्थितिबोधक)। 'त्यो यहाँ बस्दै छ' (स्थितिबोधक)। मुक्त अर्थात् स्वतन्त्र अर्थ दिउन्जेल 'छ' क्रिया हो। 'बस्यो, बस्यो, बसेछ, बस्छ, बस्नेछ' पछिल्ला तीन वटै कालका क्रियापदमा प्रयोग भएको 'छ' प्रत्यय हो, क्रिया होइन। प्रत्ययवत् प्रयोग हुनेलाई योग गरेरै लेख्नुपर्छ, वियोग गर्न पाइँदैन।

नेपाली भाषा र व्याकरणको परम्परा परिवर्तन गर्न कम्मर कसेकाहरूले कुनै परम्परा किन बस्यो होला र परिवर्तन गर्नुपर्नाको तर्कसङ्गत कारण र व्याख्या दिनसक्नु वाञ्छनीय हुन्छ।

POWER OF MUSIC!

When students make a major breakthrough in learning, it is music to a teacher's ears. There is nothing more rewarding for a teacher, than seeing their students smile and laugh while they learn. The same can be said for students. Students who learn in an entertainment manner and creative way, love coming to class. Using music in the classroom is a great way for teachers to achieve success. Oliver Wendall Holmes suggests taking a musical bath once a week, saying that music is "to the soul what water is to the body."

Benefits of using Music

Have you ever heard of anyone who doesn't like music? Some people may not like art, dancing, reading, or movies, but almost everyone loves one kind of music or other. Most people are attracted to different kinds of music. Studies have shown that music...

- improves concentration
- improves memory
- brings a sense of community to a group
- motivates learning
- relaxes people who are overwhelmed or stressed
- makes learning fun
- helps people absorb material

Techniques for Using Music

There are many different ways to use music in the classroom. Some teachers prefer to use background music while others use music lyrics as the

“ Music stabilizes mental, physical and emotional rhythms to attain a state of deep concentration and focus in which large amounts of content information can be processed and learned.”

– Chris Brewer, *Music and Learning*

“Music is the universal language of mankind.”

– Henry Wadsworth Longfellow

basis of a lesson. Music can be used to:

- introduce a new theme or topic (Festivals/colours/feelings)
- break the ice in a class where students don't know each other or are having difficulty communicating
- change the mood (liven things up or calm things down)
- teach and build vocabulary and idioms
- review material (background music improves memory)
- teach proper pronunciation and intonation technique
- teach songs and rhymes about difficult grammar and spelling rules that need to be memorized ("i before e", irregular verbs, phrasal verbs)
- teach reading comprehension
- inspire a class discussion
- teach listening for details and gist

Suggested Activities

Many teachers try using music once in the class, but forget to reinforce it. It might take a few times before you and your class get used to hearing music while learning. If you can commit to using music once a week, you may soon realize the benefits, which will motivate you want to do it more often and in a variety of ways. Here are 10 activities for you to try:

1. Use background music such as classical, Folk music or natural sounds to inspire creativity
2. Teach your national anthem
3. Teach a song that uses slang expressions ("I heard it through the Grape Vine")
4. Teach a song that uses a new tense you have introduced
5. Add variety to your reading comprehension lesson. Students can read lyrics and search for main idea, theme, details.

6. Teach Festival vocabulary through religious hymns
7. Write or choose a classroom theme song
8. Create (or use already prepared lessons) cloze exercises using popular song lyrics
9. Create variations to familiar songs by making them personal for your class members or your lesson
10. Have "musical" contests. Allow students to choose their own songs. A little competition goes a long way in the classroom. Have groups explain the lyrics of their song before or after they perform.

Teaching Kids with Music

Using music with kids has all or some of the benefits mentioned above and even more. Children are natural music lovers. You don't have to convince them that it will help them learn. If you feel uncomfortable singing in front of the class, use a tape or CD player. (Don't expect your students to sing if you don't. Remember, that they don't care about the quality of your singing voice, just like you don't care about theirs.) Here are some suggested activities to use with kids (If you are not familiar with any of the songs mentioned, simply put the titles into an online search):

- **Transition songs:** Teach simple songs that indicate transitions from one activity to another, such as "clean up" songs and "hello/goodbye" songs.
- **Energy boosters:** Teach simple action songs that require kids to stand up and move around. Think of traditional birthday games that use songs, such as pass the parcel (use a classroom mascot or other favourite item instead of a gift) or musical chairs.
- **Animal songs:** Children love learning about animals! Teach animals and animal sounds using repetitive songs like "Old McDonald had a Farm" and "There was an Old Lady who swallowed a fly."
- **Multi-culturalism:** Teach about multi-cultural instruments and learn how to create them in class.
- **Remembering Names:** Help students remember names of their classmates (this helps teachers too) with songs.
- **Alphabet songs:** Use lots of different alphabet songs (not just the traditional ABC) to help kids remember them in English. Chicka Chicka Boom Boom by Bill Martin Jr and John Archambault is a catchy children's book and song.
- **Colours:** Teach various colour songs and

“When the music changes so, so does the dance.”

–African proverb

“Musical nourishment which is rich in vitamins is essential for children.”

– Zoltan Kodaly

rhythms, such as Louis Armstrong's "What a Wonderful World" or Kermit the Frog's "It aint easy being green."

- **Rewards:** Reward hard working kids with "Music Time". Let them make requests for background music that they can listen to while they work on their written exercises.
- **Student teachers:** Encourage kids to teach each other songs from their own language. Turn this into an English lesson by having students translate the meaning.

Tips for Using Music Effectively

- When teaching students a song, it is a good idea to introduce an instrumental version first (If an instrumental version is not available, play the song softly in the background while they are working on something or hum the melody before introducing the lyrics). When students become familiar with the sound of the music first, they will be more likely to understand the words.
- Make a vocabulary list ahead of time. Go over the words once carefully before you introduce the song.
- Expose students to a certain song many days in a row. Within a few days, students will not be able to get the song out of their head!
- Choose interactive songs whenever possible. Adding actions enhances language acquisition and memory.
- Have soft or upbeat music playing before class to encourage a positive atmosphere. Turning the music on is a great way to signal to a large class that it is time to begin. 📖

Adapted from <http://www.englishclub.com/teaching-tips/music-classroom.htm>

A Riddle

Aoccdnrig to rscheearch at Cmabrigde Uinervtisy

Aoccdnrig to a rscheearch at Cmabrigde Uinervtisy, it deosn't mtttaer in waht oredr the lttteers in a wrod are, the olny iprmoetnt tihng is taht the frist and lsat lttter be at the rghit pclae. The rset can be a toatl mses and you can sitll raed it wouthit porbelm. Tihs is bcuseae the huamn mnid deos not raed ervey ltteter by istlef, but the wrod as a wlohe.

- www.didyouknow.org

सबै विषय पास नगरी कक्षा ९ मा जान पाउँदैन

संशोधित शिक्षा नियमावलीको नियम ४१(१ क) मा उल्लेख भए अनुसार विषयगत उत्तीर्ण पद्धति (सब्जेक्ट्सवाइज पास सिस्टम) मा 'जति वटा विषयमा विद्यार्थी उत्तीर्ण हुन्छ, त्यति वटा विषयको मात्र प्रमाणपत्र दिइनेछ' भनी लेखिएको रहेछ। यो व्यवस्था अवलम्बन गर्दा ४, ५ वा ६ विषय मात्र पास गरेको र बाँकी विषयमा फेल भएको विद्यार्थीलाई माथिल्लो कक्षामा भर्ना लिन मिल्छ कि मिल्दैन? यदि मिल्छ भने सबै विषयमा पास हुने र नहुने विद्यार्थीबीच के अन्तर भयो त?

विदुर अधिकारी
हरिसिद्धि मावि, कालिञ्चोक, काभ्रे
मिलन बली
नेरा मावि, डाँडाखाली-२, सुर्खेत

यो प्रावधान कक्षा आठको लागि राखिएको हो। यसको मतलब केही विषयमा अनुत्तीर्ण भए पनि कक्षा नौमा चढाउनुपर्छ भन्ने होइन। अनुत्तीर्ण भएका विषयमा विद्यार्थीले पुनः परीक्षा दिनुपर्छ। सबै विषय उत्तीर्ण नभइकन माथिल्लो कक्षामा भर्ना हुन मिल्दैन। खासमा कक्षा आठपछि विद्यार्थीले कुनै व्यावसायिक तालिम लिन समेत अक्सर पाओस् भन्ने अभिप्रायले 'सब्जेक्ट्सवाइज पास सिस्टम'को अवधारणा ल्याइएको हो।

महाश्रम शर्मा
सहसचिव, शिक्षा मन्त्रालय

पुरानो भत्ता पाउँला ?

म श्री चोक मावि, रामपुरटार, तनहुँमा कार्यरत शिक्षक माधवप्रसाद अधिकारी(स्रोतव्यक्ति)को लियन पदमा सट्टा शिक्षकको रूपमा मिति २०६५/११/१५ मा नियुक्त भएकी थिएँ। अब २०६६/६७

को बजेट वक्तव्य अनुसार वृद्धि भएको तलब र भत्ताबापतको रकम राहत र सट्टा शिक्षकले पनि पाउने भन्ने सुनेकी थिएँ। मैले २०६७ साउनदेखि बढेको तलब/भत्ता पाए पनि २०६६ साउनदेखि २०६७ असार सम्मको वृद्धि भएको तलब/भत्ता भने पाउन सकिनँ। हाल मैले राजिनामा दिइसकेकी छु। अब मैले छुटेको रकम पाउँछु कि पाउँदैन?

सरस्वती लौडारी
चोक-३, तनहुँ

आव २०६६/६७ को नियमित तलब वृद्धेको भर्पाई र बढेको तलब/भत्ता लिन नपाएको मनासिव कारणसहित जिज्ञासा, तनहुँमा सम्पर्क राख्नुहुन अनुरोध छ। तपाईंको काजगात हेरेपछि सो विषयमा आवश्यक प्रक्रिया अधि बढाउन सकिनेछ।

गुरुप्रसाद पौडेल
उपसचिव, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, तनहुँ

एम.एड. को मान्यता पाइन्छ ?

सक्षमतामा आधारित माध्यमिक तहको दशमहिने तालिम पूरा गरेका शिक्षकले शिक्षा नियमावलीको नियम ८६ अनुसारको शिक्षक छनोट समितिमा रहेर काम गर्न मिल्छ कि मिल्दैन? सो तालिम पूरा गरी र कुनै विषयमा एम.ए. उत्तीर्ण गरेकालाई एम.एड. सरहको मान्यता दिइन्छ कि दिइँदैन? यदि दिइँदैन भने एम.एड. सरह मान्यता पाउन के गर्नुपर्ला?

रमेश अवस्थी
रामेछाप

शिक्षाशास्त्रमा स्नातकोत्तर गरेकाले माध्यमिक र स्नातक उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिले अन्य तहको शिक्षक छनोटका लागि 'शिक्षक छनोट समिति'मा सदस्य बन्न पाउने प्रस्ट व्यवस्था नियमावलीमा छ। अतः छनोट समितिमा बस्ने व्यक्ति तालिमप्राप्त मात्रै भएर पुग्दैन, शिक्षाशास्त्र नै पढेको हुनुपर्छ।

विदुरराज गिरी
उपसचिव, शिक्षा मन्त्रालय

माध्यमिक तहको दसमहिने तालिम लिई एम.ए. उत्तीर्ण गर्दैमा एम.एड.

सरहको मान्यता दिन मिल्दैन। एम.एड. सरहको मान्यता दिनेगरी एकवर्षे शिक्षक तयारी कोर्स बनाउनका लागि त्रिवि, शिक्षाशास्त्र सञ्जयसँग छलफल चलिरहेको छ।

खगेन्द्रप्रसाद नेपाल
शाखा अधिकृत, शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र

बी.एड. पढ्न पाइएला ?

मैले उमाशि परिषद्द्वारा गत वर्ष सञ्चालित कक्षा १२ को विशेष परीक्षा उत्तीर्ण गरेको छु। तर, यसको लब्धाङ्कपत्र हालसम्म पनि पाइएको छैन। साथै मैले अब बी.एड. तहमा भर्ना पाउँछु कि पाउँदैन?

कविराम बिसी
बुद्ध निमावि, सिलपानी-८, अर्घाखाँची

लब्धाङ्कपत्र त हामीले पठाइसकेका छौं। यदि तपाईंले ट्रान्सक्रिप्ट पाउनुभएको छैन भने उमाशि परिषद्मा आवेदन दिएर लिन सक्नुहुन्छ।

नारायणप्रसाद कोइराला
प्रवक्ता, उमाशि परिषद्

विशेष शिक्षामार्फत कक्षा १२ उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिलाई त्रिवि, शिक्षाशास्त्र सञ्जयले बी.एड.मा भर्ना लिन सक्दैन।

प्रा.डा. प्रकाशमान श्रेष्ठ
डीन, शिक्षाशास्त्र सञ्जय, त्रिवि

बिरामी बिदाको रकम पाइन्छ

अस्थायी दरबन्दीमा काम गरेको अवधिको सञ्चित बिरामी बिदाको रकम उपलब्ध हुन्छ कि हुँदैन? यदि नहुने भए उक्त बिरामी बिदा अहिले समय अनुकूल मिलाएर उपभोग गर्न पाइन्छ कि पाइँदैन?

सवित्री डोटेल
महामाया निमावि, जिलिङ-८, नुवाकोट

शिक्षा नियमावली अनुसार, शिक्षकले वर्षमा १२ दिन बिरामी बिदा पाउँछन्। सेवाबाट अवकाश पाएपछि अस्थायी शिक्षकले पनि सञ्चित बिदाको रकम पाउँछन्। शिक्षक किताबखानाबाट सञ्चित बिदाको रकम निकासो दिने व्यवस्था गरिएको छ।

विदुरराज गिरी
उपसचिव, शिक्षा मन्त्रालय

तलब समायोजनमा होस्

२०६२ साल साउन १ देखि हालसम्म सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको तलबमानमा प्रा.शि. द्वितीय श्रेणी र नि.मा.शि. तृतीय श्रेणीका शिक्षकहरू, त्यस्तै, प्रा.शि. प्रथम श्रेणी, नि.मा.शि. द्वितीय र मा.शि. तृतीय श्रेणीका शिक्षकहरूको समानस्तर कायम भई तलबमान समेत समान रहे जस्तै नि.मा.शि. प्रथम श्रेणी र मा.शि. द्वितीय श्रेणीको पनि समानस्तर कायम भई तलब तथा अन्य सुविधा समेत बराबर हुनुपर्ने होइन र? यस सम्बन्धमा २०६३ साल पुस महिनामा शिक्षा विभाग हुँदै शिक्षा मन्त्रालयसम्म निमाशि प्रथम श्रेणीमा कार्यरत मसहित १३ जना शिक्षकको संयुक्त निवेदनको आधारमा फाइल अगाडि बढेको अवस्थामा हालसम्म कुनै जानकारी आएको छैन। के हाम्रो तलब मा.शि. द्वितीय श्रेणीसँग बराबर गरिदैन?

गणेशप्रसाद शर्मा

शिक्षक (नि.मा.शि. प्रथम श्रेणी)
नवयुग माध्यमिक विद्यालय, जैशिवेवल,
काठमाडौं

एसएसआरपीले आधारभूत र माध्यमिक तहमा चार किसिमका पेशागत चरणको परिकल्पना गरेको छ- प्रारम्भिक, अनुभवी, दक्ष र विशेषज्ञ। एसएसआरपीले कानुनी रूप पाइसकेपछि यिनै चार चरणमा शिक्षकको पेशागत विकास गरिनेछ र त्यही अनुरूप शिक्षकको तलबमान निर्धारण हुनेछ। त्यसैले हाललाई नि.मा.शि. प्रथम र मा.शि. द्वितीय श्रेणीबीच तलब समायोजनको कुनै प्रक्रिया अघि बढाइएको छैन।

डिल्लीराम रिमाल
निर्देशक, शिक्षा विभाग

अनुमति चाहिँदैन

कुनै स्कूलमा निजी स्रोतको शिक्षक नियुक्ति गर्नका लागि जिल्ला शिक्षा कार्यालयको अनुमति चाहिँदछ कि चाहिँदैन?

मनोज खतिवडा
बराहपोखरी-२, खोटाड

निजी स्रोतका शिक्षक नियुक्तिका लागि जिल्ला शिक्षा कार्यालयको अनुमति चाहिँदैन। विद्यालय व्यवस्थापन समितिले विज्ञापन र प्रतिस्पर्धा गराएर नियुक्त गर्न सक्छन्।

पदमसिंह विष्ट
शाखा अधिकृत, शिक्षा विभाग

माध्यमिकमै पाइन्छ

एसएसआरपीको संरचना अनुसार माध्यमिक तहको शिक्षक हुनका लागि स्नातकोत्तर र आधारभूत तहको लागि प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण हुने व्यवस्था छ। त्यसो भए स्नातक तह उत्तीर्ण गरी माध्यमिक तहको अनुमतिपत्र पाएका व्यक्तिले कुन तहमा आवेदन दिन पाउँछन् त?

हेमचन्द्र अधिकारी
भारती उमावि, हात्तीखर्क-६, धनकुटा

एसएसआरपी अनुरूप आधारभूत र माध्यमिक तहको संरचनाले कानुनी रूप पाइनसकेको हुँदा आउँदो खुला प्रतियोगितामा प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक तहकै लागि विज्ञापन हुनेछ। जस अनुसार, बी.एड. उत्तीर्ण गरी माध्यमिक तहको अनुमतिपत्र पाएका व्यक्तिले माध्यमिक तहमै आवेदन दिन सक्नेछन्।

उदयरज सोती
अध्यक्ष, शिक्षक सेवा आयोग

फिर्ता हुनुपर्छ

प्राथमिक तहमा स्थायी नियुक्ति पाई माध्यमिक तहको अस्थायी दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक प्राथमिक द्वितीय श्रेणीमा बढुवा भएपछि आफ्नो पूर्ववत् प्राथमिक दरबन्दीमा फिर्ता हुनुपर्छ कि पर्दैन?

रमेश मगर
जालपा निमावि, न्याङथुपु, भोजपुर

शिक्षा मन्त्रालयले २०५८ सालदेखि तल्लो तहको स्थायी पद लियनमा राखेर अस्थायी बढुवा गर्न पाउने व्यवस्था खारेज गरिसकेको छ। त्यसैले प्राथमिक तृतीय श्रेणीको पद लियनमा राखेर माध्यमिक तृतीय श्रेणीको अस्थायी पदमा कार्यरत शिक्षक पनि पूर्ववत् स्थायी पदमै फर्कनुपर्छ।

कमलप्रसाद कर्माचार्य
उपसचिव, शिक्षा मन्त्रालय

रेडियो सगरमाथा

१०२.४ MHz

नेपाली रेडियो, नेपाली आवाज

शब्द खेल-३२

१		२		३		४		५	
				६					
७	८					९			१०
				११		१२			
१३								१४	
		१५		१६					
१७	१८					१९			२०
				२१					
२२						२३			

नाम: _____

ठेगाना: _____

तेर्सो

- २) चोखोनितोका निम्ति खाइने गाईको मृत
- ४) समुद्र/जलधि
- ६) धनकी देवी
- ७) यो पनि छन्द कविताकै एक प्रकार हो
- ९) कुनै काम-कुरामा अरुलाई दिइने आड-भरोसा
- ११) काम गर्दा, हिँड्दा वा सोच्दा कुनै बाधा उत्पन्न हुन गई हुने भ्रम
- १३) लिनुपर्ने रकम छोड्ने काम/मिनाहा/छुट
- १४) अपर्याप्त/न्यूनता/घटी
- १५) हिसापूर्ण घटना/हूलदङ्गा/मारपिट
- १७) बग्गी घोडा आदि हाँकेने व्यक्ति/सारथि
- १९) शिख धर्मका प्रवर्तक गुरु
- २१) नोक्सान/खति
- २२) ऋतुराज
- २३) नफक्रेको फूल/कोपिला

ठाडो

- १) विशेष परिस्थितिबाट मिलेको अवसर/भवितव्य
- २) धूलोमैलो घामको प्रखर किरण आदिबाट जोगिन लगाइने कालो, नीलो आदि रङको चश्मा
- ३) भोक, तिर्खा आदिबाट हुने व्याकुलता/छटपटी
- ५) भगवान विष्णुको वाहन
- ८) उत्तर
- १०) उच्च पदका व्यक्तिलाई तोप पड्काएर गरिने सम्मान
- ११) कहिल्यै नमर्ने
- १२) सहयोग/सहायता
- १३) मान्छे/मानव
- १४) काँच्ने वा थरथराउने काम
- १५) रोक/रोकावट/प्रतिबन्ध
- १६) दर्शनशास्त्रको मर्मज्ञ/तत्वज्ञ
- १८) मरेका मान्छेका नाउंमा रहेको चल-अचल सम्पत्ति उपभोग गर्न पाउने व्यक्ति
- १९) जनसमुदायलाई नेतृत्व प्रदान गर्ने स्त्री/नायककी पत्नी
- २०) जग्गाधनीकै नगदी र जिन्सी कर्जा लिएर सपरिवार अर्काको जग्गा कमाउने किसान

निर्वाचन आयोग, नेपाल
ELECTION COMMISSION, NEPAL

निर्वाचन आयोगको सूचना

सम्पूर्ण नेपाली नागरिकहरूको फोटोसहितको मतदाता नामावली संकलन गर्न निर्वाचन आयोगबाट संकलक र दर्ता कर्मचारीहरू गाविसहरूमा आइरहेका छन् । उनीहरूलाई आफ्नो फोटो, औंला छाप र विवरण दिई मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गरी मतदानको अधिकार सुरक्षित गर्न सबै नेपाली नागरिकहरूमा निर्वाचन आयोग हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

नगरपालिका र गाविसहरूका दर्ता स्थलमा आफ्नो विवरण दर्ता गराउन छुट भएका मतदाताहरूको विवरण सम्बन्धित जिल्ला निर्वाचन कार्यालयमा दर्ता गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । दर्ता गर्न छुट्नुभएका नेपाली नागरिकहरूले आफ्नो जिल्लाको जिल्ला निर्वाचन कार्यालयमा गई विवरण दर्ता गराउनुहुन पनि निर्वाचन आयोग हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

निर्वाचन आयोग

क्षमा याचना

शिक्षक को गताङ्ग (वैशाख २०६८) को शब्दखेलमा असावधानीवश अघिल्लो अङ्क (चैत २०६७) कै 'समस्या' दोहोरिन गएको ले 'शब्दखेल-३१' रद्द गरिएको छ । यसबाट पाठक वर्गमा पर्न गएको असुविधाप्रति क्षमा प्रार्थी छौं । -सं.

नियम: शब्दखेल, अन्ताक्षरी,

सुडोकु र सामान्यज्ञान को सही समाधान पठाउनुहुने पाठकमध्ये गोलाप्रथाबाट छानिएका एक/एक जना विजेतालाई एक वर्षसम्म शिक्षक मासिक निःशुल्क (हुलाक खर्चसहित) उपलब्ध गराइनेछ ।

यस अंकका प्रश्नको जवाफ/समाधान २० असार २०६८ सम्ममा शिक्षक मासिकको कार्यालयमा आइपुग्नुपर्नेछ ।

जवाफ पठाउने ठेगाना: शिक्षक मासिक, मच्छिन्द्र मार्ग, जावलाखेल, पो.ब.नं. ३९१, ललितपुर ।

सुडोकु-३२

२				५				७
		४				८		
१	३						६	९
			१		५			
५	४			२			७	३
			७		८			
९	६						२	८
		३				९		
४				६				५

नाम: _____

ठेगाना: _____

सुडोकु-३० को समाधान

९	६	२	८	१	३	५	७	४
७	५	४	६	९	२	८	१	३
१	८	३	४	५	७	६	२	९
३	१	६	७	२	८	९	४	५
२	७	८	९	४	५	३	६	१
५	४	९	३	६	१	७	८	२
४	९	१	५	७	६	२	३	८
८	२	७	१	३	९	४	५	६
६	३	५	२	८	४	१	९	७

सामान्यज्ञान-३२

- कोशी र जनकपुर अञ्चलको क्षेत्रफल समान (९,६६९ वर्ग कि.मि.) छ । त्यस्तै समान क्षेत्रफल भएका दुई जिल्ला पहिल्याएर तिनको क्षेत्रफल लेख्नुहोस् ।
- कुन ग्यासले ओजोन तहमा सबैभन्दा बढी क्षति पुऱ्याउने विश्वास गरिएको छ ?
- 'ज' आफैमा स्वतन्त्र वर्ण होइन । अब भन्नुस् यो कुन-कुन दुई वर्ण मिलेर बनेको हो र शब्दकोशमा कुन अक्षर अन्तर्गत खोज्ने ?
- सबैभन्दा बढी अक्सिजन पैदा गर्ने रुख कुन हो ?
- हालसम्म नोबेल पुरस्कार पाएका ८१७ व्यक्तिमध्ये सबैभन्दा कम उमेरमै सो पुरस्कार पाउने व्यक्ति को थिए ? उमेर र विषय/क्षेत्रसहित लेख्नुहोस् ।

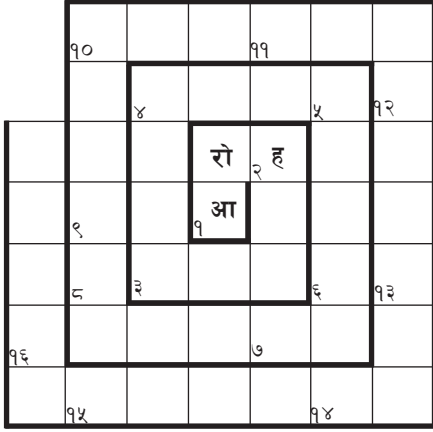
सामान्यज्ञान-३० को सही उत्तर

- अन्तरिक्षमा पुग्ने पहिलो महिला नागरिक तत्कालीन सोभियत संघकी भ्यालेन्टिना तेरेस्कोभा हुन् । उनी १६ जून १९६३ मा अन्तरिक्षमा पुगेकी थिइन् ।
- नेपाल सरकारले २६ स्तनधारी जन्तु, ९ पक्षी र तीन वटा घस्रने जन्तुलाई संरक्षित वन्यजन्तुको सूचीमा राखेको छ । ती घस्रने सूचीमा परेका जन्तुहरू हुन्— अजिङ्गर, घडियाल गोही र सुन गोहोरो ।
- ¥ ले जापानी मुद्रा येन; र £ ले बेलायतको मुद्रा पाउण्ड स्टर्लिंगलाई जनाए जस्तै भारतको मुद्रालाई जनाउने संकेत यिन्ह हो— ₹
- टेस्ट क्रिकेट सन् १८७७ देखि शुरु भएको हो । क्रिकेटको विश्वकप चाहिँ सन् १९७५ (बेलायत) देखि शुरु भयो । वेस्टइण्डिज पहिलो विश्वकप विजेता हो ।
- अविवाहित महिलालाई Spinster भनिन्छ । साथै; Maid, Maiden र Bachelorette ले समेत अविवाहित महिलालाई जनाउँछ ।

अन्ताक्षरी-३२

नाम: _____

ठेगाना: _____

- १) चढ़ने वा उक्लने काम (३)
- २) लेनदेनको हिसाब हेर्ने काम/हिसाब-किताब (५)
- ३) सबैद्वारा निन्दा गरिएको/कुख्यात (४)
- ४) शङ्कर/शिव (४)
- ५) यताउति/सबैतिर (४)
- ६) झोकी/क्रोधी/जङ्ग्याहा (३)
- ७) आफ्नो इच्छानुसार काम गर्न पाउने स्थिति/दलीमली (६)
- ८) काममा एकाग्र भई लागेको/कुनै अर्को वस्तुमा अभेद गरी मिलेको (२)
- ९) कसैले नहुने कुनै काम-कुरा गरेमा आइन्दा यसो नगर्नु भनी दिइने चेतावनी (४)
- १०) कुनै काम गर्न तयार हुने गुण वा स्थिति (४)
- ११) निरङ्कुश वा स्वेच्छाचारी शासक (४)
- १२) पुराणअनुसार समुद्र-मन्थन गर्दा निस्केको कडा विष
- १३) एकपछि अर्कोको सिलसिला नटुटीकन/निरन्तर (४)
- १४) एक शीर्षक अन्तर्गत निकास भएकै रकमलाई अर्को शीर्षकमा सार्ने काम/रकमको उल्टापल्टी (५)
- १५) बढ़ता ढाँचा/फुर्ती/धाक (३)
- १६) राम्ररी फाप्ने वा सप्रने काम/काम गर्दा बढी लाभप्रद हुने स्थिति (४)

शब्दखेल-३० को सही उत्तर

तेस्रो: १) अखाद्य ४) चकला ६) बिमाख ८) उन्नति १०) हताहत १२) लामघारे १४) बानी १५) जाल १७) अकल्पित १९) जागरुक २१) कपाल २३) लगाम २५) खाडल २६) वकिल
 टाडो: २) खाद्यान्न ३) रमा ५) कलह ७) खहरे ८) उखु ९) तिलानी ११) तक्मा १३) घातक १५) जातक १६) खाजा १७) अकल १८) झ्याल २०) गरुड २२) पातकी २४) गाह्रो ।

अन्ताक्षरी-३० को सही उत्तर

१) तरुनो २) नोकसान ३) नगदानगदी ४) दीक्षान्त समारोह ५) हतोत्साह ६) हरिलड्डक ७) कनिका ८) काटाकाट ९) टक्कर १०) रकम ११) मथिङ्गल १२) लडाका १३) काउकुती १४) तीखो १५) खोकिलो १६) लोलुप १७) परोक्ष

पुरस्कार विजेता र सही समाधान पठाउने

शब्दखेल-३०: सही समाधान पठाउने सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: टंक ब श्रेष्ठ, जनता उमावि, कोलन्जोर, रामपुर-२, रामेछाप

सही समाधान पठाउने अन्य सहभागी

- हेमराज पौडेल, लक्ष्मीनारायण निमावि, अमलाचौर-९, बाग्लुङ
- गोविन्द प्र. आचार्य, जनकल्याण उमावि, पालुङ, मकवानपुर
- रमेश शर्मा, राजकुलेश्वर आधारभूत विद्यालय, दोलखा
- लीलाधर जोशी, मालिकार्जुन मावि, तेलीगाउँ-६, दार्चुला
- शान्तिराम पौडेल, खुँगा मावि, एकतिन-८, पाँचथर
- बलराम चौलागाई, मण्डलदेवी प्रावि, माण्डु-१, मकवानपुर
- हरिनारायण खतिवडा, शारदा सं. मावि, रामेछाप-३, रामेछाप
- अरुणा खतिवडा, कान्तिपुर शिक्षा एकेडेमी, बुधवारे-७, झापा
- युक्त ब. भण्डारी, महेन्द्र प्रावि, मलम्पार-८, म्याग्दी
- कमलादेवी राजभण्डारी, ऐसेलुखर्क-३, खोटाङ
- रामकुमार श्रेष्ठ, भीमेश्वर निमावि, रामेछाप-५, रामेछाप
- हेमचन्द्र अधिकारी, भारती उमावि, हात्तीखर्क-६, धनकुटा
- शिव ब. रायमाझी, गणेश मावि, भिम्खोरी-८, काभ्रे
- लाल ब. सम्बाहाम्फे, अमृत प्रावि, यासोक, पाँचथर
- विष्णु प्र. सुवेदी, हिमाल मावि, देउराली-४, पर्वत
- सुशीला खतिवडा, शीतला मावि, खाल्ले, खोटाङ
- दीनानाथ दुलाल, जनता उमावि, रामपुर-२, रामेछाप
- पदम प्र. न्यौपाने, सेतीदेवी निमावि, सिँघुटार-३, रामेछाप
- गोविन्द प्र. ढुङ्गाना, मर्हाँकाल निमावि, दूलोपर्सल-१, काभ्रे
- कमल सुब्बा, कुरुले तेनुपा-५, धनकुटा
- निर्मला श्रेष्ठ, भानुमोरङ प्रावि, विराटनगर, मोरङ
- सविन दाहाल, दिक्तेल इ.बो. उमावि, दिक्तेल, खोटाङ
- सरिता खड्का, वेष्ट प्वाइन्ट इ.बो.स्कूल, झलारी-७, कञ्चनपुर
- हेमराज अर्याल, नलाङ मावि, नलाङ, धादिङ
- पल्लवराज जोशी, गोकुलेश्वर ब. क्या., दार्चुला

- मनमोहन सुन्दर श्रेष्ठ, दुर्गा मावि, चन्द्रनिगाहपुर-१, रौतहट
- रामचन्द्र अधिकारी/सरोज अधिकारी, जलकन्या निमावि, बैरनी-६, धादिङ
- शिव प्र. अधिकारी, सरस्वती प्रावि, मकवानपुर
- धरणी प्र. बराल, जनता रा. निमावि, गोदार-१, धनुषा
- नारायण प्र. नेपाल, जुगल प्रावि, बतासे-४, सिन्धुपाल्चोक
- रामकुमार श्रेष्ठ, भीमेश्वर निमावि, रामेछाप-५, रामेछाप
- मीनकुमार दाहाल, खार्मी-५, खोटाङ
- माधव प्र. भट्टराई, राज.उमावि, भ्रमरपुर, महोत्तरी
- कमल प्र. फ्याल, नेत्रकाली उमावि, आँपडाँडा, सिन्धुली
- काशीनाथ तिमसिना, खुँगा मावि, एकतिन, पाँचथर
- विमल प्र. देवकोटा, जनज्योति उमावि, लालबन्दी, सर्लाही
- मीन प्र. बराल, प्रभात उमावि, रानीबास, सिन्धुली
- मीतू डल्लाकोटी, निमावि बजरहड्डी, वीरेन्द्रनगर-४, चितवन
- गंगा मुसाल, नुवाकोट मावि, चिदिचौर, अर्घाखाँची
- जनार्दन धिमिरे, भगवती मावि, नुवाकोट-५, अर्घाखाँची
- रामचन्द्र दुवाडी, तनहुँ महेन्द्रोदय मावि, राम्जाकोट-५, तनहुँ
- राजेन्द्र अर्याल, सिद्धेश्वर उमावि, नलाङ, धादिङ
- नूतन कु. पराजुली, महेन्द्रोदय मावि, बोया-४, भोजपुर
- रामगोपाल यादव, सोद.उमावि, श्रीपुर-३, महोत्तरी

अन्ताक्षरी-३०: सही समाधान पठाउने सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: धनश्याम डल्लाकोटी, पाँगा, कीर्तिपुर, काठमाडौं

सही समाधान पठाउने अन्य सहभागी

- वैदेहीशरण यादव, उमावि बसबिडी, वसन्तपुर-३, महोत्तरी
- निर्मला श्रेष्ठ, भानुमोरङ प्रावि, विराटनगर-१३, मोरङ
- रामचन्द्र/गोविन्दप्रसाद अधिकारी, जनकन्या मावि, बैरनी-६, धादिङ

- विनोदप्रसाद यादव, मावि निगौला, महोत्तरी
- माधव प्र. भट्टराई, रामदेव जनता उमावि, भ्रमरपुरा, महोत्तरी
- गणेशकुमार ओली, सरस्वती मावि, सुर्खेत
- निसान सापकोटा, छतिवन-५, गोठखोला, मकवानपुर
- मीनकुमार दाहाल, खार्मी-५, खोटाङ
- नारायण प्र. नेपाल, जुगल प्रावि, बतासे-४, सिन्धुपाल्चोक
- सविन दाहाल, दिक्तेल इड्लिस उमावि, दिक्तेल
- मीतू डल्लाकोटी, निमावि बजरहड्डी, वीरेन्द्रनगर-४, चितवन
- लालबहादुर सम्बाहाम्फे, अमृत प्रावि, यासोक, पाँचथर
- ध्रुवधन कुलुङ, बालेश्वर मावि, केरुङ, सोलुखुम्बु
- यसोदा खनाल, वीरेन्द्र न.पा.-७, सुर्खेत
- सुमधुर खनाल, आमलेश्वर प्रावि, बैरनी-९, धादिङ
- जनार्दन धिमिरे, भगवती मावि, नुवाकोट-५, अर्घाखाँची
- राम प्र. शर्मा (पौडेल), बालजागृति प्रावि, बगुवाखोला, म्याग्दी
- परमल महर/पल्लवराज जोशी, गोकुलेश्वर ब.क्या., गोकुलेश्वर, दार्चुला
- गंगा भुसाल, नुवाकोट मावि, चिदिचौर, अर्घाखाँची
- भगवती अधिकारी, राम्फे प्रावि, बुकोट, गोरखा
- तीर्थिकुमारी राजभण्डारी, ऐसेलुखर्क-३, खोटाङ
- देवनायण चौधरी, थानपोखरी उमावि, ज्यामिरेझोर, उदयपुर
- गुप्तबहादुर भण्डारी, महेन्द्र प्रावि, मलम्पार-७, म्याग्दी
- कमलादेवी कार्की, थानपोखरी उमावि, ज्यामिरेझोर, उदयपुर
- उद्धव आचार्य, झकेश्वरी मावि, पालुङ-१, मकवानपुर
- गोविन्द प्र. ढुङ्गाना, मर्हाँकाल निमावि, दूलोपर्सल-१, काभ्रे
- हेमराज पौडेल, लक्ष्मीनारायण निमावि, अमलाचौर-९, बाग्लुङ
- चन्द्रप्रकाश वली, धारापानी-४, डोब, सुर्खेत
- अशिका पौड्याल, वीरेन्द्रनगर न.पा.-८, सुर्खेत
- लीलाधर जोशी, मालिकार्जुन मावि, रिठा चौपाता-६, दार्चुला
- कमल सुब्बा, कुरुले तेनुपा-५, धनकुटा

- नेत्र ब. के.सी., जनकल्याण उमावि, चिती, लमजुड
- अरुणा खतिवडा, कान्तिपुर शिक्षा एकेडेमी, बुधवारे-७, झापा
- गोविन्द प्र. आचार्य, जनकल्याण उमावि, पालुङ, मकवानपुर
- हेमचन्द्र अधिकारी, भारती उमावि, हात्तीखर्क-६, धनकुटा
- हरिनारायण खतिवडा, शारदा सं. मावि, रामेछाप-३, रामेछाप
- रामकुमार श्रेष्ठ, भीमेश्वर निमावि, रामेछाप-५, रामेछाप
- राजेन्द्र अर्याल, सिद्धेश्वर उमावि, नलाङ, धादिङ
- विष्णु धिताल, भानु मावि, मकवानपुरगढी-६, मकवानपुर
- हेमराज अर्याल, नलाङ मावि, नलाङ-८, धादिङ
- कमानसिंह खनाल, भगवती निमावि, ओवरी-७, बाँके
- कमला कार्की, शारदा उमावि, झ्याउपोखरी, भोजपुर
- माधव प्र. झवाली, संस्कृत तथा साधारण मावि, रिडी, गुल्मी
- रामगोपाल यादव, सोद.उमावि, श्रीपुर-३, महोत्तरी

सुडोकु-३०: सही समाधान पठाउने सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: कृष्णहरि थापा, चन्द्रावती उमावि, लेखानी-५, उदयपुर

- सही समाधान पठाउने अन्य सहभागी**
- कमलप्रसाद फुयाल, नेत्रकाली उमावि, आँपझोडा, सिन्धुली
 - फाल्गुना दाहाल, नवदुर्गा प्रावि, धनगढी न.पा.-१२, कैलाली
 - कामेश्वर मण्डल, भुमेश्वर उमावि, विर्ता देउराली-१, काभ्रे
 - पदमप्रसाद न्यौपाने, सेतीदेवी निमावि, साँघुटार-३, रामेछाप
 - कपिलबहादुर गाहा, आलमदेवी-८, स्याङ्जा
 - ध्रुव पन्थी, प.अमुवा-१, रूपन्देही
 - विष्णु धिताल, भानु मावि, मकवानपुरगढी-६, मकवानपुर
 - हेमप्रसाद भट्टराई, भानु निमावि, रतनपुर-४, सिन्धुली
 - हर्क ब. थापा मगर, तितौरी मावि, पालाकोट-७, बाग्लुङ
 - हेमचन्द्र अधिकारी, भारती उमावि, हात्तीखर्क-६, धनकुटा
 - प्रेमबहादुर श्रेष्ठ, कालिकादेवी निमावि, प्रीति-२, रामेछाप
 - देवचन्द्र श्रेष्ठ, ७१ क, बैकमार्ग, बागबजार, काठमाडौं
 - रामकुमार श्रेष्ठ, भीमेश्वर निमावि, रामेछाप-५, रामेछाप
 - धनन्जय श्रेष्ठ, चन्द्रावती उमावि, लेखानी-५, उदयपुर
 - हरिनारायण खतिवडा, शारदा सं.मावि, रामेछाप-३, रामेछाप
 - दलबहादुर यस्माली, मैदी-९, छापथोक, धादिङ
 - लालवीर रेग्मी/रेखा शर्मा, महेन्द्र मावि, जिमाली, सल्यान
 - तुल ब. पुन, भुकुटी प्रावि, भलाका, राङ्सी, रोल्पा
 - नेत्रबहादुर के.सी., जनकल्याण उमावि, चिती, लमजुड

- लाल ब. डि.सी., सरस्वती मावि, सिमघाट-८, सुर्खेत
- ओपसिंह कुँवर, भगवती निमावि, ओवरी-७, बाँके
- अरुणा खतिवडा, कान्तिपुर शिक्षा एकेडेमी, बुधवारे-७, झापा
- शम्भु ब. आलेमगर, नीलकण्ठेश्वर मावि, कठजोर-७, रामेछाप
- निर्मला खत्री, कोषिया बालविकास केन्द्र, वैजनाथ नमुना उमावि, कञ्चनपुर
- रुद्र ब. श्रेष्ठ, पाँचकन्या प्रावि, कदमबास-७, सिन्धुपाल्कोट
- रामबाबु प्र. चौरसिया, रामवरण साह पन्नालाल मावि, वीरगञ्ज, पर्सा
- बालकृष्ण श्रेष्ठ, सेतीदेवी प्रावि, बेनी-१, सोलुखुम्बु
- चन्द्र पहाडी, दुधौली-९, सिन्धुली
- कमल सुब्बा, कुरुले तेनुपा-५, धनकुटा
- प्रदिप बस्नेत, गोल्मादेवी मावि, कदमबास-३, सिन्धुपाल्कोट
- पशुपति कु. झा, राष्ट्रिय मावि, पिपराडी-६, महोत्तरी
- माधव अधिकारी, जनहित उमावि, खनालथोक, काभ्रे
- लीलाधर जोशी, मालिकाजुन मावि, रिठाचौपाता-६, दार्चुला
- अश्विका पौड्याल, वीरेन्द्रनगर न.पा.-८, सुर्खेत
- ज्ञानु चौलागाईं, काउछे-१४, सिन्धुली
- हिरा सिंह बोहरा, महेन्द्राश्वर निमावि, बर्छेन-६, डोटी
- चन्द्रप्रकाश वली, धारापानी-४, डोब, सुर्खेत
- इन्दिरा पराजुली, दाचा मावि, डराउने पोखरी, काभ्रे
- हेमराज पौडेल, लक्ष्मीनारायण निमावि, अमलाचौर-९, बाग्लुङ
- नारायण के.सी., मंगलादेवी मावि, मार्पाक-७, धादिङ
- गुप्त ब. भण्डारी, महेन्द्र प्रावि, मलम्पार-७, म्याग्दी
- हेमन्त प्र. खतिवडा, पद्मासना निमावि, सेरा, अछाम
- कमलादेवी कार्की, थानपोखरी उमावि, ज्यामिरेझोर, उदयपुर
- गोविन्द प्र. ढुङ्गाना, हर्षिकाल निमावि, तूलीपसल-१, काभ्रे
- सानुमैया (जानुका) श्रेष्ठ, भीमेश्वर-१, सिन्धुली
- तेजनारायण चौधरी, थानपोखरी उमावि, ज्यामिरेझोर, उदयपुर
- रमेश शर्मा, राजकुलेश्वर आधारभूत विद्यालय, दोलखा
- अशोक कु. थिङ, भुमेश्वर निमावि, मझुवा-४, सिन्धुली
- लीला प्र. शर्मा (पौडेल), भीम मावि, अमरापुरी-७, म्याग्दी
- पल्लवराज जोशी, रिठाचौपाता-८, दार्चुला
- ओमप्रकाश श्रेष्ठ, राम्चे प्रावि, बुँकोट-६, गोरखा
- गंगा भुसाल, नुवाकोट मावि, चिदीचौर, अर्घाखाँची
- यशोदा खनाल, वीरेन्द्रनगर न.पा.-७, सुर्खेत
- रामप्रसाद शर्मा (पौडेल), बालजागृति प्रावि, म्याग्दी
- जनार्दन धिमिरे, भगवती मावि, नुवाकोट-५, अर्घाखाँची
- केशव सिंह विष्ट, विशालपुर मावि, रोकटा, बैतडी

- नरेश मादेम्बा, पञ्चकन्या प्रावि, ओयाकजुङ-३, तेह्रथुम
- ध्रुवधन कुलुङ, बालेश्वर मावि, केरुङ, सोलुखुम्बु
- सिवेशकुमार सिंह, छतिवन-६, मकवानपुर
- कौशल कु. यादव, मधेशी शि. फोरम नेपाल, जिल्ला समिति, महोत्तरी
- मीतू डल्लाकोटी, निमावि बजरहट्टी, वीरेन्द्रनगर-४, चितवन
- सदिच्छा डल्लाकोटी, राराहिल मेमोरियल स्कूल, कीर्तिपुर
- राजेन्द्र अर्याल, शहीदगंगा उमावि, काहुँ शिवपुर-६, तनहुँ
- निरमाया श्रेष्ठ, सातकन्या कालिकादेवी प्रावि, कदमबास-१, सिन्धुपाल्कोट
- सुशीला खतिवडा, शीतला मावि, खाल्ले खोटाङ
- उद्धव सापकोटा, छतिवन-५, गौठखोला, मकवानपुर
- बल ब. थापा मगर, सरस्वती प्रावि, पालकोट-५, बाग्लुङ
- प्रकाश खड्का, वेष्ट प्वाइन्ट इ.बो.स्कूल, झलारी-७, कञ्चनपुर
- देवनारायण चौधरी, थानपोखरी उमावि, ज्यामिरेझोर, उदयपुर
- टेक ब. चौहान, महेन्द्रोदय मावि, बोया-४, भोजपुर
- माधव प्र. झवाली, संस्कृत तथा साधारण मावि, रिडी, गुल्मी
- कविन्द्रप्रकाश पुन, जनकल्याण निमावि, पूर्तिमर्कोडा-१, रूकुम

सामान्यज्ञान-३०: सही समाधान पठाउने सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: पुरुषोत्तम कु. झा, जनता उमावि, मडै, महोत्तरी

- सही समाधान पठाउने अन्य सहभागी**
- रेखा शर्मा/लालवीर रेग्मी, महेन्द्र मावि, तूली जिमाली, सल्यान
 - सन्तोष खड्का, अर्मा-४, तिलमिले, रूकुम
 - लाल ब. कार्की/चन्द्रा वली (कार्की), चौरजहारी-६, रूकुम
 - गुप्त ब. भण्डारी, महेन्द्र प्रावि, मलम्पार-७, म्याग्दी
 - मीतू डल्लाकोटी, निमावि बजरहट्टी, वीरेन्द्रनगर-४, चितवन
 - धनश्याम डल्लाकोटी, पाँगा, कीर्तिपुर
 - प्रकाश खड्का, वेष्ट प्वाइन्ट इ.बो.स्कूल, झलारी-७, कञ्चनपुर
 - राकेश सिंह ठगुना, सिद्धनाथ बक्या, कञ्चनपुर
 - रमेश पौडेल, बालमन्दिर मावि, पोखरा-३, कास्की
 - विष्णु धिताल, भानु मावि, मकवानपुरगढी-६, मकवानपुर
 - मेघराज जोशी, कैलाली बक्या धनगढी न.पा.-८, कैलाली
 - गंगा भुसाल, नुवाकोट मावि, नुवाकोट, अर्घाखाँची
 - पशुपति कु. झा, राष्ट्रिय मावि, पिपराडी-६, महोत्तरी

गुञ्जन्तर्ह राष्ट्रको हरेक कुनामा...
नेपाल एफएम नेटवर्क
NEPAL FM 91.8

NEPAL FM 91.8
 Socially Inclusive Radio of New Nepal

तपाईं जहाँ भए पनि नेपाल एफएम

विस्तृत जानकारीका लागि : नेपाल एफ.एम. ९१.८, रविमठल, काठमाडौं
 फोन: ८२८९९२९, ८२८९९३३, ईमेल : radio@nfm.com.np

www.nfm.com.np

व्यक्ति र समाज

देवकी: “कहाँ जानुभएको थियो ? यस्तो विरुप किन ?”
वसुदेव: “हाम्रो नवजात पुत्रको हत्यारा कंससँग लड्ने सामर्थ्य आफूभित्र नपाएपछि बाहिरी संसारमा त्यस्तो शक्ति खोज्न गएको थिएँ ।”

देवकी: “फेला पच्यो त ?”

वसुदेव: “अहँ ! तर धेरै खोजेँ । कंसको बध हामी मानिसको वशको कुरा होइन । त्यसैले श्मसान घाटमा शव-साधना र मन्त्रद्वारा कुनै कृत्या (राक्षसी) जन्माउने प्रयासमा लागेँ, जसले कंसलाई मार्न सकोस् ।”

देवकी: “तपाईंलाई यस्तो गर्न कसले प्रेरित गर्‍यो ?”

वसुदेव: “मेरो आफ्नै निरीहताले ।”

देवकी: “शव-साधना र कृत्याको कुरा चाहिँ कसरी सुझ्यो नि ?”

वसुदेव: “जब विधि र तर्कसम्मत उपाय तथा प्रकट शक्तिहरूसँग मानिस निरास हुन्छ र सबैतिरबाट असहाय अनुभव गर्न थाल्छ, त्यसपछि ऊ चमत्कारिक र अदृश्य शक्तिको शरण खोज्न थाल्छ । मैले पनि त्यस्तै सोचेँ तर शव-साधना त के, कुनै लाशको नजिक जान पनि सकिनेँ ।”

देवकी: “अनि के भयो ?”

वसुदेव: “गुरु गार्गाचार्यको आश्रमतिर लागेँ ।”

देवकी: “गुरुले के भन्नुभयो त ?”

वसुदेव: गुरुले भन्नुभयो, “स्वतन्त्रता, स्वाधीनता र स्वाभिमानकी देवीले सधैं त्याग र बलिदान माग्छिन् ।

साहस र बलिदानविनाको समाज कहिल्यै पनि स्वाभिमानी र समुन्नत भएर बाँच्न सकेको छैन । आज मथुराका वासिन्दामा न साहस छ, न त्याग र बलिदानको भाव नै । सबैलाई भय, स्वार्थ र लोभले गाँजेको छ । जब मानिस आत्मकेन्द्रित हुन थाल्छ, ऊ एकलै कमाउन, आफ्नै लागि मात्र बाँच्न चाहन्छ, अरूको निम्ति तृण बराबर पनि त्याग गर्न चाहँदैन । यही प्रवृत्तिले यहाँको समाजलाई नष्ट-भ्रष्ट पारेको छ । यस्तै परिवेशमा जन्मन्छन् कंसहरू !

आज कंसको नाश त जरुरी छ । तर त्योभन्दा पहिले कंसको निर्माण किन र कसरी भयो भन्ने बुझ्नुपर्छ । यदि हामी कंसको नाश मात्र गर्न लाग्यौं र कंस-निर्माणको प्रक्रिया ज्यूका त्यूँ रहरिहयो भने एक हैन, अनेकौँ कंस हुर्किन्छन् कायर समाजले निरन्तर कंस जन्माइरहन्छ ।”

देवकी: “यस्तो स्थितिमा हामीले के गर्नुपर्छ रे त ?”

वसुदेव: “गुरुले भने अनुसार, हामी समाजमा सत्व जगाउन लागिपर्नु पर्छ । समाजको भय, स्वार्थ, लोभ, भीरुपन, कायरता र व्यक्तिवादी प्रवृत्ति विरुद्ध लड्नुपर्छ । व्यक्तिले तब मात्र न्याय पाउँछ, जब ऊ समाजको न्यायका निम्ति लड्छ । समाजमै अन्याय, असुरक्षा र अधर्म व्याप्त छ भने त्यहाँ एउटा व्यक्तिले मात्र कसरी न्याय र सुरक्षा पाउन सक्छ र ! गुरुले मेरा आँखा खोलिदिनुभयो । अब म व्युँफिएको छु, देवकी ।”

(नरेन्द्र कोहली रचित 'वसुदेव' पुस्तकबाट साभार र सम्पादित)

HAWK K1

its all about style

DUAL SIM

Camera | MP3 Player | FM Radio
Memory support up to 2GB

Gadgets Nepal Pvt. Ltd
P.O. BOX NO: 9170, Sarahkhutta, KTM, Tel: 01-4366239
E-mail: info@gadgetsnepal.com, Web: www.gadgetsnepal.com

1 YEAR WARRANTY

6 MONTHS WARRANTY ON BATTERY

Bird Care Center
Tel: 01-4117149
C-36, 3rd Floor UWC, Tripureshwar

YAMAHA

बल्ल चित्त
बुम्भ्यो!

125CC

YBR125

चेन स्पोकेट सान्हे बलियो
अरुलाई पनि चित्त बुम्भ्यो!

Morang Auto Works, Tripureshwar, Kathmandu : 01-4261160, 4261847

